

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**BANKACILIK VE İNŞAAT SEKTÖRÜNDEKİ ŞİRKETLERİN
FİNANSAL YAPILARININ COVID 19 DÖNEMİ VE ÖNCESİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hava ÇEVİK

İşletme Anabilim Dalı

İşletme Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı

**ŞUBAT 2024
İSTANBUL**

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**BANKACILIK VE İNŞAAT SEKTÖRÜNDEKİ ŞİRKETLERİN
FİNANSAL YAPILARININ COVID 19 DÖNEMİ VE ÖNCESİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hava ÇEVİK
(200014003)
(0009-0002-7742-1690)

İşletme Anabilim Dalı

İşletme Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Enver Alper GÜVEL

İstanbul 2024

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Jüri Tez Onay Formu

28.02.2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Bu çalışma 28.02.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İşletme Anabilim Dalı, İşletme Yönetimi (Tezli Yüksek Lisans) Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Prof. Dr. Enver Alper GÜVEL

Danışman

İstanbul Gedik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Elif TÜRK

Üye (İmza)

İstanbul Gedik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ali ÖZCAN

Üye (İmza)

İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “Bankacılık ve İnşaat Sektörlerinin Finansal Yapılarının Covid 19 Dönemi ve Öncesinde Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim (28/02/2024).

Hava ÇEVİK

Sıla ve Tilya'ya

ÖNSÖZ

Tez hazırlama sürecinde beni yönlendirip yardımcı olan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Hakan Özkan'a, sevgili aileme ve hayattaki büyük şansım değerli çocuklarım Sıla ve Tilya'ya tüm kalbimle sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Şubat 2024

Hava CEVİK

Serbest Muhasebeci Mali Müşavir

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	viii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	xi
ABSTRACT.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. BANKACILIK SEKTÖRÜ.....	4
2.1. Banka ve Bankacılık Kavramları ve Önemi.....	4
2.2. Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişim Süreci.....	6
2.2.1. Dünyada bankacılık tarihi.....	6
2.2.2. Türkiye’de bankacılık tarihi.....	8
2.3. Bankacılığın Temel Fonksiyonları.....	19
2.4. Banka Türleri.....	21
2.4.1. Kapsamına göre bankalar.....	21
2.4.2. Faaliyet Alanlarına Göre Bankalar.....	22
2.4.3. Mülkiyet yapılarına göre bankalar.....	22
2.5. Türkiye’deki Bankaların Finansal Yapısı.....	22
2.5.1. Finans kavramı.....	22
2.5.2. Finansın işletmelerdeki yeri ve önemi.....	24
2.5.3. Finansın temel ilkeleri.....	26
2.5.4. Basel düzenlemeleri.....	27
2.5.4.1. Basel I düzenlemeleri.....	28
2.5.4.2. Basel II düzenlemeleri.....	29
2.5.4.3. Basel III düzenlemeleri.....	29
2.5.5. Finansman alternatifleri.....	30
2.5.5.1. Kısa vadeli finansman kaynakları.....	31
2.5.5.2. Orta vadeli finansman kaynakları.....	31
2.5.5.3. Uzun vadeli finansman kaynakları.....	31
2.6. COVID-19 (Koronavirüs)’un Bankacılık Sektörüne Etkileri.....	35
2.7. Türk Bankacılık Sisteminde Stratejik Pandemi Yönetimi Faaliyetleri.....	39
2.7.1. Bankacılık faaliyetlerinde artan teknoloji ve inovasyon uygulamaları.....	39
2.7.2. Banka müşterileri profiline yönelik farklılaşan uygulamalar.....	40
2.7.3. Sektör çalışanlarının çalışma faaliyetlerindeki farklılaşmalar.....	40
2.7.4. Bankaların hizmet birimlerinde farklılaşan uygulamalar.....	41
2.8. Covid-19 Krizine Karşı Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Alınan Önlemler.....	41
2.8.1. Bankacılık düzenleme ve denetleme kurumu önlemleri.....	41
2.8.1.1. Aktif rasyo.....	41
2.8.1.2. Kredilerin sınıflandırılması için öngörülen sürelerin değiştirilmesi.....	42
2.8.2. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası önlemleri.....	42
2.8.2.1. Politika faiz oranı.....	42

2.8.2.2. Zorunlu karşılık oranları.....	43
2.8.3. İstihdamın sürekliliğini sağlamaya ve dezavantajlı kesimleri korumaya yönelik sosyal önlemler	43
2.8.4. Finansal erişimi rahatlatıcı finansal önlemler	44
3. İNŞAAT SEKTÖRÜ	45
3.1. Türkiye’de İnşaat Sektörü.....	45
3.2. Türkiye’de İnşaat Sektörünün Tarihsel Süreci.....	47
3.3. İnşaat Sektörünün Türkiye’deki Önemi.....	47
3.4. Türkiye’de İnşaat Sektöründe İhracat ve İthalat Miktarları.....	48
3.5. Türkiye’de İnşaat Sektörünün Ülke Ekonomisine Etkileri.....	50
3.5.1. Sektörün ülke ekonomisine etkisi.....	50
3.5.2. Sektörün büyümeye etkisi	50
3.5.3. Sektörünün istihdama etkisi	52
3.6. COVID-19'un Türkiye'de inşaat sektörüne etkisi	53
4. COVID-19 PANDEMİSİ.....	54
4.1. Covid-19 Hastalığı ve İnsanlar Üzerine Sosyo- Psikolojik Etkileri.....	54
5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM	59
5.1. Oran (Rasyo) Yöntemi İle Analiz	59
5.2. Oran (Rasyo) Yöntemi Tekniğinin Kullanım Amacı	59
5.3. Oran (Rasyo) Yöntemi Tekniğinin Uygulanışı	60
5.4. Oranların Seçimi.....	60
5.5. Araştırmada Kullanılan Veriler	64
5.5.1. Analiz kapsamındaki bankalar ve inşaat firmaları	64
5.5.2. Kullanılan rasyolar.....	66
5.6. Araştırma Verisi Toplama Metotları	67
6. BULGULAR.....	68
6.1. Çalışmadaki Bankalara Ait Rasyolar.....	68
6.2. Çalışmadaki İnşaat Şirketlerine Ait Rasyolar	78
7. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
7.1. Tartışma	94
7.2. Sonuçlar	96
7.3. Öneriler	99
KAYNAKLAR	100
EKLER.....	104
ÖZGEÇMİŞ	107

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ANELE	: Anel Elektrik Proje Taahhüt Ve Ticaret A.Ş.
A.Ş.	: Anonim Şirketi
ATM	: Otomatik Vezne Makinesi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIST	: Borsa İstanbul
EDIP	: Edip Gayrimenkul Yatırım Sanayi Ve Ticaret A.Ş.
ENKAI	: Enka İnşaat Ve Sanayi A.Ş.
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KAP	: Kamuyu Aydınlatma Platformu
KUYAS	: Kuyumcu Kent Gayrimenkul Yatırımları A.Ş.
ORGE	: Orge Enerji Elektrik Taahhüt A.Ş.
SANEL	: San-EI Mühendislik Elektrik Taahhüt San. Ve Ticaret A.Ş.
YAYLA	: Yayla Enerji Üretim Turizm Ve İnşaat Ticaret A.Ş.

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1: Bir Hafta Vadeli Repo Faiz Oranları (%)	43
Tablo 3.1: Dünya Ülkelerinin İnşaat Malzemesi İhracatı (2016)(Milyar USD).....	49
Tablo 3.2: Dünya Ülkelerinin İnşaat Malzemesi İthalatı (2016) (Milyar USD)	49
Tablo 5.1: Likidite Oranları.....	61
Tablo 5.2: Finansal Oranları	63
Tablo 5.3: Faaliyet Oranları.....	63
Tablo 5.4: Karlılık Oranları	64
Tablo 5.5: Çalışmada Kullanılan Finansal Rasyolar	64
Tablo 5.6: Çalışmaya Dâhil Edilen Bankalar	66
Tablo 5.7: Çalışmaya Dâhil Edilen İnşaat Şirketleri.....	66
Tablo 5.8: Bankaların Finansal Performanslarının Ölçümünde Kullanılan Rasyolar..	67
Tablo 6.1: Türkiye Ziraat Bankası A.Ş 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)	68
Tablo 6.2: Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%) .	69
Tablo 6.3: Türkiye Halk Bankası A.Ş 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%).....	70
Tablo 6.4: Ak Bank A.Ş2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%).....	71
Tablo 6.5: Yapı Kredi Bankası A.Ş2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)	72
Tablo 6.6: Türkiye İş Bankası A.Ş2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)	73
Tablo 6.7: Deniz Bank A.Ş2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)	74
Tablo 6.8: QNB Finans Bank A.Ş 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)	75
Tablo 6.9: ING Bank A.Ş2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%).....	76
Tablo 6.10: Sermaye Yeterliliği Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları	77
Tablo 6.11: Aktif Kalitesi Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları	77
Tablo 6.12: Likidite Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 6.13: Karlılık Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 6.14: ANELE İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)	80
Tablo 6.15: EDİP İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)	82
Tablo 6.16: ENKAI İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)	84
Tablo 6.17: KUYAS İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%).....	86
Tablo 6.18: ORGE İnşaat Şirketi'nin2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)	88
Tablo 6.19: SANEL İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%).....	90
Tablo 6.20: YAYLA İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%).....	92
Tablo 6.21: Finansal ve Mali Yapı Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları	92
Tablo 6.22: Faaliyet Rasyosu ve Devir Hızı için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları	93
Tablo 6.23: Likidite Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları.....	93

Tablo 6.24: Karlılık Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları.....	93
Tablo A.1: ANELE Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL).....	104
Tablo A.2: EDIP Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL).....	104
Tablo A.3: ENKAI Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)	105
Tablo A.4: KUYAS Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)	105
Tablo A.5: ORGE Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)	105
Tablo A.6: SANEL Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)	106
Tablo A.7: YAYLA Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)	106

BANKACILIK VE İNŞAAT SEKTÖRÜNDEKİ ŞİRKETLERİN FİNANSAL YAPILARININ COVID 19 DÖNEMİ VE ÖNCESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Türkiye ekonomisinin lokomotif sektörlerinden olan bankacılık ve inşaat sektörleri hem ekonomik büyümenin gerçekleşmesinde hem de istihdamın artmasında ekonomiye önemli katkılar sunmaktadırlar. İçinde bulunduğumuz yıllarda yaşadığımız ekonomik kriz ve covid-19 pandemisi, ekonominin itici kuvvetleri olarak görülen bu iki sektörü derinden etkilemeye devam etmektedir. Hem dünyada hem de ülkemizde inşaat sektörü ekonominin lokomotifi konumundadır. Pandemi kısıtlamalarında ülkenin her yerinde tecrit nedeniyle ülke genelinde tüm ulaşım aksaması ve bu nedenle inşaat sektörüne malzeme gelememesi ve hiçbir işçinin evinden işe gelemiyor olması sektörde çalışmaların durmasına neden olmuştur. Bu çalışmada, bankacılık ve inşaat sektörlerinin finansal yapılarının covid-19 öncesi ve covid-19 dönemi devamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 9 banka ile inşaat sektöründe faaliyet gösteren 7 firmanın 2016-2021 arası performansı incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlar covid-19'un bankacılık ve inşaat sektöründeki yıkıcı etkilerini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: *Bankacılık Sektörü, İnşaat Sektörü, Covid-19, Finansal Kriz, Rasyo Analizi*

EVALUATION OF THE FINANCIAL STRUCTURE OF THE BANKING AND CONSTRUCTION SECTORS BEFORE AND AFTER COVID 19

ABSTRACT

The banking and construction sectors, which are among the locomotive sectors of the Turkish economy, make significant contributions to the economy both in realizing economic growth and in increasing employment. The economic crisis and the COVID-19 pandemic, which we have been experiencing in the current years, continue to deeply affect these two sectors, which are seen as the driving forces of the economy. In particular, the COVID-19 pandemic, which affected the whole world, spread to the world in a short time and negatively affected all life and economic sectors. The construction sector is the locomotive of the economy both in the world and in our country. Due to the lockdown in all parts of the country in the pandemic restrictions, the disruption of all transportation throughout the country, and therefore the inability to bring materials to the construction industry and the fact that no workers can come to work from their homes caused the work in the sector to stop. In this study, it is aimed to evaluate the financial structures of the banking and construction sectors before and after Covid 19. In the study, the performance of 9 banks operating in the banking sector and 7 companies operating in the construction sector between 2016 and 2021 was examined. The results achieved reveal the devastating effects of Covid-19 in the banking and construction sector.

Keywords: *Banking Sector, Construction Sector, Covid-19, Financial Crisis, Ratio Analysis.*

1. GİRİŞ

2019 yılının son günlerinde Çin’de ortaya çıkan ve kısa süre içerisinde tüm dünyaya yayılan covid-19, yakın geçmişteki en büyük pandemilerden bir tanesidir. (Ak 2020). Dünyadaki havayolu seyahatlerinin yoğun olması sebebiyle Çin’de ortaya çıkan virüs, kısa süre içerisinde dünyadaki farklı kıtalara yayılmıştır. Virüs hızlı bir şekilde yayılarak Tayland, Japonya, Güney Kore, İtalya, Fransa, İran ve İspanya’da da vakalar bildirilmiştir (Ak 2020; Arslan 2020). Böylece covid-19, tüm dünyanın ortak sorunlarından bir tanesi halini almıştır.

Covid-19'un hızla yayıldığı ilk dönemde hazırlıksız yakalanan ülkeler farklı önlemleri devreye sokmaya başlamıştır. Covid-19 pandemi döneminde insanların gündelik alışkanlıklarının önemli ölçüde değişmesi söz konusu olmuştur. Bu dönemin insan hayatının her aşamasına yansımalarının olması kaçınılmaz görünmektedir. Pandeminin küresel ölçekte bir kriz haline gelmesinin temel nedeni, Covid-19 aşılari gibi koruyucu sağlık önlemlerinin geliştirilmesinin zaman almasından kaynaklanmaktadır. Hükümetler tarafından gıda üretimi sektörü dışında birçok sektörün faaliyetleri durdurulmuş veya optimum kapasitenin altında faaliyet göstermesine izin verilmiştir. Bankacılık sektörü, covid-19 pandemi dönemindeki gelişmelerden en çok etkilenen sektörlerin başında gelmektedir ve çalışmada bu konuda ayrıntılı değerlendirmelere yer verilmektedir.

Bankacılık sektöründe her ne kadar ileri teknolojiler kullanılsa da müşterilerle birebir kişisel ilişkiler geliştirmeye dayalı bir sektördür. Buna ek olarak, bankacılık sektörünün geleneksel olarak bir dizi hizmeti bizzat bankalarda sunmaktadır. Birçok sektörden farklı olarak bankalar da özel kanunlara tabidir, yani faaliyetlerin durdurulması veya kısıtlanması mümkün değildir. Bankalar her koşulda faaliyetlerini kesintisiz olarak sürdürmek zorundadır. Hal böyle olunca da bankalar faaliyetlerini sürdürmek için kapsamlı önlemler almışlardır. Pandemi döneminde merkez ve bölge müdürlüklerinde uzaktan çalışma sistemlerine geçilirken, şubeler de dönüşümlü olarak çalışmaya başlamış; böylece şubelerde çalışan sayısını azaltarak virüsün bulaşma riskini en aza indirmeye çalışmışlardır. Banka şubelerinin çalışma saatleri sınırlı hale

getirilmiş ve şubelerde sınırlı saatlerde daha az personel bulunmaya başlamıştır. Bankacılık sektöründe dijitalleşmenin etkileri, tüm dünyada hızlı bir şekilde gözlenmektedir. Bu durum bankaların faaliyet gösterme biçimlerini de etkilemekte, hizmetlerin sunulmasının geçmiş dönemlerdekinden farklı olmasını beraberinde getirmektedir. Böyle bir ortamda bankacılık sektörünün önemli değişiklikler içermesi kaçınılmaz görünmektedir ve Türkiye'deki bankacılık sektörü için de benzer durum gözlenmiştir. Sektördeki dijitalleşme eğilimi ile birlikte bankaların şube sayısındaki hızlı ve düzenli artışta azalma meydana gelmiş, internet bankacılığı ve mobil bankacılık ile işlemlerin yerine getirilmesi yaygınlaştırılmıştır. Türkiye'de ve dünyada bankacılık sektörünün gelişimi açısından benzer süreçlerin geliştiğini söylemek mümkündür ve çalışmada bu durum dikkate alınmaktadır.

Türk bankacılık sektörü, 2022 yılı itibariyle 185.000 kişi ile en fazla çalışana sahip sektörler arasında yer almaktadır (TBB, 2022). Nitelikli insan kaynağını bünyesinde barındıran bankacılık, kurumsal yapısı ve çalışanlara sunduğu kariyer planı nedeniyle gençlerin istihdamında önemli bir paya sahiptir. Bankaların genel müdürlükleri, bölge müdürlükleri ve şubeleri önemli miktarda işe alım gerçekleştirmektedir. Bankacılık bünyesindeki çeşitli hizmet birimleri sayesinde sektör, ekonomi, işletme, finans ve kamu yönetiminin yanı sıra mühendislik ve ön lisans mezunlarına kariyer fırsatları sunmaktadır. Bankalar şube çalışmaları dışında dört alternatif dağıtım kanalıyla hizmet vermektedir: ATM'ler, çağrı merkezleri, internet ve mobil bankacılık. 1990'lı yıllarda başlayan bu tür alternatif dağıtım kanallarının gelişimi 2000 yılında yaşanan krizle kesintiye uğrasa da 2000'li yıllarda devam etmiştir. Sonuç olarak, alternatif dağıtım kanallarının kullanımının artması şubelerde ihtiyaç duyulan çalışan sayısını azaltmıştır. Türk bankacılık sektörünün son 18 yıldaki gelişimine bakıldığında, şube ve çalışan sayısı azaldıkça ATM sayısının arttığı görülmektedir. Alternatif kanallardan daha düşük komisyonlar ile bankalar müşterilerini bu kanalları kullanmaya teşvik etmektedir. Ancak geleneksel müşterilerin ve belirli bir yaş grubundaki müşterilerin şubelerden hizmet almaya devam ettiği de bilinmektedir.

COVID-19 salgını, ekonomik döngülere duyarlı olan inşaat sektörünü önemli ölçüde etkilemiştir. Türkiye ekonomisinin büyümesinde önemli oranda katkısı bulunan bu sektörün pandemi döneminde büyümeye katkısı azalmaya başlamıştır. Pandemi kısıtlamalarında ülkenin her yerinde tecrit nedeniyle ülke genelinde tüm ulaşımlar

aksaması ve bu nedenle inşaat sektörüne malzeme gelememesi ve hiçbir işçinin evinden işe gelemiyor olması sektörde çalışmaların durmasına neden olmuştur. Yine pandemi döneminde inşaat şirketlerinde iş durması nedeniyle şirketler herhangi bir kar elde edememekte ve tam tersine daha fazla zarara uğramakta ve sadece şirket değil, aynı zamanda bu şirketlere gerekli malzemeleri sağlayan tüm tedarikçiler de zarar görmüşlerdir. Pandemi kısıtlamaları inşaat sektöründe faaliyet gösteren birçok şirketin kapanmasına, bunun neticesinde yan tedarik zincirleri de sekteye uğramış ve mal üreten fabrikalar üretimlerini durdurmuştur, bu da birçok kayıplara neden olmuştur. Ayrıca fabrikada üretilen ürünlerin satılmaması ve inşaat sektörünün kapanması nedeniyle hükümet, ülkenin GSYİH'sini doğrudan etkileyen tüm bu yerlerden uygun vergileri toplayamamakta ve böylelikle ülkenin GSYİH'sinin düşmesine, küresel ekonominin etkilenmesine neden olmuştur.

Oran analizi, bilim dünyasına ilk kez 1908 yılında William M. Rosendale tarafından yayınlanan “Kredi Departmanı Yöntemleri” başlıklı makale ile tanıtılmıştır. Söz konusu yazıda, sağlıklı kredi kararları verilirken likidite oranı olarak adlandırılan cari oran oranının 2,5:1 olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca oran analizi (oran analizi) 1919 yılında sistematik bir formatta uygulanmaya başlanmıştır. Günümüzde oran analizi (oran analizi) sıklıkla kullanılan ve başvuru bir yöntem haline gelmiştir (Göçer, 2015).

Sürdürülebilir bir iş ve misyon, etkin planlama ve finansal yönetim gerektirir. Oran analizi, zaman içindeki finansal sonuçları ve eğilimleri anlamanızı geliştirecek ve kurumsal performansın temel göstergelerini sağlayacak kullanışlı bir yönetim aracıdır. Yöneticiler, strateji ve girişimlerin oluşturulabileceği güçlü ve zayıf yönleri belirlemek için oran analizini kullanmaktadırlar.

Bu çalışmada, bankacılık ve inşaat sektörlerinin finansal yapılarının Covid 19 dönemi ve öncesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

2. BANKACILIK SEKTÖRÜ

2.1. Banka ve Bankacılık Kavramları ve Önemi

Bankalar, para arzı ve talebi sürecini kolaylaştıran aracı finansal kuruluşlardır. Bankacılık sektörünün şubeli bankacılığından oluşan geleneksel iş modeli, banka işletmesinin başarısına katkıda bulunmaya ve önemli bir dağıtım kanalı olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, dağıtım kanalı karmaşasında yaşanan dönüşüm ve entegrasyon, bankacılık faaliyetlerinde ve maliyetlerinde yaşanan artışlar, pazar payı için yaşanan yoğun rekabet (Arnaboldi ve Claeys, 2008), dijital dönüşümün getirdiği değişen tüketici davranışları (Standard Bank, 2015) bankaları, bankacılık hizmetlerini sunmanın yenilikçi yollarını düşünmeye teşvik etmektedir (van Deventer, 2019: 123; Kaya, 2012).

Finans ve para denilince akla ilk gelen terimler banka ve bankacılıktır. Banka, mevduat almak ve kredi vermek için lisanslı bir finans kuruluşudur. Bankalar, para konusunda destekleyici ve yapıcı bir tutum sergilemekle hem toplum adına hem de ülke ekonomisi adına katkıda bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle banka, “mevduatları kabul edip, fon toplayan, toplanan bu kaynakları gerçek ve tüzel kişiler üzerinden değerlendiren, kasa kiralama, kredi ve vadeli işlemlere olanak sağlayıp elinde bulundurduğu mevduatları, devlete kısa ve uzun vadeli kredi olarak aktaran finansal kurumlar” olarak ifade edilmektedir (Kartal, 2018 , s.8).

Bankalar tarafından yürütülen faaliyetler kanunlarla belirlenmekte ve faaliyetlere genel bir çerçeve çizilmektedir. Bankaların faaliyetleri, fon toplamak ve bu fonları tüketicilere kullandırmak etrafında şekillenmektedir. Bankalar tarafından yürütülen faaliyetler, bankaların tanımlanmasında yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Bankalar tanımlanırken kredi kullandırma ile ilgili süreçlere vurgu yapılması söz konusudur (Aktaş, 2007, s.31).

Bankalar mevduat fonlarını artırırken, bu fonları yatırım yapmak isteyenlere aktararak ekonomideki kaynakların kullanımını da etkiler. Bu kaynakların iyi kullanılması hem yatırımları kolaylaştırırken hem de ekonomik kalkınmaya katkı

sağlamaktadırlar. Belirli ekonomik ve sosyal ilişkilerin ürünü olan ve her dönemde geçerliliğini koruyan çok yönlü ve karmaşık bir yapı olarak ortaya çıkan bankacılık sisteminin temel işlevi, para birimi olarak kabul edilen paranın sevkiyatı veya ödünç alınması ve saklanmasıdır.

Cairn Cross'a göre banka "Banka, kredi ve avans ticareti yapan bir finansal aracı kurumdur".

R.P. Kent.göre "Banka, halktan atıl durumdaki parayı geçici olarak toplayan ve ihtiyaca göre başkalarına ödünç veren bir kurumdur".

Bankalar mevduat fonlarını artırırken, bu fonları yatırım yapmak isteyenlere aktararak ekonomideki kaynakların kullanımını da etkiler. Bu kaynakların iyi kullanılması hem yatırımları kolaylaştırır hem de ekonomik kalkınmaya katkı sağlar.

Bankanın Amaçları:

1. Kârı maksimize edecek ve genel ekonomik faaliyetleri yürütecek bir kurum olmak
2. Tasarruf veya atıl parayı halktan daha düşük faizle tahsil etmek ve bu parayı daha yüksek faizle ödünç vermek.
3. İnsanlar arasında tasarruf eğilimi yaratmak.
4. Kendilerine ödeme gücü kazandırmak amacıyla insanları para yatırmaya motive etmek.
5. Para arzını artırmaya alternatif olarak paraya karşı para yaratmak.
6. Tasarruf yoluyla sermaye oluşturmak.
7. Yatırımları hızlandırmak.
8. Hizmetleri müşterilere genişletmek.
9. Para piyasasını kontrol ederek ekonomik istikrarı sağlamak.
10. İşbirliğini genişletmek ve ekonomik konularda hükümete tavsiyelerde bulunmak.
11. Ticaret ve iş ve sosyo-ekonomik kalkınma için hükümete yardımcı olmak
12. Merkez bankası olarak banknot ve para basmak ve kontrol etmek.
13. Merkez bankası olarak döviz kurlarını korumak ve kontrol etmek.

2.2. Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişim Süreci

2.2.1. Dünyada bankacılık tarihi

Mevcut bankacılık hizmetlerinin çoğunun kökeni, ticaret ve kültürün dinamik gelişimi ile karakterize edilen medeniyetlere kadar izlenebilmektedir. Bankacılık hakkındaki en önemli terim her ne kadar para olsa da, bankacılığın ortaya çıkışı tarihte paranın bulunmasından da önceye dayanmaktadır. Eski çağlarda insanların tarım ürünleri, şahsi veya özel eşyalarını takas etmeleri en basit bankacılık işlemlerinin birer örneğini oluşturmaktadır. M.Ö 2000 yıllarda Babiller döneminde Kalde'deki Ur tapınağının keşişlerinin sahip oldukları zenginlikler sayesinde borç para verdikleri ve bu tarz takas işlemleri yaptıkları bilinmektedir. Aynı şekilde Mısır halkı da tarım ürünlerini bu yolla tapınaklardan alıp hasat zamanı geri iadesini yaptıkları incelenen belgelerde ortaya konmuştur. Borçlarla ilgili çok sayıda kural ve düzenleme, Babil bankacılığının yanı sıra Asur bankacılığının da iyi gelişmiş olduğuna tanıklık etmektedir (Morawski, 2002, s. 17). M.Ö yedinci yüzyılda ise paranın bulunması ile banka ticareti gelişmeye başlamıştır. Madeni paranın icadı MÖ 635 senesinde Eski Yunanlılar tarafından keşfedilmiştir. Herodotos'a göre, başkenti Sardes olan küçük bir krallığın halkı olan Lidyalılar bununla ilişkilendirilebilmektedirler. Para birimi, özellikle madeni para kullanımı, hükümdarlar tarafından vergilendirilerek büyüdü ve imparatorluklar genişledikçe, farklı boyutlarda ve kolayca değiştirilebilen metaller, yabancı mal ve hizmetler için ödeme yapmanın bir yolu olarak hizmet etti. Ancak bu paraların güvenli bir yerde saklanması gerektiği ve o dönemde evlerde çelik kasaların bulunmaması nedeniyle çoğu zengin insan, rahiplere veya tapınak görevlilerine hem dindar hem de dürüst ve güvenilir olduklarını düşündükleri için emanet etmişlerdir.

Klasik dönemde, Antik Yunanistan'ın bankacılık sistemi üç bölümden oluşmaktaydı: tapınaklar, özel işletmeler ve kamu belediye bankaları. En güvenli yerler olarak kabul edilen tapınaklar, kredi veren ve mevduat kabul eden kredi kuruluşları olarak kabul edildi. M.Ö 7 yy. itibaren ise, Yunanistan'da para değiştirme, ödünç verme ve bu ödünç verme yetenekleriyle para toplama özelliklerini geliştirmişlerdir (Filiz Yetiz, 2016, s.4).

Yunanistan'dan sonra diğer önemli bankacılık merkezi ise Rodos'tu. Burada 3 tür bankacılık uygulamasıyla uğraşan insanlar bulunuyordu. Bunlar

- Para mübadelesi ile uğraşan kollubistalar

- Küçük ipotek teklif eden danneistai
- Mevduat kabul eden trapezitai

Özellikle gemicilik endüstrisinin ve armatörlüğün o dönemde en önemli meslek olması sigortacılığın doğmasına ön ayak olmuştur. Bu ödemde özellikle mevduat kabul eden trapezitaive daha sonra argentari olarak adlandırılan Romalı bankacılar çoğunlukla bulunmaktaydı. Argentariler iki defter tutmak zorundaydılar. İlk defter, işlemleri kronolojik sırayla kaydetmek için kullanılırken, ikincisi müşterilerin borç ve alacak hesaplarını içermekteydi. Bu, muhasebenin gelişiminin temellerini atmıştır (Kuryłowicz, 2004, s.2-3)

Banka adının ilk kullanımı ise çok eski tarihlere dayanmaktadır. M.Ö 3500 yılında Sümerliler “maket” adı altında ilk bankayı kurmuşlardır.

Modern bankacılığın temeli ise 13. Yüzyılda Floransa’da atılmıştır. Bardi, Floransalı Acciaiuoli ve Peruzzi bilinen ilk ünlü bankacılarıdır. 14. Yüzyılın başlarında başka şehirlerde şubelerini açmışlardır. Bunların kurduğu bankalar daha çok kişisel bankacılığı oluştursa da bankacılık tarihi için önemli atılımlara neden olmuşlardır. Bu atılımlar neticesinde ilk kurumsal banka 1407 yılında Banco di San Giorgio adıyla Ceneviz’de kurulmuştur. Dünyanın en eski bankası olarak bilinen Banco di San Giorgio, uzun süre discontobank ve afiş bankası olarak çalışmıştır. 1805 yılında Napolyon tarafından kapatılmıştır. Banco di San Giorgio bankacılık sektörünün kurumsal olarak başlaması adına atılan en önemli adım olmuştur. Bu adımın devamı olarak 1462 yılında ilk Monte de Pieta kurulmuştur. İlk Monte de Pieta, Perugia’da kurulmuştur ve bunu birçok İtalyan şehri de takip etmiştir. Kuruluş amacı kredi ve kambiyo işlemleri olsa da o zamanın bankacı ailelerinin yoksul insanlara destek vermesini de amaçlamıştır. 1472 yılında ise dünyanın en eski bankası olan Monte Di Penta, Siena’da kurulmuştur. Monte Di Penta dünyanın en eski bankası olmasıyla birlikte hala varlığını sürdürmektedir (Kuryłowicz, 2004, s.2)

Orta Çağ’da bankacılıkta çalışanlar ağırlıklı olarak Yahudiler, İtalyanlar ve Alman’lardı. Döviz bozdurma, krediler ve zamanla mevduat, özellikle zengin İtalyan ve Hansa şehirlerinde yaygın olarak sunulmuştur. Daha sonra bu Hollanda ve İngiliz şehirlerinde de gözlenmiştir. O zamanlar oluşturulan mevduat bankaları ise şunlardır: Cenova’da Casa di San Giorgio (1586), Venedik’te Banco di Riatto (1587), Milano’da Banco di San Amrosio (1593) ve Amsterdam Bankası (1609), Hamburg Bankası

(1619) ve Bank of Rotterdam (1653) (Baka, 2001, s. 11).Söz konusu kurumlar çoğunlukla para işlemlerini İtalyancada banca denilen masada yürüten kuyumcular-zanaatkarlar tarafından yönetmişlerdir. Fransızca banque kelimesi ile birlikte banka kelimesini doğurmuştur. Ödeme araçlarının kullanımını kolaylaştırmak için banknot kullanılmaya başlanmıştır. Bankaya yatırılan parayı temsil eden kambiyo senetleri olarak banknotlar, kişinin kıymetli madenleri tahsil etme hakkını tanıdı ve birinin banka hesabına kredi verilmesi durumunda hayati önem taşımaktaydı. Floransa, Barselona, Cenevre, Brugge, Londra ve Fransız Şampanyası gibi ticaretin geliştiği yerlerde, kıymetli madenler (gümüş, altın ve diğer metallerle basılmış madeni paralar) ve kıymetli madenlerin taşınmasına gerek kalmadan uzak ülkelere kitlesel ticareti kolaylaştıran senet şeklindeki enstrüman yaygınlaşmıştır. Belirli tüccarların hesapları arasında sürekli fon transferi, adı İtalyanca bir daire anlamına gelen giro kelimesinden gelen ciro sistemini doğurmuştur (Krzyzkiewicz, 2002, s. 36). Bankacılık endüstrisi, üç yüzyılı aşkın bir süredir, Floransa'dan Mediciler ve Almanya'dan Fuggers gibi politikacılar ve zengin ailelerin egemenliğindeydi. Rothschild ailesinin üyeleri, ailenin atası olan M. A. Rothschild (1743-1812) tarafından 19. yüzyılda Avrupa'nın (ve muhtemelen dünyanın) en etkili bankacıları olmasını sağlamıştır ve Avrupa'daki tüm finans merkezlerine yayılmıştır.

2.2.2. Türkiye'de bankacılık tarihi

Avrupada 14. Yüzyılda başlayan banka ve bankacılık sektörel adımları, Türk tarihinde bu kadar erken yer alamamıştır. Türk Tarihinde bankacılık işlemlerini birkaç bölümde incelenmektedir.

1. Osmanlı Devleti Dönemi

Bankacılık uygulamaları ilk olarak 13. yüzyılda İtalya'da ortaya çıkmış ve zamanla tüm dünyaya yayılmıştır. Bankalar, Sanayi Devrimi sonrasında ticari faaliyetlerin önemli ölçüde geliştiği Avrupa'da öne çıkan tesisler olarak hizmet vermeye başlamıştır. O dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ile güçlü ticari ilişkileri vardı ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki bankacılık olanaklarının ilk örneği o günlerde ortaya çıkmaya başladı. Osmanlı hükümeti 1845'te Galata semtinde modern banker olarak görev yapan iki sarraftan borç almaktaydılar. Osmanlı hükümetiyle sarraflar arasında yapılan anlaşma gereği, sarraflar faizleri İngiliz Sterlini'ne sabitlemişler ve karşılığında özel banka kurmalarına izin verilmiştir. Böylece 1847

yılında Bank-1 Der Saadet adıyla ilk Osmanlı bankası kurulmuştur. Ancak bankanın sermayesi bulunmamaktaydı. Kurucuların prestijinden dolayı senetler kabul edilip dağıtılınca müessese kısa bir süre sonra iflas etmiştir.

18. yüzyılın başlarında Osmanlı ekonomisinin açık vermesi ve bu açıkların kronik bir hale gelmesi, ekonomide sarrafları daha önemli bir konuma getirmiştir. Yahudi, Rum ve Ermeni sarrafların etkinliği bu dönemde daha da artmıştır. O dönem Avrupa'nın yeniliklere daha açık oluşu, ekonomik gelişmeleri takip etmesi ve diğer milletlerdeki sarrafların etkinliği Osmanlı ekonomisini daha da çıkmaza sokmuştur. Çünkü Osmanlı ekonomisi sarraf, tüccar ve bazı loncalardan oluşan bir sistemdi ve faiz kavramına haram gözüyle bakılması ekonomik gelişmelerin gerisinde kalmasına neden olmuştur.

19.yüzyıl başlarına gelindiğinde bütçe açıklarını kapatmak için 'Kaime' adlı kağıt para çıkarılmıştır. Osmanlı Devletinin ilk kağıt parası olan Kaime, Osmanlı ekonomisinin sürekli dış ticaret açığı vermesi nedeniyle yabancı paralar karşısında fazlasıyla değer kaybetmiştir. Bu duruma çözüm olarak Galata bankerlerine başvurulmuştur. 1845 yılında önde gelen iki Galata bankeriyle anlaşma sağlanmış olup, anlaşmada Osmanlı Devleti'nin ithalatının sabit bir döviz kuru üzerinden dış mali piyasalara yazılacak poliçelerle finanse edilmesi öngörülmüştür. 1847 yılında ise bankerler ile anlaşma yenilenmesi yapılacağı sırada bankerlerin isteği ile aynı görevi yerine getirmek için İstanbul Bankası kurulur. Banka kapatılacağı 1852 yılına kadar Kaime'nin dış piyasada değerinin sabit kalması yönünde katkıda bulunmuştur. 1856 yılında İngiliz sermayesi ile Londra merkezli Bank-1 Osmani (Osmanlı Bankası) kurulmuştur. 1863 yılında Osmanlı Devleti tüm hazine gelirlerini Osmanlı Bankası'na yatırmayı yapılan anlaşma ile kabul etmiş, tüm para akışı ve ödemeler banka aracılığı ile yapılması dışında iç ve dış borçlanmalarında banka aracılığıyla yapılmasına karar verilmiştir. Devlet her yıl bütçe örneğini Bankaya verecek ve olağandışı durumlar harici bütçe aşılmayacak kuralı konulmuştur (Türkiye Bankalar Birliği 738). 1877'de hükümet, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı için Galata'daki sarraflardan ve Osmanlı Bankası'ndan borç almıştır.

Özetle, Osmanlı İmparatorluğu'nda bankacılık lisansları sadece daha kolay ve daha ucuz devlet borçlanması sağlamak için dağıtıldı. Ulusal bankalara yönelik teşvikler kullanılsa ve Konya ve Aydın gibi Anadolu şehirlerinde bazı bankacılık faaliyetleri ortaya çıksa da, sonu gelmeyen savaşlar sermaye oluşumunun önünde

engeller oluşturmuş ve finansal hizmetler hiçbir zaman bir öncelik olmamıştır. Çoğunlukla askeri olmak üzere sürdürülemez kamu harcamaları, dışlanmaya ve toprak ve insan sermayesinin kaybına yol açtı ve finansal gelişmeyi destekleyemedi. Geç Osmanlı tarihi, mali gelişme için uygun bir ekonomik ortam oluşturamadı, çünkü İmparatorluğun hem toprağı hem de beşeri sermayesi azaldıkça, İmparatorluğun geleceğine olan güven azaldı. Yerel, ulusal ve uluslararası çatışmalar potansiyel büyümenin gerçekleşmesini engelledi. Siyasi gündem hayatta kalmaya öncelik verdi. Kurtuluş Savaşı'nın merkezi otoriteden gizlenen Küçük Asya Başkenti ile finanse edildiği söylenebilir.

2. Ulusal Bankalar Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü, Doğu Roma İmparatorluğu'nun önceki topraklarındaki çok kültürlü bir devletin sonunu getirdiği gibi, İmparatorluğun son dönemlerinde bağımsızlığını kazanan yeni Türkiye Cumhuriyeti'ne de büyük bir yük bindirmiştir. Miras kalan insan sermayesinin çok az yolu ve İmparatorluktan aktarılan çok ağır bir dış borç yükü ile genç Türk Devletinin ilk yılları, sermaye oluşumu potansiyelinin eksikliği ile karakterize edildi. Osmanlı borcunun son taksiti ancak 1950'lere kadar ödenmedi. En etkili mali kararlardan biri, genç Cumhuriyet'e sağlam para sağlamak için Osmanlı İmparatorluğunun Merkez Bankası ile pazarlık yapmasından geçmekteydi. O zamanlar para, en azından belli bir dereceye kadar, çoğunlukla altın tarafından desteklendiğinden, merkez bankacılığı lisansının hayatta kalmasına ve yeni Devlet için bir sermaye tabanı oluşturmasına izin verilmiştir.

İzmir İktisat Kongresi, Türkiye'de bankacılığın tarihçesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Banka kuruluş amacı sanayi işletmelerine uzun ve orta vadeli krediler vermek ve ekonomik, mali konularda işletmeleri desteklemektir. Yine aynı kongreye katılan tarım üreticisi temsilci kesimi de tarım sektörünü geliştirmek adına kurulan Ziraat Bankası'nın güçlendirilmesini ve kendilerine daha uygun koşullarda kredilendirilme yapılmasını istemişlerdir. 1924 yılında bu istekler doğrultusunda Ziraat Bankası'nın sermayesi arttırılıp, sadece tarımsal faaliyetler üzerine değil de her türlü bankacılık işlemini yapabilme yetkisi verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu dönemde bankacılık sektöründe sınırlı sayıda banka bulunmaktadır ve bu bankaların büyüklükleri farklılık göstermektedir. Türkiye'de bankacılık sektörünün gelişiminde kritik gelişmelerden bir tanesi de

Merkez Bankası kurulmasıdır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 1930 yılında faaliyete geçmiştir (Coşar 2009).

3. Kamu Bankaları Dönemi

Bu dönemin en önemli özelliği büyük ve önemli devlet bankalarının bu dönemde faaliyete geçmiş oluşudur.

- 1933 yılında Sümerbank; sinai kalkınmayı desteklemek amacı ile kurulmuştur.
- 1933 yılında İller Bankası; yerel yönetimleri desteklemek, kalkındırmak, su, elektrik, kanalizasyon gibi alt yapı hizmetlerini desteklemek amacı ile kurulmuştur.
- 1935 yılında Etibank; sanayi kalkınmayı desteklemek amacı ile kurulmuştur.
- 1937 yılında Denizbank; Yabancı ve Türk limanlar arasındaki posta seferlerini işletmek amacı ile kurulmuştur.
- 1938 yılında Halk Bankası; küçük esnaf ve zanaatkarları desteklemek amacı ile kurulmuştur (Filiz Yetiz , 2016 , s.8).

4. Özel Bankalar Dönemi

Türk ekonomisi ve bankacılık sektöründe daha çok özel sektöre ve özel bankacılığa önem verilen bir dönemi kapsamaktadır. Özel sektörün desteklenmesi ile ekonomik kaldırmayı hızlandırma politikasını içerir.

1945-1959 arasında milli gelirin ve nüfusun artması, şehirlerin büyümesi, yatırımların ve modern işletmelerin artması, piyasa içi üretimin genişlemesi ve sanayi sektörünün milli gelirden aldığı payın artması ile ekonomide para ve kredi ihtiyacı artışına neden olmuştur. Bankacılık sektörünün gelişmesi, sermaye ve kredi ihtiyacının artması ile de özel bankacılık hızla önem kazanmıştır. Bu nedenlerin etkisinde Türkiye'de çeşitli bankaların kurulması söz konusu olmuştur. Bankaların kurulması ile birlikte Türkiye'de bankacılık sektörünün gelişiminde bir ivme yaşandığı söylenebilir. Türkiye'de 1958 yılında bankalar arasında adil bir düzen oluşturabilmek amacı ile Türkiye Bankalar Birliği kurulmuştur (Coşar 2009). Türkiye Bankalar Birliği'nin kurulması, Türkiye'de bankacılık sektörünün tarihi gelişim süreci açısından kritik öneme sahip konulardan bir tanesidir.

5. Planlı Dönem

Bu dönemde bankacılık sektörü daha çok devlet kontrolü ve etkisi altındadır. Yeni banka kurulmasına sınır getirilmiştir. Bankalar şubeleşmeye başlamış, çoğu özel ticaret bankası holding bankası olmuştur. Bu dönemde 7 banka kurulmuştur. Bankaların 2'si ticaret bankası olarak, 5'i kalkınma bankası olarak kurulmuştur. Kurulan bankaların faaliyetleri, Türkiye'de bankacılığın daha geniş çevreler tarafından kullanılmaya başlaması şeklinde etkili olmuştur. Nitekim planlı dönemle birlikte bankalar tarafından yürütülen faaliyetlerin ulaştığı ölçek, düzenli bir biçimde artış göstermiştir denilebilir.

6. Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi

1970'ler, Türkiye'nin ekonomik geleceği açısından en kötü yıllardan biri olmuştur. Küresel petrol fiyat şoklarının yanlış yönetilmesi sonucunda yeni düzene uyum, tasarrufları artırmadan ve yapısal reformları gerçekleştirmede yavaş ve yetersiz kalmıştır. Sokaklarda temel tüketim malları için kuyrukların oluşmasına ve döviz rezervlerinin eksikliğinden kaynaklanan bitmeyen döviz kuru riskleri nedeniyle dolarizasyonun hızla artmasına neden olmuştur. O zamanların zorluklarını anlatmak için "70 sente muhtaç" sözü popüler olmuştur. Türkiye'de bu dönemde bankacılık sektörünün gelişimi de olumsuz yönde seyretmiş, finansal serbestleşme kararlarının alındığı döneme kadar bunun yansımaları gözlenmiştir. 1980 yılında finansal serbestleşme kararlarının alınması ile birlikte Türkiye'de ekonomide yeni bir dönem başlamıştır ve haliyle bankacılık sektörü de bu gelişmeden etkilenmiştir. Bankacılık sektörünün rekabetçi bir yapıya sahip olmasının sağlanması, bu dönemin öncelikleri arasında kendisine yer edinmiş durumdadır. Sektörle ilgili olan süreçlerde devlet müdahalesinin sınırlandırılması yani serbest piyasa koşullarının benimsenmesi bu dönemin şartlarını açıklamada önemli bir yere sahiptir. 1980'lerin başında, TCMB mevduat oranlarını belirlerken, yüksek ve değişken enflasyon oranlarının bankaların sermaye yeterlilik oranlarını aşındırmasına rağmen, kredi faiz oranları serbestçe belirlendi. Finansal serbestleşme rakiplere kapılarını açtı ve mevduat sertifikası ile donanan bankacılar, bankaların finansal sistemdeki hakimiyetine meydan okumaya başladılar. Ancak, yeterli denetim ve düzenleme eksikliği, ponzi tarzı oyunlarla birleşince sistemik bir risk oluşmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda 1983'te bir Bankacılar krizi yaşanmış sonucunda güven kaybı oluşmuştur. Bu dönemde Hisarbank, İşçi Kredi Bankası ve 1984 yılında Bagbank iflas etmişlerdir. Sonuç

olarak, 1983 krizine yol açan eksiklikleri gidermek amacıyla 1985 yılında Bankacılık Kanunu bir kez daha revize edilmiştir.

1980'lerin ikinci yarısı, Türkiye'de bankacılık ve finans için bir başka kritik karara daha tanık oldu. TCMB'ye açık piyasa işlemleri yapma yetkisi verildi. Bu karar Merkez bankasının bağımsızlığını elinden almıştır. Ancak yine de piyasalaştırma için bir temelin tanımlanmasına izin veren piyasa ekonomisine yönelik önemli bir adımdı. 1986'da para politikasının çerçevesini, TCMB için bir dönüm noktası olan örtük parasal hedefleme belirlemiştir.

1980'lerin ikinci yarısında ekonomik ve finansal istikrar yeniden bozuldu ve 1987'de Tobank, 1988'de Çaybank ve Anadolu Bankası iflas etti. Hazine'ye yıllık bütçenin %15'i oranında avans verilmesi, neredeyse günlük devalüasyonlar ve sadece yurtdışındaki işçilere değil, aynı zamanda yerel sakinlere de izin verilen döviz mevduatları dolarizasyon hızını artırdı. Bu durum Türk lirasının, ABD doları ve Alman Markı gibi sert uluslararası para birimlerine karşı rekabet etmekte zorlanmasına neden olmuştur.

1980'lerin piyasalaştırma teşvikleri, yüksek kaliteli mali düzenleme ve denetim için ciddi bir boşluk yarattı. Göreceli fiyat ayarlamasına yoğun devlet müdahalesinden piyasa tarafından belirlenen fiyatlandırmaya geçiş, mali disiplinin yetersiz kalmasına neden oldu. 1990'daki sermaye hesabı liberalizasyonu resmi daha da bulanıklaştırdı ve Türkiye küçük bir açık ekonomi haline gelir gelmez finansal sistemde açık döviz pozisyonlarının tahakkuk etmesine yol açtı. İşçilerin TCMB'deki mevduatlarının kaldırılmasının ertelenmesi, menkul kıymetleştirme ve dış borçlanmaya yönelik teşvikler, risklerin yönetimini karmaşıklaştırdı. Bankacılık sektörü dış rekabete açık olmasına rağmen, yüksek düzeydeki finansal oynaklık, yabancıların bankacılık sistemine katılım oranını %10'un altında tutmuştur. IMF, çoğu tamamlanmamış birçok stand-by anlaşmasına dahil olmuştur.

Hazine'nin borçlanma gereksinimlerine bir dizi faktör eklendi:

- Cari hesap açıklarını göz ardı ederek finansal serbestleşmeyi yönetmek;
- Ab ile yakınsama yardımları olmaksızın bir gümrük birliği anlaşmasının imzalanması;
- Yapısal reformların olmaması; kamu bankalarının kötüye kullanılması;

- Mali disiplin eksikliği; periyodik olarak erken seçimlerle artan siyasi gerilimler;
- Başarısız özelleştirmeler,
- 38 yaşında erken emeklilik şansı veren bir sistemde sosyal güvenlik reformlarının olmaması ve
- Kamu altyapısına yatırım

Türkiye'de yaşanan ekonomik krizler, bankacılık sektörü açısından son derece önemli bir yere sahiptir. 2000'li yıllara yaklaşırken Türkiye'de ekonomik görünümün inişli çıkışlı bir seyrinin olması, bankacılık sektörünün de bu gelişmelerden etkilenmesini beraberinde getirmiştir. Risk seviyesinin oldukça yüksek olduğu 1990'lı yıllarda enflasyon ve döviz kuru gibi ekonomik göstergelerde yaşanan dalgalı seyir, ülke ekonomisinin istikrarını olumsuz yönde etkilemiştir. Yine bu dönemde yaşanan krizler, bankacılık sektörü için risklerin iyice artması ile sonuçlanmıştır. Bu dönemde TCMB finansal istikrar için mücadele etmekteydi. Açık piyasa işlemleri, likidite kontrolleri ve iskonto penceresi dahil olmak üzere para politikası uygulaması için yeni araçlar olarak tanıtıldı. Bankalardan zorunlu döviz transferleri, esnek bir döviz kuru rejimini desteklemek zorunda kalmışlardır. İç borçlanma programı, borç yönetimi için şeffaflık yaratmıştır. Artan dış borçlanma ihtiyacı ve artan rezerv seviyesi, döviz piyasalarına zorunlu müdahalelerle aktif bir rezerv yönetimi stratejisine neden olmuştur. 1990'daki açık parasal hedefleme, hedeflere ulaşma açısından oldukça başarılı olmuş fakat ancak enflasyonu kontrol edememiştir. Makroekonomik göstergelerde gözlenen olumsuz gelişmelere ek olarak Merkez Bankası politikalarının yeterince etkili olmaması, Türkiye'nin ekonomik sorunlarının derinleşmesine, bunun da bankacılık sektörüne yansımaya neden olmuştur. Türkiye'de ilgili dönemde çok sayıda özel banka faaliyet göstermektedir ve bu bankaların faaliyetleri ülkenin ekonomik açıdan durumuna paralel olarak sorunlu şekilde ilerlemiştir. TYT Bank, Impexbank, Netbank ve Marbank gibi birçoğu başarısız olup iflas etmişlerdir. Finansal derinleşme ve gelişme bir kez daha %50'nin üzerindeki reel faiz oranlarıyla duraklamıştır. Nisan 1994'te IMF'nin desteğiyle yeni bir ekonomik istikrar programı açıklandı. TCMB Kanunu da değiştirildi ve 1998'den sonra Hazine'ye verilen avans oranını %15'ten %3'e indirecek bir yol haritası belirlendi. 1999 yılında IMF'nin de dahil olduğu döviz kuruna dayalı bir istikrar programının açıklanmasıyla ekonominin günlük yönetimi sona erdi. Aslında bir süreliğine Hazine için enflasyon beklentilerini

sabitleyen ve borçlanma maliyetlerini düşüren mükemmel yakın bir programdı. Ne yazık ki, özellikle özelleştirme ve kamu sektörünün yeniden yapılandırılması alanlarında, eksik vaatler nedeniyle başarısız oldu. 10'dan fazla banka iflas etti, gecelik faiz oranları %15000'in üzerine çıktı. Borç-gelir oranı Maastricht Antlaşması'nda belirtilen seviyenin iki katından fazlasına çıktı. Programın çöküşü, yetersiz IMF fonlaması, bir acil durum fonu olanağının olmaması ve borç sürdürülebilirliğine ilişkin kısa vadeli bir vizyondan kaynaklandı. Bankaların yeniden sermayelendirilmesinde ve kamu bankalarının özelleştirilmesinde yaşanan gecikmeler ve programın mülkiyeti konusunda bitmek bilmeyen tartışmalar gibi uygulama başarısızlıkları sadece daha derin yaralara neden oldu. Türkiye'de 2001 yılında yaşanan kriz, ekonomik açıdan en büyük olumsuzlukların yaşandığı krizlerin başında gelmektedir. Bu dönemde bankaların iflas etmesi ve bankacılık sektörüne duyulan güvenin önemli ölçüde azalması söz konusu olmuştur. Bankacılık sektöründe yeniden yapılanma girişimlerinde 2001 krizinin etkisi büyüktür. Gerek bu büyük kriz gerekse dünyadaki bankacılık sektörünün gelişimi, Türkiye'de sektörle ilgili olarak atılan/atılacak adımları doğrudan etkilemesi yönüyle son derece önemli etkileri içeren bir yapıdadır.

2000 yılından itibaren Türkiye'de bankacılık sektörü çok boyutlu bir genişleme ile karşı karşıya kalmıştır. Bankalar yavaş yavaş yeni ortama uyum sağlamıştır. 2000'den 2014'e sektörün toplam aktifleri 17 katından fazla, özkaynakları yaklaşık 30 kat, toplam krediler ise 34 katından fazla katlanmıştır. 2000 yılının başında, Türkiye'de nominal çapa olarak önceden belirlenmiş döviz kuru patikası kullanılıyordu. Uygulanan kapsamlı dezenflasyon programının banka bilançoları üzerinde önemli etkileri olmuştur. Olumsuz uluslararası sermaye piyasası koşullarının ve yabancı kaynak çıkışlarının da etkisiyle kırılma artmıştır. 2001 krizi öncesinde, finansal aracılık fonksiyonunun etkinliğini zayıflatan bazı faktörler, makroekonomik istikrarsızlık, yüksek kamu sektörü açıkları, kamu bankalarının bozucu etkileri, zayıf risk algısı ve risk yönetimi, uluslararası düzenlemelerin uygulanmasındaki eksiklikler ve gecikmeler olarak özetlenebilir. Bu dönemlerde Türk bankacılık sektörü üç şokla karşı karşıya kaldı:

- Vade uyumsuzluğu ve faiz artışlarına maruz kalma nedeniyle artan fonlama maliyetleri.
- Döviz kuru dalgalanmaları ve açık YP pozisyonlarından kaynaklanan sermaye kayıpları

- Hazine menkul kıymetlerinin piyasa düşüşünden kaynaklanan sermaye kayıpları.

Bu faktörler TCMB'nin likidite yönetimini ve para politikası etkinliğini olumsuz etkilemiştir. Döviz rejimi bu gelişmeleri karşılamaya yetmediği için 2001 yılı Şubat ayında Türkiye dalgalı döviz kuru rejimi ile tanışmıştır. Yeni rejime geçilmesinin ardından TCMB tarafından politika güncellemeleri yapılmıştır. Bu gelişmeleri TCMB'nin yeni üç aşamalı stratejisi izlemiştir. Dalgalı kur rejiminde ödeme sistemlerinin kesintisiz çalışması sağlanarak para ve sermaye piyasalarında istikrarın yeniden sağlanması ilk aşamada öncelik olmuştur. Stratejinin ikinci adımı, UoT ile koordineli bir operasyon yürütmektir. Bu plana göre, UoT tarafından ihraç edilen devlet tahvilleri, kamu bankalarını ve TMSF'ye devredilen bankaları kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Stratejinin üçüncü adımı, UoT'nin iç borç takas işlemleriydi. Borçların vade sorunu nedeniyle bankacılık sistemi hala kırılmıştı. BDDK, TCMB ve UoT'nin ortak hareketi ekonominin yeniden işlenmesini sağladı ancak benzer sorunlarla karşılaşmamak için alınması gereken çok yol vardı. 2001 krizinden sonra makro politikalar ve bankacılık sektöründe reform çalışmaları yapılmaktadır. Mali istikrarsızlık ve güven krizini ortadan kaldırmak için hükümet güçlü ekonomiye geçiş programını uygulamaya koymuştur. 3 Mayıs 2001'de IMF'ye stand-by düzenlemesi ve destek programının devamı için 2002 yılı niyet mektubu verildi. Ana hedefler, krizin olumsuz etkilerini tamamen ortadan kaldırmak, uzun vadede enflasyonu düşürerek sürdürülebilir bir büyüme ortamını sürdürmek olarak belirlenmiştir. Hedefler, bankacılık sektörünün reel sektörle güçlü bir ilişki içinde olacak şekilde yeniden yapılandırılması, sağlam ve sağlıklı kamu maliyesi dengesi ve yapısal reformlara imkan veren bir çerçeve üzerinedir.

Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı (BSRP), aracılık işlevine odaklanan ve aynı zamanda dünya çapında saygın bankacılık sektörünü hedefleyen program olarak 15 Mayıs 2001 tarihinde ilan edilmiştir. BSRP kapsamında, kamu bankaları, nihai özelleştirme hedefiyle finansal ve operasyonel olarak yeniden yapılandırılmıştır; TMSF bankaları birleşme, devir, satış ve tasfiye yoluyla çözülmüştür. BSRP kapsamında, kamu bankaları, nihai özelleştirme hedefiyle finansal ve operasyonel olarak yeniden yapılandırılmıştır; TMSF bankaları birleşme, devir, satış ve tasfiye yoluyla çözülmüştür. Bankaların yeniden yapılandırılmasına yönelik vergi teşvikleri yapılmaktadır. Bankacılık sektörünün daha etkin ve rekabetçi bir

yapıya kavuşturulması ve ayrıca daha iyi düzenlenmiş ve denetlenen bir bankacılık sektörü için şeffaf bilançolar ve güçlü özsermaye teşviki gibi çeşitli yasal düzenlemeler yapılmaktadır.

21. yüzyılın ilk on yılının ilk yarısında, Politikası para politikası çerçevesinin kurumsallaşmasına yardımcı olmak için TCMB Para Komitesi kuruldu ve aslında örtük enflasyon hedeflemesi başarılı oldu ve enflasyonu tek hanelere indirdi. TCMB enstrüman bağımsızlığı ile değişken oranlarda fiyat istikrarına tam bağlılık göz önüne alındığında, Para Politikası Kurulu güçlü şeffaflık, güvenilirlik ve hesap verebilirlik ile enflasyonu açık bir şekilde hedeflemeye başlamıştır. Sonuç olarak, 2005 yılında enflasyon %8'in altına düşürülmüştür. Diğer bir çıkarım ise finansal bilgi kurumunu raporlamak için tek bir veri tabanıdır, mevcut veriler uluslararası denetim standartları formatındadır. Türkiye'de bankacılık sektöründe geçmişte yaşanan olumsuz deneyimler nedeniyle faaliyetleri kontrol edebilmek için yeni kanun gündeme gelmiştir. 2001 krizi sonrası yeniden yapılanma dönemi, bu kanunla ilgili adımların atılmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Yapılan düzenlemelerin odak noktasında şeffaflığın artırılması ve denetimin daha geniş bir ölçüğe ulaşmasının sağlanması yer almaktadır. Bu dönemde BDDK'ya çeşitli yetkiler verilerek denetimin kapsamının genişlemesi sağlanmıştır. Bankacılıkta daha hızlı kredi büyümesi yaşanmış ve bankaların müşteri tabanı genişletilmiştir. Artık finansal derinleşme gerçekleşmiş ve yüksek faiz dışı fazlaların elde edilmesiyle mali baskınlık devrilmiştir. Dalgalı kur rejimi altında artan rekabet ve küreselleşmenin etkisi bankaları kur riskine maruz bırakmıştır. TCMB, düzenli döviz alım ihaleleri ve yerli para birimi satın almak için nadiren müdahalelerle yakınsama sırasında sermaye girişlerini yönetti. Türkiye'deki bankaların son dönemde karşılaştıkları zorluklar arasında, yıllar süren yüksek ve değişken enflasyonun ardından düşük enflasyon ortamına uyum sağlamak, müşterilerinin riskten korunma taleplerini karşılamak için yeni finansal araçlar geliştirmek ve özellikle ödeme sistemlerinde yeni nesil teknolojilere yatırım yapmak yer almaktadır.

Mali Sektör Komisyonu, sektördeki tüm aktörlerin aktif katılımı ile kurulmuştur. Bu komisyon, kurumlar arası işbirliği ve koordinasyondan, bilgi alışverişinden, ortak politikalar önermekten ve finans sektörünün geleceği ile ilgili konularda görüş bildirmekten sorumludur. Mali Sektör Değerlendirme Programı yürütülür ve sonuçlar denetçiler ve denetlenen kurumlar tarafından kullanılır. Temel

yapısal göstergeler yakından ölçülür. Finansal sektör iyileştirmelerinin reel sektöre bağlanması Anadolu Yaklaşımı ile yapılmaktadır. Bu yaklaşıma göre iflas eden KOBİ'lerin borçları yeniden yapılandırılmaktadır. Bu arada Dünya, özellikle ABD, ipotek ve sermaye benzeri borç kaynaklı dalgalanmalarla boğuşuyordu. 2008 yılı Ekim ayında TCMB tarafından küresel krizi korumaya yönelik tedbirler açıklanmıştır. BDDK, 2009 yılında Basel Bankacılık Denetim Komitesi'ne üye olmuştur. 2010 yılında BDDK, İslami Finansal Hizmetler Kurulu üyesi olmuştur. Ayrıca yabancı denetim makamları ile mutabakat zaptı imzalanır. 2013 yılında bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü GSYİH büyüklüğünü geçmiştir. 6493 Sayılı Ödeme ve Güvenlik Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun ile BDDK'nın çalışma alanı, Ödeme ve Güvenlik Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşlarını kapsayacak şekilde bir kez daha genişletilmiştir. 2014 yılında finansal okuryazarlık ve farkındalık için elektronik şikayet sistemi ve web sitesi hizmete açılmıştır. Bugün itibarıyla Türkiye'de finansal istikrardan sorumlu otoriteler, makroihtiyati politikaları dikkate alarak görev, yetki ve sorumlulukları kapsamında politika tedbirleri almaktadırlar: istikrar ve finansal istikrar, ödeme ve uzlaştırma sistemlerinin yönetimi ve denetimi. BDDK, tüm bankaların, finansal holding şirketlerinin, finansal kiralama şirketlerinin, faktoring şirketlerinin ve tüketici finansman şirketlerinin ve bunların faaliyetlerine ilişkin düzenlemelerin gözetiminde yetkili makamdır. UoT, kamu finansmanı, maliye politikasının uygulanması ve sigorta şirketlerinin denetimi ve düzenlenmesi için ilgili otoritedir. SPK, menkul kıymet komisyoncularının denetlenmesi ve düzenlenmesi için ilgili otoritedir. TMSF, mevduat sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması ve bankaların çözümlenmesi ile ilgili yetkili makamdır. Mutabakat Zaptı, Hazine, BDDK, SPK, TMSF ve TCMB arasında yapılan ilgili merci toplantılarıdır; koordinasyon, bilgi paylaşımı ve işbirliğine ve dolayısıyla finansal istikrarın korunmasına ve sistemik risklerin izlenmesi ve yönetilmesine katkıda bulunur. Finansal İstikrar Komitesi ve Finansal Sektör Komisyonu, sistemik risk ve makroihtiyati politikalarla ilgili kurumsal yapılardır. Finansal Sektör Komisyonu, Finansal İstikrar Komitesi'ne göre daha geniş temsili bir yapıya sahiptir (BDDK / Kurumsal İletişim ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, 2015; BDDK, 2001; Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Genel Müdürlüğü, 2015; Keskin ve Alparslan, 2000).

2.3. Bankacılığın Temel Fonksiyonları

Fon Sağlama ve Fon Kullanma Fonksiyonu: Para bir değişim aracıdır ve modern ekonominin temelidir. Bankalar, fonların toplum genelinde dağılımında büyük rol oynamaktadır. Bugün para hareketine dahil olan birçok kurum olmasına rağmen, bankalar yerel, ulusal ve küresel ekonomileri koruyan para akışının temeli olmaya devam ediyor. Bankalar ve diğer kurumlar, bir ekonominin işleyişi için gerekli hizmetleri yerine getirerek bu kritik rolü oynarlar. Müşterilerin kredibilitésinin değerlendirilmesinin yanı sıra çeşitli şekillerde paranın korunması, transfer edilmesi, ödünç verilmesi ve değiş tokuş edilmesi bankaların gerçekleştirdiği temel işlevlerdir. Bu rollerin her birinin ekonomide paranın hareket etmesine yardımcı olan bir dalgalanma etkisi vardır.

Hizmet Fonksiyonu: Ticari bankaların sunduğu başlıca hizmetler şu şekilde sıralanabilir:

- Paranın saklanabileceği güvenli bir yer sağlamak,
- Dolaşımdaki paraların tahsilatını ve ödenmesini gerçekleştirmek,
- Ticari senetlerin iskonto edilmesi yada toplanması,
- Katılımlarda bulunmak,
- Çek ve akreditif işlemlerin düzenlenmesi,
- Döviz işlemlerinin yapılması,
- Havale işlemlerinin yapılması gibi pek çok hizmetten bahsedilmektedir.

Ticari bankalar tarafından yürütölen faaliyetler, dünyada insan hayatında yaşanan değişimleri etkileyen bir yapıdadır. Özellikle dijitalleşmenin etkilerinin yaygınlaşması ile birlikte bankaların sunduğu hizmetler, hayatın kolaylaşmasında etkili olmuştur. Örneğin geçmiş dönemlerde bir fatura ödemek isteyen bireyin uzun sıralar bekleyerek kayda değer süreler harcamasının yerini birkaç basit işlemle mobil bankacılık üzerinden kısa sürede yapması almıştır. Böylece ticari bankaların sunduğu hizmetlerin insan hayatını önemli ölçüde kolaylaştırdığı söylenebilir. Zamandan tasarrufun yanında hayatın kolaylaşması, bankaların hizmet fonksiyonu kapsamında önemli bir yere sahiptir.

Gelir ve Servet Dağılımını Etkileme Fonksiyonu: Servet, birikmiş bir mülk ve mali talep deposudur. Malların her biri için fiyatlar belirlenebilirse parasal bir değer verilebilir; bu süreç, mülkler satışa sunulmayacak şekilde olduğunda zor olabilir. Gelir, belirli bir zaman diliminde alınan ödeme akışının net toplamıdır. Küresel piyasalar ve hükümet politikası dahil olmak üzere birçok faktör servet ve gelir dağılımını etkilemektedir. Herhangi bir toplumda gelir ve servetin yaratılmasını ve dağılımını etkileyen iki ana hükümet politikası, vergi politikası ve para politikasıdır. Vergi politikası, hükümetin hangi vergilerin alınacağını, ne kadar ve kimlerin vergilendirileceğini seçmesidir. Bu politikaları etkileyen birçok faktör vardır. Çoğunlukla, hükümetin türüne ve onu etkileyen sosyal gruplara bağlıdır. Bu, ortalama bir insanın her zaman fark etmediği bir şeydir, ancak her gün satın aldığımız her şeyin kendisine bağlı bir vergisi vardır. Vergiler, federalden yerele kadar her düzeyde hükümet tarafından alınır.

Bir hükümetin para politikası, para arzının kontrolüdür. Bu, fiyat istikrarını sağlar ve bir ülkenin para birimi için güven ve genel güven yaratır. Para politikasının genel amacı, bir ülkenin ekonomik büyümesini ve istikrarını teşvik etmek ve işsizlik oranını düşürmektir. Vergi politikasında olduğu gibi, bu, hükümetin türüne ve onu etkileyen sosyal gruplara bağlıdır. Bu, insanların genellikle ilk elden görmedikleri bir politika türüdür; Para politikaları perde arkasında çalışır.

Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu: Bankacılık uygulamaları içerisinde özellikle Ticari bankaların en önemli uygulamasından birisi güvene dayalı para üretmektir.

“Banka parası olarak da adlandırılan kaydi para, fiziki yapısı olmayan ve sadece bankaların hesaplarındaki alacak ve borç girişlerinin düşülmesiyle oluşan bir değişim aracıdır”. Bankalar, tasarruf sahipleri tarafından yatırılan vadesiz mevduatın bir kısmını tutup geri kalanını kredi olarak verirse, bu süreçte kredilerin mevduat oluşturması ilkesine bağlı olarak getiri oranı kapsamında belirli bir güvene dayalı para oluştururlar.

2.4. Banka Türleri

2.4.1. Kapsamına göre bankalar

Kapsamına göre bankalar konusunda ilk olarak değinilmesi gereken resmi bankalardır. Resmi bankalar, kuruluşunda kanunların merkezi konumda yer aldığı banka türünü ifade etmektedir. Özel bankalar, kapsamına göre bankalar konusunda şirket yaklaşımıyla hareket edilen ancak faaliyetlerin belirlenen kanuna göre yürütüldüğü bankaları içeren banka türü olarak görünmektedir. Kapsamına göre diğer bankalar aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:

Kıyı Bankacılığı: Vergi cenneti olarak bilinen yerlerde yürütülen faaliyetler, kıyı bankacılığını açıklamada önemli bir yere sahiptir. Kıyı bankacılığının ülkedeki kanunların dikkate alınmadığı bir içeriği bulunmaktadır (Kaya,2015:75). Yerel para biriminden ziyade döviz ya da altın üzerinden yürütülen faaliyetler kıyı bankacılığı konusunda öne çıkmaktadır (Akbulak, Kavaklı, Tokmak, 2004: 83)

Holding Bankacılığı: Holding yönetimi mantığından hareketle ortaya çıkan holding bankacılığı kavramı, bankacılık faaliyetlerinin etkin şekilde yürütülmesine yönelik süreçlerin kontrolüyle ilgilidir.

Serbest Bölge Bankaları: Serbest bölgelerde faaliyet gösteren işletmelerin ihtiyaçları doğrultusunda, serbest bölgelerde sağlanan gümrük ve vergi muafiyetlerinden yararlanarak, herhangi bir kambiyo kısıtlamasına tabi olmaksızın bankacılık faaliyetlerini yürüten bankalardır.

Uluslararası Bankalar: Uluslararası finans merkezlerinde faaliyet gösteren, yabancı veya yerli para biriminde faaliyet gösteren, işlem hacmi bazında toptan ve perakende bankacılık hizmeti veren, ülkeler arasındaki gelişmişlik farkını azaltmayı hedefleyen bankalardır (Kaya,2015:75).

Toptancı Bankalar: Büyük fon miktarlarını karşılamaya yönelik olarak faaliyet gösteren banka türüdür.

Perakendeci Bankalar: Nispeten dar ölçekte çalışmalarını sürdüren banka türü olarak görünmektedir.

Sanal Bankacılık: Bankacılık faaliyetlerinin büyük oranda internet üzerinden yürütülmesi ve tüketicilerin dijital süreçlere dair farkındalığının yüksek olmasını gerektiren bir bankacılık türüdür.

2.4.2. Faaliyet Alanlarına Göre Bankalar

Ticaret Bankaları (Geleneksel Bankalar):Bankacılık sektöründe en yaygın banka türüdür ve ağırlıklı olarak klasik bankacılık faaliyetleri olan mevduat toplama ve kredilendirme faaliyetleri ile ilgilenirler. Başlıca fon kaynakları mevduat, kullanılan krediler ve öz sermayedir (Akbulak, Kavaklı, Tokmak,2004:82).

Yatırım Bankaları: Faaliyet alanı dar olan yatırım bankaları, bireysel müşterilerin tercihinden ziyade kurumsal işletmelerin tercih ettiği bir banka türüdür (Kaya, 2015:81)

Kalkınma Bankaları: İsminden de anlaşılacağı üzere ülkelerin kalkınma hedeflerine katkıda bulunmak adına kaynak sağlayan bankalar kalkınma bankaları olarak anılmaktadır (Erdem, 2014: 233).

Katılım Bankaları: Faiz konusunda hassasiyeti olan bireylerin tercih ettiği katılım bankaları, kar ortaklığının yanında zarar ortaklığının da olduğu banka türleridir. Katılım bankaları, İslam dininde faizin haram olması sebebiyle parasını bankalarda değerlendirmeyen bireylerin parasının ekonomik sisteme dahil edilmesi için faizsiz bankacılık anlayışıyla hizmet veren kurumlar olarak görünmektedir.

2.4.3. Mülkiyet yapılarına göre bankalar

Devlet Bankaları: Devlet kontrolünde olan bankaları ifade etmektedir.

Karma Bankalar: Devletin ortaklığının yanında özel kişi veya kurumların ortaklığının olduğu banka türüdür.

Özel Bankalar: İsminden de anlaşılacağı üzere özel kişilerin veya kurumların sahip olduğu banka türü olarak görünmektedir.

Yabancı Bankalar: Yabancı bir ülkede faaliyet gösteren, sermayesi %50'den fazla olan yabancı sermayeli bankalar, kurulduğu ülkedeki yönetim ve denetimi bu kuruluşlar veya temsilcileri tarafından kontrol edilen kuruluşlara bağlıdır.

2.5. Türkiye'deki Bankaların Finansal Yapısı

2.5.1. Finans kavramı

Finans, ekonomik sistem içerisinde merkezi bir konuma sahiptir. Ekonomik sistemin etkin bir şekilde sürmesi için finans konusunda başarı sağlanması gerekir.

Finans, paranın yönetilmesi ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili olan süreçlerin ve faaliyetlerin tamamını içermektedir. Finans kavramı kapsamında borç alıp borç verme gibi eylemlerin yanı sıra bankalar, kredi derecelendirme kuruluşları gibi kurumsal olarak faaliyet gösteren işletmelerin varlığı söz konusudur. Dolayısıyla finans kavramı çok boyutlu bir biçimde değerlendirilmeye alınmalıdır.

Finans, çoğunlukla ekonomi kavramıyla karıştırılmakta ve bu iki kavram birbirinin yerine kullanılmaktadır. Ancak finansın kapsamı, ekonomiden farklıdır ve bu ayrımın yapılabilmesi son derece önemlidir. Finansın bir disiplin olarak gelişmesi, ekonomiye göre daha sonra olmuştur ancak insan hayatının içinde finansın varlığı çok daha eskilere uzanmaktadır.

Tarihin eski dönemlerindeki devletlerin yönetiminde daha finansla ilgili süreçlerin yansımaları kolaylıkla görülebilir. Günümüzdeki kullanımıyla finansın gelişimi ise Yeniçağ dönemi içerisinde Avrupa'da yaşanan gelişmeler ve finansal borsaların ortaya çıkması gibi gelişmelerle birlikte olmuştur. İçinde bulunulan dönem itibarıyla finansın gelişimi ise 1900'lerin ikinci yarısından itibaren yaşanan gelişmelerle yakından ilişkilidir. Dünyada köklü değişimlerin yaşanması ile birlikte finansın gelişimi de son derece hızlı bir şekilde devam etmiştir ve günümüzde de devam etmektedir. Teknolojide yaşanan gelişmeler, finansın kapsamını önemli ölçüde etkilemiştir, böylece finans konusundaki farkındalık artmaktadır ve yakın gelecekte artış hızının artarak sürmesi beklenmektedir.

"Finans" üç sınıfta ele alınabilir. Bunlar:

Kamu finansmanı, vergi sistemlerini, hükümet harcamalarını, bütçe prosedürlerini, istikrar politikası ve araçlarını, borç sorunlarını ve diğer hükümet endişelerini içermektedir. Bireyler gibi, hükümetlerin de kaynaklarını ekonominin farklı sektörlerine tahsis etmesi gerekir. Kamu finansmanı, federal, eyalet ve yerel kurumların gelirleri nasıl takip ettikleri ve halka sağladıkları tüm hizmetler için harcamaları nasıl yönettikleridir. Bir hükümetin en temel işlevlerinden biri, ticaret, vergiler ve krediler yoluyla para üretmek ve geliri borç servisi, altyapı geliştirme ve cari harcamalar gibi çeşitli işlevler arasında dağıtmaktır. Devlet kurumları, gelir üretimini ve dağıtımını denetleyerek istikrarlı bir ekonomi sağlar ve piyasa başarısızlığını önler. Kamu maliyesinin diğer yönleri arasında vergi yönetimi, borç

ihracı, bütçeleme, uluslararası ticaret ve enflasyon düzenlemesi yer almaktadır. Bu faktörlerin iş ve kişisel finans üzerinde doğrudan ve kalıcı bir etkisi vardır.

Kurumsal finans, bir işletme için varlıkları, borçları, gelirleri ve borçları yönetmeyi içermektedir. Kurumsal finans, bir işletmeyi yürütmekle ilgili tüm finansal faaliyetleri kapsar. Bunu, finansal piyasalarda ticari büyüme için gereken satın almalar ve yatırımlar, fonlama, sermaye bütçelemesi, risk yönetimi ve vergi yönetimi açısından düşünüle bilinmektedir. Şirketler, değerlerini artırmak ve sermaye yapılarını güçlendirmek için nakit akışı, riskler ve yatırım fırsatları arasında bir denge sağlamalıdır. Kurumsal finansmanın harika bir örneği, bir işletmenin sermayeyi artırmak için öz sermaye finansmanı ile borç finansmanı arasında seçim yapmasıdır. Öz sermaye finansmanı, borsalar ve ihraçlar yoluyla fon sağlama eylemidir, borç finansmanı ise kararlaştırılan bir tarihte faiziyle geri ödenmesi gereken bir kredidir. Şirketler, orta ve uzun vadede işletme karlılığını belirleyen bir gelir yaratma planı geliştirmek zorundadır.

Kişisel finans: Burada amaç, akıllı yatırım kararları vermek ve bireyi kısıtlamalar veya kötü borçlar olmadan destekleyen bir güvenlik ağı oluşturmaktır. Kişisel finans her zaman kısa, orta veya uzun vadede kişinin özel ihtiyaçlarına göre şekillendirilir. Bu, farklı hedefleri, kazanç potansiyelleri, gelirleri ve zaman çerçeveleri nedeniyle iki kişinin aynı finansal plana sahip olmayabileceği anlamına gelir. Kişisel finans, öncelikle aile bütçeleri, kişisel tasarrufların yatırımı ve tüketici kredisi kullanımı ile ilgilenir. Bireyler genellikle evlerini satın almak için ticari bankalardan ve tasarruf ve kredi kuruluşlarından ipotek alırken, dayanıklı tüketim malları (otomobiller, beyaz eşya) alımı için finansman bankalardan ve finans şirketlerinden sağlanabilir. Masraf hesapları ve kredi kartları, bankaların ve işletmelerin tüketicilere kısa vadeli kredi kullandığı diğer önemli araçlardır. Bireylerin acil bir durumda borçlarını konsolide etmeleri veya nakit ödünç almaları gerekiyorsa, bankalardan, kredi birliklerinden veya finans şirketlerinden küçük nakit krediler alınabilir.

2.5.2. Finansın işletmelerdeki yeri ve önemi

Finans, her işletmenin en önemli gereksinimidir ve işletmenin can damarı olarak kabul edilir. Yetersiz finansman, birçok sorunu beraberinde getirir ve işletmenin ömrünün sonunu getirebilir. Günümüzde finansal yönetim, işletmede alınan

kararların başarısında en önemli rolü oynayan işletme fonksiyonlardan biri haline gelmiştir. İşletme finansmanı, bir kuruluşun parasını yönetme sürecidir. İşletme finansmanının amacı, bir işletmenin yeterli işletme fonuna sahip olmasını ve parasını dikkatli, akıllıca ve etkin bir şekilde harcamasını ve yatırmalarını sağlamaktır. İş hayatında finansın önemi, bir işletmenin nakit sıkıntısı çekme gibi herhangi bir finansal sıkıntı olmadan faaliyet göstermesini sağlamak ve aynı zamanda fonların güvenli ve uzun vadeli kazançlar için iyi yatırıldığından emin olmaktır. Çoğu işletme nihayetinde tamamen parayla ilgilidir ve ne kadar iyi yönetildiği, işletmenin ne kadar başarılı olduğunu belirler. Bu nedenle, herhangi bir iş adamı, finansın iş dünyasındaki önemini kabul etmelidir.

Varlık oluşturma: Şirket sahipleri için birincil uzun vadeli gündem, işletmenin varlıklarını artırarak üretimi ölçeklendirmektir. Finans sektörü, şirketlerin bu ihtiyacı karşılamak için kısa vadeli finansmana bağımlı olmayan sağlam bir tasarruf planına sahip olmalarını sağlıyor. Arazi, ekipman ve makine gibi ögelere yatırım yapmak, üretim ölçeğini kesinlikle artıracaktır, ancak yalnızca akıllı finansal yönetim ile mümkün olacaktır.

Bir işletmenin nakit akışını yönetmek: Bir işletmenin büyüklüğü ne olursa olsun, işletmeye giren ve çıkan nakit miktarı ne kadar büyük olursa o kadar iyidir. Ancak, iyi bir finansal sisteme sahip olmamak, bazı yasal sorunlar da dahil olmak üzere birçok soruna neden olabilmektedir.

Kaçınılmaz riskleri yönetmek: Girişimciler ve yerleşik işletme sahipleri, bir işletmeyi yönetmenin tamamen risk almakla ilgili olduğunu çok iyi bilirler. Ancak, tüm riskler başarı ile sonuçlanmaz, başarısızlık gelir ve zorluklar kaçınılmazdır. Bu nedenle, finansal yönetim becerilerine sahip olmak, o zaman gelmeden bir acil durum planı geliştirmek için çok faydalı olacaktır.

Operasyonel giderlerin karşılandığından emin olmak: Çoğu şirkette, işin Finans tarafı, hammadde, faiz ödemeleri, çalışanlar için ücret paketleri, envanter vb. gibi operasyonel maliyetleri içerir; ve bu masrafları karşılamak genellikle organizasyonu ayakta tutan şeydir. İyi bir finansal plan, düzenli olarak karşılanacak işletme giderlerine göre elde edilen karların yönetiminde istikrar olmasını sağlayacaktır.

Yeni ürünler ve pazarlar keşfetmek: Tüm işletmeler sürekli olarak yeni ürün ve pazarların peşindedir ve bu elbette finansal kastır. Bu nedenle, etkin bir finansal yapı olmadan, yeni alanlar keşfetmek ve yeni çözümler veya ürünlerle farklı pazarlara girmek oldukça zor olabilir.

Finansın işletmeler için önemi;

- Küçük işletmeler için stratejik finansal karar alma sürecini yönlendirir.
- Şirketler, kaynakları tahsis etmek ve nakit akışını yönetmek için finansmana bağımlıdır.
- İşletmelerin büyümelerini ve ölçeklenmelerini sağlayacak uzun vadeli hedefler belirlemelerini sağlar.
- Finans, işletmelerin paranın zaman değerini anlamalarına yardımcı olur.

Finansın önemi, olağan ihtiyaca ek olarak aşağıdaki nedenlerden dolayı son yıllarda önemli ölçüde artmıştır. Bunlar:

(a) Büyük Ölçekli Operasyon İhtiyacı: Günümüzde ticari faaliyetler genellikle büyük ölçekte yürütülmektedir. Herhangi bir ülkenin ürünleri artık diğer ülkelerde de ücretsiz ve kolayca bulunabilmektedir. Günümüzde tüm dünya büyük bir pazar haline gelmiştir. Dolayısıyla iş dünyasında hayatta kalabilmek için iş adamı faaliyetlerinin ufkunu genişletmeli ve büyük ölçekte işlev görmelidir. Bu iş genişlemesi her zaman daha fazla fon gerektirir.

(b) Modern Teknolojinin Kullanımı: Üretim ve dağıtım sürecinde en son teknolojinin kullanımı, günümüzde her işletme için zorunlu hale gelmiştir. Rekabeti karşılamak için üretim süreci artık modern makine, ekipman ve aletlerin kullanılmasını gerektiriyor. Bu nedenle, dünya piyasalarının zorluklarını başarılı bir şekilde karşılamak için finansmana daha fazla ihtiyaç vardır.

(c) Satışların teşviki: Bu rekabet çağında, satışları teşvik eden faaliyetlere çok para harcanacaktır. Bu, büyük miktarda fon gerektiren reklam, kişisel satış, satış promosyon planlarının kullanımı, satış sonrası hizmet ve ücretsiz eve teslimat vb.

2.5.3. Finansın temel ilkeleri

Finansla ilgili süreçlerin merkezinde risk yer almaktadır. Bu nedenle risklerden uzak durulması ve riskin olumsuz etkilerinin önüne geçilmesi, finansla ilgili temel

ilkeler arasındadır. Finans kapsamında yatırım araçlarının alternatifler içermesi ve fayda sağlaması beklenmektedir. Bunlar da finansla ilgili ilkeler arasındadır. Paranın sahip olduğu değerin göz önüne alınması ve paranın korunması finansın temel ilkeleri arasında gösterilmektedir.

Uygun finansal planlama eksikliği, bir işletmeye ve paydaşlarına zarar verebilir. Pazarlama veya üretim gibi günlük işlemler için gerekli olan nakit sıkıntısına yol açabilir. Finansal planlama eksikliği, işinizi büyütmek veya mevcut işinizde yeni bir projeyi finanse etmek için sermaye artıramamanıza neden olabilir. Aslında, finansal planlama düzgün bir şekilde gerçekleşmezse, bir şirketteki tüm günlük işlemler durma noktasına gelecektir.

2.5.4. Basel düzenlemeleri

Uluslararası uygulamalarda banka sermaye yeterliliklerine ilişkin hesaplama yöntemlerinde referans olarak alınan temel otorite adı geçen Basel Bankacılık Denetim Komitesi'dir. Küresel bankacılık ve sigorta düzenlemelerinin çoğu, Basel Bankacılık Denetim Komitesi'nin ve onun "Basel düzenlemeleri" olarak adlandırılan çalışmalarından başlatılmış veya esinlenmiştir. Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS), uluslararası para birimi ve bankacılık piyasalarındaki büyük aksamalara (1971 Bretton Woods Anlaşması'nın çöküşü, 1973 borsa çöküşü, 1974 petrol fiyatı şoku) yanıt olarak 1974'te kuruldu. BCBS üyeleri, merkez bankaları ve mali düzenleyiciler tarafından temsil edilen 27 ülkeden seçilmiştir. Komite, kilit denetim konularının anlaşılmasını geliştirmeyi ve dünya çapında bankacılık denetiminin kalitesini iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bunu kısmen ulusal denetçiler için bir işbirliği ve bilgi paylaşımı forumu rolüyle ve kısmen de yönergeler ve standartlar yayınlamakla gerçekleştirir. Komitenin resmi bir uluslararası yetkisi yoktur ve standartlarının yasal gücü yoktur. Bunun yerine, ulusal denetim otoritelerinin bu standartları düzenlemelerine dahil etmeleri ve daha sonra düzenlenmiş kurumların uymak zorunda olmaları beklenir. Basel düzenlemeleri, hem düzenlemelerin kendisinde hem de Basel standartlarına uygunlukla ilişkilendirilmesinde fayda gören üye olmayan BCBS ülkeleri tarafından da benimsenmektedir. BCBS, üyeleri ve diğer bankacılık denetçileri arasındaki teması ve işbirliğini aktif olarak teşvik eder. Uygulamanın farklı aşamalarında olmakla birlikte, birçok ülke artık Basel yönergelerini uygulamaktadır. Günümüzün küresel iş ortamında, uluslararası koordinasyon giderek daha önemli hale

gelmiştir. Ülkeler arasında aynı standartların uygulanması, yatırımcılar ve kreditorler arasında tutarlı karşılaştırmalar yapılmasına olanak tanıyarak piyasa güvenini desteklemektedir. Bu, özellikle gelişmekte olan piyasalardaki bankalar için geçerli olsa da, son zamanlardaki alt-prime ve ülke krizleri, en büyük sanayileşmiş ekonomilerden bazılarının bankacılık sistemlerine bağımlılığını ve dolayısıyla küresel koordinasyonun önemini vurgulamıştır. BCBS, en çok, 1988'de yayınlanan Basel I'den 2004'te yayınlanan Basel II'ye ve yaygın olarak "Basel III" olarak adlandırılan 2010'da yayınlanan en son geliştirmelerine uzanan sermaye yeterliliği konusundaki uluslararası standartları ile tanınmaktadır. 1 Ocak 2019'a kadar Basel III'e tam uyum gerekmektedir.

2.5.4.1. Basel I düzenlemeleri

Basel I olarak da adlandırılan ilk Basel Anlaşması (1988'e kadar uzanan), öncelikle kredi riskine odaklanmıştır. Basel I, bankacılık düzenlemesinin temel ilkelerinden birini oluşturan varlıkların risk ağırlığının ana basamak taşıyıcısı konumundadır. Risk ağırlığı, bankanın elindeki varlıkların nominal değerinin, riski temsil eden bir faktörle çarpılması gerçeğidir. Varlığın nominal değeri ile Risk-Ağırlığının çarpılmasıyla elde edilen ürüne Risk Ağırlıklı Varlık (RWA) denir. RWA'lar sermaye oranlarını hesaplamak için kullanılır. Uygulanan risk ağırlıkları basit bir ilkeye göre tanımlanır: Varlığın riski ne kadar yüksekse, risk ağırlığı da o kadar yüksek olur.

Sermaye oranı, Basel düzenlemelerinin ikinci ayağıdır: belirli bir RWA miktarı için bankanın elinde bulundurması gereken sermaye miktarını belirler. Basel I kuralları anlamında sermaye, hisse senedi ihraçlarından (veya öz sermaye), beyan edilmiş rezervlerden, yatırım varlıklarından elde edilen kazançlardan, vadesi beş yıldan uzun olan uzun vadeli borçlardan ve gizli yedeklerden oluşur. Bankaların temel olarak özkaynak, borç ve müşteri mevduatlarından oluşan farklı fon kaynakları vardır. Borç, bir şirket ile alacaklıları arasındaki sözleşmeye dayalı bir yükümlülüktür. Sözleşme, borç alınan paranın, genellikle faiz veya ücretlerle birlikte, bu sermayenin kullanımını karşılığında alacaklılara ödenmesini ana hatlarıyla belirtir. Alacaklı ile şirket arasındaki yasal sözleşme, alacaklıların geri ödeme haklarını her zaman hissedarlara yapılan herhangi bir dağıtımdan üstün tutar. Hisse senedi sahipleri, borç sahiplerinden daha düşük bir yatırım getirisini asla kabul etmeyeceklerdir. Bunun nedeni, özsermaye

sahiplerinin borç sahiplerinden daha yüksek bir zarara uğrama riskine sahip olmaları ve sermayelerinin geri ödenmesi için sözleşmeye dayalı bir yükümlülük almamalarıdır. Dolayısıyla Basel I anlamında sermayenin ana bileşeni olan özkaynak, diğer sermaye dışı fon kaynaklarına göre daha yüksek bir maliyete sahiptir.

2.5.4.2. Basel II düzenlemeleri

Basel II yönergeleri ilk olarak 2004 yılında, bankaların ne kadar sermaye tutması gerektiğine ilişkin standartlar ve düzenlemeler oluşturmak amacıyla yayınlanmıştır. Yönetmelik, asgari sermaye gereksinimleri, denetim incelemesi ve piyasa disiplini ile ilgili üç sütuna ayrılmıştır.

» **Kredi riski**, bankanın ana varlıklarıyla ilişkili risktir, yani karşı taraf kredinin tamamını geri ödeyemez. Tüm bankacılık defteri varlıklarında ve bilanço dışı ürünlerinde ve ayrıca bankacılık ve ticaret defteri türevleri ve repoları için karşı taraf kredi riskinde mevcuttur.

» **Piyasa riski**, yatırımların değerindeki düşüş nedeniyle (bilanço içi ve dışı) zarar etme riskidir. Tüm ticaret kitabı ürünleri için geçerlidir.

» **Operasyonel risk**, yetersiz veya başarısız dahili süreçler, insanlar ve sistemlerden veya harici olaylardan kaynaklanan kayıp riskidir.

Basel II, Basel I'de Piyasa Riski ele alındığından daha çok Kredi Riski ve Operasyonel Riske odaklanmaktadır. Yasal sermaye, beklenmeyen zararları karşılamak için gereken asgari sermayeyi belirleyen asgari sermaye yeterlilik oranı (SYR) kullanılarak hesaplanmaktadır.

2.5.4.3. Basel III düzenlemeleri

2008 mali krizi, Basel II kurallarının sınırlarını ortaya çıkardı. Kriz, kaldıraç (mutlak değerde sermayeye bölünen varlıklar) azaltmak ve bankaların karşı karşıya olduğu likidite riskini azaltmak için ek düzenlemeler gerektirdi. Sermayenin hem niceliği hem de niteliği Basel II gerekliliklerine göre artırıldı. Finansal kaldıraç, bankanın varlıklarını finanse etmek için elinde bulundurduğu sermaye miktarıdır. Kaldıraç ne kadar yüksek olursa, bir kredi kuruluşunun zararları karşılaması o kadar az öz sermayeye sahip olacak ve kredi kuruluşu o kadar riskli olacaktır. Bu riski önlemek için Basel III düzenlemeleri kaldıraç oranını, toplam aktiflerin sermayeye bölünmesiyle %3,0 ile sınırında oluşturmuştur. Bu oran, bankaların belirli bir sermaye

miktarı için varlık miktarını sınırlamasını engellemektedir. Basel III Anlaşması, bankacılık sektörünün ekonomik ve finansal sektörlerden gelen şokları absorbe etme kabiliyetini geliştirmek için daha yüksek standartlar getirmeyi ve ayrıca bulaşma etkisini azaltmaya yönelik önlemler almayı teklif etmektedir. Buradaki likidite riski, bir bankanın yükümlülüklerini yerine getirmek için yeterli likit varlığa sahip olmaması riskidir (örn: bankanın bir borcun ödenmesi gereken ödemeleri). Bu riski önlemek için Basel III kuralları iki likidite oranı getirmektedir: Likidite Karşılama Oranı (LCR) ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı (NSFR).

Bu, bankaların kısa ve orta vadeli ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli likit varlığa sahip olmalarını sağlamak için yapıldı. Sermayenin kalitesi, Basel kuralları uyarınca sermaye olarak uygun olmak için hangi yükümlülüklerin olması gerektiğine dair daha iyi bir tanım yoluyla iyileştirilmiştir. Çerçeve ayrıca sistemik açıdan önemli kurumlar için daha yüksek sermaye oranları getirmiştir. Bu yeni sermaye ve likidite standartları, Seul'deki G20 Liderler Zirvesi'nde onaylandı ve Aralık 2010'daki Basel Komitesi toplantısında kabul edildi (Sbârcea, 2014: 337).

Yaşanan ekonomik krizler karşısında bankaların daha güçlü olmasının sağlanması Basel III kapsamında ortaya koyulan amaçlardan birisidir. Krizlerin bankacılık sektörüne verdiği zararların minimize edilmesi adına bu amaç vurgulanmaktadır. Muhasebe skandalları gibi gelişmeler karşısında bankaların korunması ve hazırlıklı olmasının sağlanması Basel III'te vurgulanan hedeflerden birisidir ve bu yönde düzenlemeler yapılmıştır. Bankaların faaliyetlerinin şeffaf bir biçimde yürütülmesi, olası riskler karşısında önlemlerin alınması da yapılan düzenlemelerin öncelikleri arasında kendisine yer edinmiş durumdadır. Tüm bunlar olumsuzluklar ve belirsizlikler karşısında bankacılık sektörünün güçlü ve sorunsuz bir şekilde faaliyetlerine devam etmesini sağlamaya yöneliktir.

2.5.5. Finansman alternatifleri

Her ticari faaliyette paranın önemli olduğu kadar gerekli bir bileşende olmaktadır. Gerekli fonların türü ve miktarı genellikle bir işletmeden diğerine farklılık gösterir. Örneğin, işletmenin büyüklüğü büyük düzeydeyse, gerekli fon miktarı da büyük olacaktır. Aynı şekilde, finansal gereksinimler, ticaret işine kıyasla imalat işinde daha fazladır. İşletmenin arsa ve bina, makine vb. sabit varlıklara yatırım yapmak için daha uzun süre fonlara ihtiyacı vardır. Bazen işletmenin daha kısa sürede

yatırım yapmak için de fona ihtiyacı vardır. Dolayısıyla, fonların gerekli olduğu süreye göre işletme finansmanı üç kategoriye ayrılır.

(a) Kısa Vadeli Finansman;

(b) Orta Vadeli Finansman; ve

(c) Uzun Vadeli Finansman;

Bunlar;

2.5.5.1. Kısa vadeli finansman kaynakları

Günlük giderleri karşılamak için gereken fonlar kısa vadeli finansman olarak bilinir. Bu, hammadde alımı, ücret, kira, sigorta, elektrik ve su faturalarının ödenmesi vb. için gereklidir. Kısa vadeli finansman bir yıl veya daha kısa bir süre için gereklidir. Bu kısa dönemli finansman gereksinimi, işletme sermayesi gereksinimi veya döner sermaye gereksinimi olarak da bilinir. İşletme sermayesi gereksiniminin bir kısmının uzun vadeli olduğu belirtilebilir, çünkü stok gereksinimini ve düzenli günlük harcamaları karşılamak için belirli minimum miktarda fon her zaman tutulur.

2.5.5.2. Orta vadeli finansman kaynakları

Bir yıldan fazla beş yıldan az yatırım gerektiren tüm bu amaçlar için orta vadeli finansman kullanılmaktadır. Modernizasyon ve yenileme, özel promosyon programları vb. için gerekli olan miktar bu kategoriye girer.

2.5.5.3. Uzun vadeli finansman kaynakları

Bir işletmenin beş yıldan fazla süredir ihtiyaç duyduğu fon miktarına uzun vadeli finansman denir. Genellikle bu tür finansman, arsa ve bina, fabrika ve makine mobilyası vb. sabit kıymetlerin satın alınması için gereklidir. Uzun vadeli finansman, sabit sermaye olarak da bilinir, çünkü bu ihtiyaç aslında kalıcı niteliktedir. Sermaye piyasası, özel finans kuruluşu, bankalar, bankacılık dışı finans şirketleri, geçmiş yıl karları ve yabancı yatırım ve dış borçlanma, şirketler için uzun vadeli finansmanın ana kaynaklarıdır. Daha önce belirtildiği gibi, tek tescilli şirketler ve ortaklık firmaları söz konusu olduğunda, uzun vadeli fonlar genellikle mal sahiplerinin kendileri ve birikmiş karlar tarafından sağlanır. Ancak, finansman ihtiyacı oldukça fazla olan şirketlerde, uzun vadeli fonların sağlandığı kaynaklar aşağıdadır.

(a) Sermaye Piyasası: Sermaye piyasası, şirketlerin, diğer kurumların ve devletin uzun vadeli kaynak sağladıkları organizasyon ve mekanizmayı ifade eder. Bu nedenle bankalardan ve finans kuruluşlarından uzun vadeli borçlanmaları, dış piyasalardan borçlanmaları ve hisse senedi, bono vb. çeşitli menkul kıymetler ihraç ederek sermaye artırımını oluşturur. Menkul kıymetlerin alım satımı için sermaye piyasasında iki farklı bölüm vardır. Biri birincil piyasa diğeri ise ikincil piyasadır. Birincil piyasa, menkul kıymetlerin yeni/taze ihracı ile ilgilendir ve bu nedenle yeni ihraç piyasası olarak bilinir. İkincil piyasa ise mevcut menkul kıymetlerin alım satımı için bir yer sağlar ve borsa veya borsa olarak bilinir. Yeni ihraç piyasası öncelikle şirketlerin hisse, bono ve tahvil şeklinde uzun vadeli finansman sağlamasını kolaylaştıran düzenlemelerden oluşmaktadır. Şirketler genellikle bu menkul kıymetleri oluşumlarının ilk aşamalarında ve dolayısıyla daha sonra faaliyetlerinin genişletilmesi ve/veya modernizasyonu için ihraç eder. Ancak, şirketlerin çeşitli yasal gereklilikleri yerine getirmeleri ve uygun zamanlama ve ihraç yöntemine karar vermeleri gerektiğinden menkul kıymetlerin satışı kolay bir iş değildir. Bu nedenle, tüm bu yönleriyle ilgilenmek için ticari bankacılar, sigortacılar, borsa komisyoncuları vb. gibi çeşitli araçlardan yardım isterler. Tüm bu araçlar, birincil pazarın ayrılmaz bir parçasını oluşturur. İkincil piyasa (borsa), menkul kıymetlerin alım, satım ve ticaretine yardımcı olmak, düzenlemek ve kontrol etmek amacıyla kurulmuş bir dernek veya kuruluş veya bireylerden oluşan bir organdır. Borsada yalnızca halihazırda ihraç edilmiş olan menkul kıymetlerin işlem görmesi nedeniyle ikincil piyasa olarak adlandırılabilirdiği belirtilebilir. Bu piyasa yalnızca, çoğu menkul kıymetlerin alıcı ve satıcılarının aracısı olarak hareket eden araçlar olan üyelerine açıktır. Bu piyasanın temel işlevleri, menkul kıymetlere likidite (hazır paraya çevirme) ve işlemlerde güvenlik sağlamakta yatmaktadır. İnsanların menkul kıymetlere yatırım yapmaya hazır olmalarının nedeni bu tür tesislerin mevcudiyetidir.

(b) Özel Finans Kuruluşları: Ticari kuruluşlara uzun vadeli finansman sağlamak için merkezi ve eyalet hükümetleri tarafından bir dizi özel finans kurumu kurulmuştur. Ayrıca yeni girişimlerin başlatılmasında ve dolayısıyla mevcut işletmelerin genişletilmesi ve modernizasyonunda destek hizmetleri sunarlar.

(c) Yatırım Fonları: Yatırım fonu, menkul kıymetlere yatırım yapmak için bir veya daha fazla plan aracılığıyla para toplamak için bir sponsor tarafından güven şeklinde kurulan bir fonu ifade eder. Çok sayıda yatırımcının tasarruflarını toplayan

veya bir havuzda toplayan ve onları oldukça büyük ve iyi çeşitlendirilmiş sağlam yatırım portföyüne yatıran bir yatırım aracı olarak hareket eden özel bir yatırım kuruluşu türüdür. Bu, risklerini en aza indirir ve yatırımcılara iyi getiri sağlar. Böylece, küçük yatırımcılar için bir yatırım ajansı ve işletme için uzun vadeli finansman için iyi bir kaynak görevi görürler.

Yatırım fonlarının temel özellikleri aşağıdaki gibidir:

1. Bir dizi yatırımcının, büyük bir fon havuzu oluşturmak için paralarını birimler halinde yatırdığı bir güvendir.
2. Tutar, fon yöneticileri tarafından menkul kıymetlere yatırılır.
3. Tutar, belirli ve düzenli bir gelir sağlamak için tanınmış şirketlerin farklı menkul kıymetlerine yatırılır. Böylece riski en aza indirmeye yardımcı olur.
4. Yatırım fonu planları genellikle yatırımcılara yüksek getiri, kolay likidite, güvenlik ve vergi avantajları gibi avantajlara sahiptir.
5. Fonun yatırımlarından elde edilen net gelir elde tutulan birimlere dağıtılır.
6. Fon yöneticileri, talep üzerine veya belirli bir sürenin sonunda payları itfa etmekle yükümlüdür.

Yatırımcıların yatırım hedeflerini göz önünde bulundurarak, yatırım fonları genellikle öz sermaye fonu, borç fonu, dengeli fon, büyüme fonu, gelir fonu, likit fon, vergi tasarruf fonu, endeks fonu ve benzeri gibi çok çeşitli planlara sahiptir. Bu planlar genel olarak aşağıdaki şekilde iki kategoriye ayrılır:

(a) Açık Uçlu Fonlar: Bu fonların sabit bir külliyyatı ve süresi yoktur. Bu fon sürekli olarak satış birimleri sunar ve teslim edilen birimleri geri almaya hazırdır. Başka bir deyişle, yatırımcılar, birimlerin net varlık değerine (NAV) bağlı fiyatlarla herhangi bir zamanda herhangi bir sayıda birimi güvenden satın almakta veya güvene satmakta özgürdürler.

(b) Kapanış Fonları: Bu fonlarda, yatırımcılardan belirli bir süre içinde abonmanlar tahsil edilir ve sabit bir külliyyat vardır. Sadece bu değil, yatırımcılar birimlerini belirtilen vade tarihine kadar itfa edemezler. Ancak likidite sağlamak için bunlar borsaya kote edilir ve yatırımcılar aracı kurumlar aracılığıyla piyasa fiyatından zorlanmadan alım satım yapabilirler.

(d) Finansal Kiralama Şirketleri: Leasing olanağı genellikle, gerekli tesis ve makineleri üreticisinden satın alan ve yıllık kira karşılığı belirli bir süre için ihtiyacı olan şirkete kiralayan leasing şirketlerinin aracılığı ile sağlanmaktadır. Bu amaçla kiralayan (kiralama şirketi) ile kiracı (varlığı kiralayan şirket) arasında uygun bir kira sözleşmesi yapılır. Bu tür bir anlaşma genellikle, kiralama süresinin sonunda kiracı tarafından karşılıklı olarak anlaşılan ve belirlenen bir fiyattan makinelerin satın alınmasını sağlar. Mülkiyetin kiralama süresi boyunca kiralama şirketine ait olduğu belirtilebilir. Bazen bir şirket finansal ihtiyaçlarını karşılamak için kendi mevcut sabit kıymetini (makine veya binayı) belirli bir bedel karşılığında satan şirkete geri kiralamak şartıyla cari piyasa fiyatından bir finansal kiralama şirketine satabilir. dönem. Böyle bir düzenleme 'Sat ve Geri Kirala' olarak bilinir. Böyle bir düzenlemede şirket, kira için yıllık kira ödemesinde kullanmaya devam ettiği ilgili varlığın mülkiyetinden ayrılmak zorunda kalmadan fonları alır. Her türlü leasing sözleşmesinde, kiralama kirasının, leasing şirketinin gider ve kârlarının yanı sıra bir faiz unsuru içerdiği belirtilebilir. Aslında, kiralama şirketi, kiralama varlığına yaptığı yatırımdan makul bir getiri elde etmelidir. Hindistan'daki leasing işi, yetmişli yıllarda, Hindistan'ın ilk leasing şirketinin Chitambaram Group tarafından 1973'te Chennai'de tanıtılmasıyla başladı. Yirminci Yüzyıl Finans Şirketi ve diğer dört finans şirketi seksenli yıllarda mücadeleye katıldı. Artık sayıları çok fazla ve leasing önemli bir kaynak olarak ortaya çıktı. Finansal kaynakları kısıtlı olan küçük ve orta ölçekli işletmeler için çok faydalıdır.

(e) Yabancı Kaynaklar: İşletmelerin uzun vadeli finansal ihtiyaçlarının karşılanmasında yabancı kaynaklar da önemli bir rol oynamaktadır. Bunlar genellikle

Dış Borçlanma: İmtiyazlı faiz oranları üzerinden uzun vadeli olarak alınan krediler ve ticari borçlanmalardır. İmtiyazlı kredilerin başlıca kaynakları, Uluslararası Para Fonu (IMF), Asya Kalkınma Bankası (ADB), Dünya Bankası (Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası) ve Uluslararası Finans Kurumu olmuştur. Dünya Bankası, yüksek öncelikli belirli endüstriyel projeler için kredi verir ve ya doğrudan bir sanayi kuruluşuna ya da bir devlet kurumu aracılığıyla verilir. Dünya Bankası'nın bir iştiraki olan Uluslararası Finans Kurumu, sanayi birimlerine 8 ila 10 yıl vadeli krediler vermektedir. Bu tür krediler devlet garantisi gerektirmez. Dış ticari borçlanmalara gelince, başlıca kaynakları ABD Exim Bank, Japon Exim Bank,

İngiltere İhracat Kredi ve Garanti Kurumu gibi ihracat kredi kuruluşları ve diğer devlet ve çok taraflı kuruluşlardır.

Yabancı Yatırımlar: Ülkemizdeki yabancı yatırımlar genellikle doğrudan yabancı yatırım (DYY) şeklinde veya yabancı işbirlikleri yoluyla yapılmaktadır. Doğrudan yabancı yatırım, genellikle yabancıların Hint Şirketlerinin hisse senetlerine ve tahvillerine abone olmasını ifade eder. Yabancı işbirliklerine gelince, bunlar yabancı şirketlerin mevcut veya yeni bir teşebbüsün özsermayesine katılımını içeren mali işbirlikleri olabilir. Teknik işbirlikleri, teknik bilgi, patent ve makine temini yoluyla olmaktadır. Yabancı yatırımın temel avantajı, genellikle yabancı yatırımcının beraberinde teknik uzmanlık ve modern makineler getirmesidir. Ancak dezavantajı, kârların büyük bir bölümünün yabancı yatırımcılara aktarılmasıdır.

(f) Geçmiş Yıllar Karları: Öncelikle gelecekteki düşük karlara karşı bir korunmadır ve şirket tarafından bedelsiz hisse ihracı için kullanılır. Ancak, aslında, Sıfır sermaye maliyeti olan şirketler için uzun vadeli bir finansman ithal kaynağı görevi görür. Birikmiş karlar, şirketler tarafından genişleme ve modernizasyon programları için kullanılabilir. Birikmiş karların tutarı, kârın miktarı, yönetimin izlediği temettü dağıtım politikası, temettü ödemesine ilişkin yasal hükümler ve kurumlar vergisi oranı vb. tarafından belirlenir. Herhangi bir dalgalanma ve dış finansman belirsizlikleri gibi maliyet içermeyen dahili bir kaynaktır. Aslında, uzun vadeli finansmanın en güvenilir kaynağı olarak kabul edilir. Aynı zamanda firmanın öz sermaye tabanını güçlendirerek daha iyi şart ve koşullarda borç alınmasını sağlar. Bu kaynağın başlıca dezavantajları şunlardır: (a) tamamen kârın doğruluğuna bağlıdır; ve (b) yönetim tarafından fonların dikkatsizce kullanılması olasılığıdır.

2.6. COVID-19 (Koronavirüs)'un Bankacılık Sektörüne Etkileri

Covid-19 pandemi dönemi ile birlikte her alanda olduğu gibi bankacılık sektöründe de derin etkiler ve köklü değişimler gözlenmiştir. Covid-19'un bankacılık sektörüne olan etkileri, bankaların fon sorunları yaşaması ve kaynak akışının kesintiye uğraması gibi süreçler etrafında şekillenmektedir. Bankacılık sisteminin bir alanında yaşanan sorunların her aşamada etkisini göstermesi söz konusu olmaktadır (Berger, Molyneux ve Wilson, 2020; Liang & Reichert, 2020).

Finansal sistemdeki en önemli aktörler, büyüklükleri nedeniyle bankalardır. Covid-19'un etkileri açısından bu durum bankaların en çok etkilenen taraflar olması ile ilişkilidir. Pandemi döneminde yaşanan belirsizliklerin bankaları etkilemesi kaçınılmaz olduğu için bankaların büyük risklerle karşılaşması söz konusu olmuştur. Covid-19 pandemisi, bankaları çok yönlü olarak tehdit etmiş ve faaliyetleri negatif yönde etkilemiştir (Bayar ve Varışlı,2020, s.86). Covid-19'un bir anda tüm dünyayı etkisi altına almasıyla birlikte önleyici nitelikteki adımlar eşliğinde olumsuz etkilerin önüne geçilmesi hedeflenmiş ve bu yönde girişimler yürütülmüştür (Park ve diğerleri, 2020, s.5).

Sokağa çıkma yasakları ve kısıtlamalar gibi önlemler, bankacılık sektöründe yürütülen faaliyetlerin sekteye uğramasına neden olmuştur. Bankaların şubelerinin işlerliğinin azalması ya da tamamen durması gibi gelişmeler sektörü önemli ölçüde etkilemiş, olumsuz bir tablonun ortaya çıkmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Böyle bir ortamda bankacılık sektörü, covid-19 pandemi döneminin en çok etkilediği alanlardan bir tanesi halini almıştır (Tuna, 2021, s.226).

COVID-19 salgını, 2008 mali krizinin ardından G20 mali reformlarının uygulamaya konmasından bu yana küresel mali sistemin ilk büyük sınavıdır. 2008 krizinin aksine, şok mali sistemin dışından kaynaklanmıştır. Salgın ve hükümet sınırlama önlemleri, reel ekonomik aktivitede ani bir durmaya yol açtı ve finansal sistemi baskı altına alarak Mart 2020'de ciddi bir likidite stresiyle sonuçlandı. Bunu, ekonomik serpintiye kontrol altına almak ve piyasaları istikrara kavuşturmak için benzeri görülmemiş politika eylemleri izledi. Yetkililer, artan ekonomik belirsizliğe ve finansal istikrara yönelik devam eden yüksek risklere yanıt olarak, finansal esnekliği desteklemek ve reel ekonomiye sürekli bir finansman akışı sağlamak için o zamandan bu yana destek önlemlerinin büyük çoğunluğunu yerinde tuttu. Küresel finans sistemi, G20 reformlarının sağladığı daha fazla dayanıklılık ve hızlı, kararlı ve cesur bir uluslararası politika yanıtı sayesinde şimdiye kadar pandemiyi atlatmış sayılır.

Tüm dünyayı etkisi altına alan covid-19 pandemi döneminde bankalar, kredi süreçlerinde büyük sorunlar ile karşılaşmıştır. Ekonomik faaliyetlerin durması sebebiyle kredilerin geri ödenmesinde büyük sorunlar ortaya çıkmış, bu da bankacılık sektörünün kaynak yönetimini olumsuz yönde etkilemiştir. Covid-19 pandemi dönemi, bankacılık sektöründeki risk düzeyinin yüksek olduğu bir dönem olarak

görülmektedir. Geri dönüşü olmayan krediler, bu dönemdeki en büyük sorun alanlarından bir tanesi olarak görülmektedir (Arabacı ve Yücel, 2020: 206).

Covid-19'un yıkıcı etkileri karşısında ülkeler pek çok alanda önlemler alsada bu önlemler yetersiz kalmıştır. Bankacılık sektöründe atılan adımlar da yıkıcı etkiler karşısında yeterli olmamıştır. Covid-19 pandemi döneminin etkilerinin atlatılmaya başlaması ile birlikte dünyadaki genel görünümün iyileşmesi, bankacılık sektörüne de yansımıştır. Pandemi dönemi içinde çalışma saatlerinden kredilere kadar geniş bir ölçekte tedbirler alınsa da bunların etki düzeyi tartışmalı bir konudur. Türkiye'de bankacılık sektörüne yönelik alınan tedbirler için de bu durum geçerlidir. Oluşturulan paketlerin kısa vadede yaşanan olumsuzlukların önüne geçmesine karşın covid-19'un bankacılık sektörüne zarar vermesinin engellenmesi mümkün olmamıştır. Burada esas önemli olan ise covid-19 pandemi döneminde yaşanan gelişmelerin ve alınan tedbirlerin Türkiye'de bankacılık sektörünün önemli bir değişim/dönüşüm yaşamasını beraberinde getirmiş olmasıdır.

Türkiye'de bankacılık sektörüyle ilgili süreçleri düzenleyen ve denetleyen kurum olarak BDDK, covid-19 pandemi döneminde yaşanan olumsuzluklar karşısında önleyici çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmalardan bazıları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Bankaların kredilerin geri dönüşlerinde yaşadıkları sorunlar nedeniyle borçlarına dair yapılandırmalar duyurulmuş, ödemelerin süresi konusunda çeşitli kolaylıklar sağlanmıştır.
- Bankaların yerine getirmesi gereken yükümlülükler konusunda esneklikler sağlanmış, covid-19 pandemi döneminin etkilerinin atlatılması ile birlikte yeniden normale dönülmesi süreçlerine yoğunlaşmıştır.
- Kredi kartı ödemeleri, krediler gibi konularda bankaların müşterilerine kolaylık sağlaması ve farklı bir ödeme planı oluşturulması için girişimlerde bulunmuştur. Böylece bankalar için kolaylaştırıcı adımlar atılırken bunun müşterilere yansması için de çalışmalar yürütülmüştür.
- Bankalara yönelik denetim faaliyetlerinin ertelenmesi kararı alınmış ve bu konudaki planlar bankalar ile paylaşılmıştır.
- Bankacılık sektöründeki faaliyetlere yönelik limit düzenlemeleri yapılmış,

covid-19 pandemi döneminin meydana getirdiği koşullar dikkate alınarak ilerleme kaydedilmiştir.

- Varlıklar ve borçlar konusunda düzenlemeler yapılmış, bankalar ve müşteriler için ek olanaklar sağlanmıştır.

Sıralanan maddelerden anlaşılacağı üzere BDDK, covid-19 pandemi döneminin bankacılık sektörüne olan etkilerinin minimize edilmesi için pek çok farklı alanda tedbirler almıştır. Bu tedbirlerin odak noktasında bankacılık sektörünün faaliyetlerini sorunsuz bir şekilde devam ettirebilmesi yer almaktadır. Ayrıca tüketicilerin bankacılık sektöründeki gelişmeler karşısında olabildiğinde az etkilenmesi için çalışmalar yürütülmesi BDDK tarafından yapılan çalışmaların odak noktasında yer almaktadır. Tüketicilerin bankacılık sektörü için merkezi bir konumda yer alması nedeniyle yapılan çalışmalarda tüketicileri korumaya yönelik adımların varlığı olağan bir durum olarak görünmektedir.

Vade konusu, BDDK tarafından covid-19 pandemi döneminde alınan önlem alanlarından birisidir. Çalışanların, esnafın, kurumların faaliyetlerinin durma noktasına gelmesi sebebiyle nakit akışında büyük sorunlar ortaya çıkmış, pek çok alanda nakit döngüsü durma noktasına gelmiştir. Böyle bir ortamda borçların ödeme sürelerinin uzatılması kaçınılmaz olmuştur. Bankaların ödeme sürelerinin uzatılmasının yanı sıra tüketicilerin bankalara olan borç sürelerinin yeniden yapılandırılması yani uzatılması şeklinde önlemler alınmıştır. Böylece normalleşmenin başlaması ile birlikte borçların ödenebilmesi için fırsat tanınmıştır.

Covid-19 pandemi döneminde bankacılık sektörüyle ilgili olarak BDDK tarafından yapılan düzenlemelerde bir tanesi de kredi olanaklarının sağlanması olarak görünmektedir. Birey ve kurumlar için tüketicilere sağlanan kredilerin çeşitlendirilmesi ve miktarının artırılması, covid-19 pandemi döneminin ardından alınan önlemler ve yapılan düzenlemeler arasında yer almaktadır.

Türkiye'de ve dünyada ekonomik sistemi derinden sarsan covid-19 pandemi dönemi karşısında alınan önlemler, sektörlere göre değişkenlik göstermektedir. Her bir sektörün covid-19'dan etkilenme düzeyi farklıdır. Bankacılık sektörü, covid-19'un en çok etkilediği sektörlerden bir tanesi olarak görünmektedir. Alınan önlemlerin çeşitlilik göstermesi ve büyük ölçekli olması sektörün etkilenme düzeyiyle yakından ilişkili bir durumdur.

Daha önce ifade edildiği üzere covid-19 pandemi dönemi, bankacılık sektörünün büyük değişimler ve dönüşümler yaşamasına neden olmuştur. Bankacılık sektörünün dijitalleşme hızının iyice artması ve pek çok hizmetin dijitalleşmesi, bunun en temel örneğidir. Covid-19 pandemi döneminde bankacılık sektörünü korumaya yönelik alınan önlemler arasında dijitalleşme süreçlerine uyum sağlanması ile ilgili konuların önemli bir yeri vardır.

Bankalar, bir ülke ekonomisinin finansal sistemindeki en hayati kurumlar arasında yer almakta ve kaynakları doğru alanlara yönlendirmek için çalışmaktadır. COVID-19 gibi ciddi bir küresel pandeminin bankalar üzerindeki etkileri 4 ana grupta sınıflandırılabilir:

Operasyonel etki: Tüm kurumlar gibi bankalar da acil durum/kriz yönetimi eylem planları hazırlamalı, uygulamalı ve çalışanların güvenli bir şekilde çalışmaya devam etmelerini ve teknik altyapının bunu desteklemesini sağlamalıdır. Tüm iç ve dış paydaşlarla düzenli olarak iletişim kurmalıdırlar. Tüm aksiyonların yönetimi, CEO'nun liderliğinde ve çeşitli fonksiyonlardan uzman yöneticilerin de yer aldığı bir kriz yönetimi ekibi tarafından koordine edilmelidir.

Kredi riski, gelir kaybı ve likidite: Kriz devam ettikçe azalan güven sonucu bankalar kredi toplamakta zorlanıyor. Ayrıca, azalan işlem hacimlerinden kaynaklanan gelirlerde bir düşüş beklenmektedir. Tüm bunlar likiditeyi, riskli varlık miktarını, karlılığı ve sermaye yeterliliğini olumsuz etkileyecektir. Bu koşullar altında bankalar, gelecekte ortaya çıkabilecek olası finansal etkileri yönetebilmek için çeşitli varsayımlar altında senaryo analizleri yapmalıdır.

2.7. Türk Bankacılık Sisteminde Stratejik Pandemi Yönetimi Faaliyetleri

2.7.1. Bankacılık faaliyetlerinde artan teknoloji ve inovasyon uygulamaları

Bir yandan teknolojinin hızlı ve sürekli bir biçimde gelişmesi, bir yandan da covid-19 pandemi dönemi örneği gibi zorunlu süreçlerin etkileri, bankacılık sektöründe teknolojinin daha fazla kullanılmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Bankacılıkla ilgili yürütülen faaliyetlerin hemen hemen hepsinde teknolojinin etkilerinin görüldüğü inovatif uygulamalar gözlenmektedir (Güler, 2020: 90). Bankaların teknolojiyi etkin bir biçimde kullanmaya yönelik inovasyon uygulamaları, hem bankacılık işlemlerinin daha hızlı olmasını sağlamış hem de maliyetlerin kayda

değer düzeyde azalmasını beraberinde getirmiştir. Böyle bir ortamda bankaların faaliyetlerini daha verimli bir şekilde sürdürmesi söz konusu olmuştur.

Artan teknoloji ve inovasyon uygulamaları kapsamında bankalar, tüketicilerin ATM'lerden para çekme limitlerine düzenleme yapmıştır. Böylece bankacılıkla ilgili süreçlerin daha hızlı bir şekilde yürütülmesi söz konusu olmuştur. bankacılık sektöründe teknolojinin artması ve inovasyon uygulamalarının merkezinde ise mobil bankacılık uygulamalarının yaygınlaşması yer almaktadır (Beybur ve Çetinkaya, 2020: 153). Mobil bankacılık kapsamında bankacılık hizmetlerinin dijital kanallar aracılığıyla hızlı, etkili ve verimli bir şekilde yürütülmesi tüm taraflar için çok yönlü bir şekilde fayda sağlanmasını beraberinde getirmektedir.

2.7.2. Banka müşterileri profiline yönelik farklılaşan uygulamalar

Rekabetin yoğun olduğu bankacılık sektöründe müşterilerin istek ve beklentilerine en iyi şekilde yanıt verebilmek son derece önemli bir konudur. Bankalar, müşterilerin değişen beklentilerini karşılamak suretiyle geniş bir müşteri portföyüne ulaşabilir. Her müşterinin kendisine özgü istek ve beklentileri olabileceği için bankaların müşteri profiline göre farklı uygulamalardan yararlanması beklenmektedir. Bankaların müşteri profiline göre farklılaşan uygulamalar sunması, başarıyı artırarak pazardaki konumu iyileştirmeye katkıda bulunmaktadır (Güler, 2020:85).

2.7.3. Sektör çalışanlarının çalışma faaliyetlerindeki farklılaşmalar

Covid-19'un daha önceki virüslerden farklı olarak çok hızlı bir şekilde bulaşması ve yayılması, geçmiş dönemlerden farklı önlemler alınmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Çalışma şartlarının değişmesi de bu gelişmelerden bir tanesidir. Evden çalışma sistemine geçilmesi ve çalışanların ofis ortamında bir arada olmasının mümkün olabildiğince önüne geçilmesi sektör çalışanlarının çalışma faaliyetlerindeki değişimlere örnektir. Banka içindeki önlemler, pek çok işletmede benzerdir ve hizmet veren tüm işletmelerde olduğu gibi maske, sosyal mesafe gibi uygulamalar aktif hale gelmiştir. Bankaların sektör çalışanlarının çalışma faaliyetlerini farklılaştırmasına yönelik adımlardan bir tanesi de çalışma saatleri konusunda düzenlemeler yapılmasıdır. İnovatif uygulamalar ile birlikte teknolojiyi daha etkili şekilde kullanan bankalar için covid-19 pandemi döneminde sektör çalışanlarının çalışma faaliyetlerine

yönelik farklılaşma örnekleri daha belirgin bir biçimde gözlenmektedir. Uzaktan çalışma, bu süreçteki farklılaşmalar arasında diğer uygulamalardan ayrılmaktadır.

Temasın minimum düzeye indirilmesi yönündeki girişimler, sektör çalışanlarının çalışma şartlarındaki farklılaşmalardan bir tanesi olarak görünmektedir. Çalışma ortamının sürekli olarak temizlenmesi, dezenfekte etme işleminin standart hale getirilmesi sektör çalışanlarının çalışma faaliyetlerindeki farklılaşmalar kapsamında verilebilecek örnekler arasındadır.

2.7.4. Bankaların hizmet birimlerinde farklılaşan uygulamalar

Bankalar tarafından sunulan hizmetlerin müşterilere sorunsuz ve etkili bir şekilde ulaşmasında farklı birimlerin katkısı, görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. İşlemlere dair talepler ve yoğunluk düzeyine göre hizmet birimlerinde farklı uygulamalardan yararlanılması söz konusudur. Bankaların covid-19 pandemi dönemi ile birlikte hizmet birimlerine göre farklılaşan uygulamalarında çalışma saatleri, yapılacak olan işler, çalışma ortamının dezenfekte edilmesi, müşterilerle kurulacak olan ilişkiler, teknolojik altyapının kullanılması gibi konular ön plana çıkmaktadır. Bankalara ve bankaların birimlerinin kendisine özgü niteliklerine göre atılan adımların değişkenlik gösterebileceği göz önünde bulundurulması gereken hususlardan bir tanesi olarak görünmektedir.

2.8. Covid-19 Krizine Karşı Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Alınan Önlemler

2.8.1. Bankacılık düzenleme ve denetleme kurumu önlemleri

Daha önceki bölümlerde BDDK tarafından alınan önlemlere dair bilgilere yer verilmişti. Bu bölümde ise kurum tarafından alınan önlemlere dair farklı başlıklar altında inceleme yapılmaktadır.

2.8.1.1. Aktif rasyo

BDDK, covid-19 krizi karşısında bankacılık sektörünün göreceği zararın minimize edilmesi için önlemler alırken bir yandan da iyileşmeye yönelik sürecin hızlanması için çaba göstermektedir. Aktif rasyo konusundaki düzenleme ve önlemlerin odak noktasında hesaplamalarda değişikliğe gidilmesi, bankalar ve

tüketiciler için kolaylıklar sağlanması yer almaktadır. Covid-19'un etki ve yayılma düzeyine göre bu uygulamada değişiklikler yapılması söz konusu olmuştur.

2.8.1.2.Kredilerin sınıflandırılması için öngörülen sürelerin değiştirilmesi

Kredilerin ödenmesi, covid-19 pandemi döneminde bankacılık sektörüyle ilgili en temel sorun alanlarından birisi konumundadır. Ekonomik faaliyetlerin durma noktasına gelmesi, sokağa çıkma yasakları gibi gelişmelerin etkisiyle BDDK, krediler konusunda düzenleyici çalışmalar yapmak durumunda kalmıştır. Kredilerle ilgili olarak BDDK'nın yapmış olduğu düzenlemelerin odak noktasında kredilerin geri ödenmesiyle ilgili olarak esneklikler gösterilmesidir. Kredilerdeki esnekliğin yanında kredi ödeme sürelerinin uzatılması, BDDK tarafından alınan önlemler kapsamında ön plana çıkmaktadır.

2.8.2. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası önlemleri

Merkez Bankası, Türkiye'de para politikaları konusunda atılacak olan adımları belirleyen öncü kurum olarak görünmektedir. Dolayısıyla covid-19 pandemi döneminde bankacılık sektörüyle ilgili önlemler kapsamında Merkez Bankası tarafından atılan adımlara yer verilmesi kaçınılmazdır. Para akışı, faiz kararları gibi süreçler, Merkez Bankası tarafından atılan adımlara dair öne çıkan konulardır. Bu bölümde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından covid-19 pandemi döneminde alınan önlemler incelenirken politika faiz oranı ve zorunlu karşılık oranları hakkında bilgiler verilmektedir.

2.8.2.1. Politika faiz oranı

Covid-19 pandemi döneminde dünya genelinde merkez bankalarının faiz artışı kararları aldığı bilinmektedir. Türkiye'de covid-19'un ilk zamanlarında belirli ölçüde düşürülen faiz oranları sonrasında kayda değer düzeyde artırılmıştır. Bunlar aşağıdaki tablo üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 2.1: Bir Hafta Vadeli Repo Faiz Oranları (%)

Tarih	Borç alma	Borç verme
18.03.2020	-	9,75
23.04.2020	-	8,75
22.05.2020	-	8,25
25.09.2020	-	10,25
20.11.2020	-	15,00
25.12.2020	-	17,00
19.03.2021	-	19,00
24.09.2021	-	18,00

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

2.8.2.2. Zorunlu karşılık oranları

Bankaların covid-19 pandemi dönemi içerisinde yaşadığı nakit problemi karşısında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından alınan önlemlerden bir tanesi de zorunlu karşılık oranları konusunda iyileştirme ve esneklik sağlanması olmuştur. Böylece Türkiye'de ekonomik sistemin istikrarlı bir şekilde devam etmesi için çalışmalar yürütülmüş görünmektedir.

2.8.3. İstihdamın sürekliliğini sağlamaya ve dezavantajlı kesimleri korumaya yönelik sosyal önlemler

İstihdamda sürekliliği sağlamak ve dezavantajlı kesimlerin korunmasına yönelik önlemler devletlerin önemle üzerinde durduğu konuların başında gelmektedir. Çünkü gerek ülke ekonomisi için gerekse de toplumun refahı için bu değişkenlerin uluslararası kabul gören düzeylere çıkarılması son derece önem arz etmektedir. Bu çerçevede her devlet kendi iç dinamiklerine göre çeşitli politikalar üretmekte ve uygulamaktadır. Özellikle siyasi iktidarlar için bu dinamikler son derece önemlidir. Zira bu konularla alakalı olumsuzlar direkt olarak kendilerine mal edileceğinden dolayı, yönetimi kaybetme sorunsalı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu bilgilerden hareketle vergi teşvikleri SGK teşvikleri başta olmak üzere, kredi teşvikleri, kısa çalışma ödenekleri, işsizlik ödenekleri, düşük faizli veya faizsiz krediye erişim imkanları gibi çeşitli politikalar sıklıkla hayata geçirilmektedir. COVID-19 döneminde TCMB tarafından ekonomik daralmanın etkilerini ortadan kaldırmak adına çeşitli tedbirler alınmıştır. Alınan bu tedbirler ana hatları ile dört (4) ana kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar (Fırat, 2020: 218):

- i. Bankalara karşı likidite yönetiminde esneklik sağlanması,
- ii. Reel sektör temsilcilerine kredi kolaylığı sağlanması ve ihracat yapan

- işletmelerin desteklenmesi,
- iii. Reeskont kredi düzenlemeleri ve ihracat yapan işletmelerin nakit akışlarına katkı sunulması,
 - iv. Devletin iç borçlarına yönelik sentlerin likiditesini desteklemek suretiyle para aktarma mekanizmalarını güçlendirme.

2.8.4. Finansal erişimi rahatlatıcı finansal önlemler

COVID-19 döneminde iç taleplerin azalması ve tam kapanma gerçekleşmesi neticesinde hemen hemen tüm sektörler bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Yalnızca perakende ve e-ticaret işletmeleri bu durumdan olumlu etkilenmiştir. Bunun neticesinde ise problem yaşayan işletmelere yönelik olarak nakit akışı sağlanması maksadı ile kredilerin üç (3) ay ertelenmesi kolaylığı sağlanmıştır. Ayrıca gereksinim duyan işletmelere yönelik olarak krediye kolay erişim olanakları tanınmıştır. Ek olarak ihracat yapan işletmelere yönelik stok için finans desteği sağlanmış ve reeskont geri ödemeleri üç (3) ay süreyle ertelenmiştir. Aynı dönemde esnafın ve zanaatkarların Halkbank'a olan borçları üç (3) ay süre ile faizsiz olarak ertelenmiştir. Krediye erişemeyen kurumların ise paraya olan erişimlerini kolaylaştırıcı önlemler alınmıştır. Son olarak fiyatı beş yüz bin Türk Lirası'nın altında olan konutlarda kredi kullanım oranı yüzde doksan (90) düzeyine çıkarılmıştır. Böylelikle konut piyasasındaki durgunluğun önlenmesi amaçlanmıştır.

3. İNŞAAT SEKTÖRÜ

3.1. Türkiye’de İnşaat Sektörü

Meskenler, ticari alanlar, yollar, köprüler gibi tüm inşaat faaliyetlerini kapsayan sistemin ülkelerin ekonomilerine olan etkilerinin tamamı inşaat sektörünü meydana getirmektedir. Konuyla ilgili inşaat şirketleri, şantiyeler, inşaat sahaları, kamu kurumları, ilgili finans kuruluşları ve kısacası bu faaliyetlerle alakalı her birim inşaat sektörünü meydana getirmektedir (Sorguç, 1989). Gelişmekte olan ülkelerde ekonomik faaliyetler açısından önemli yeri bulunan inşaat sektörü, gelişmekte olan ülkeler arasında bulunan Türkiye’de de aynı şekilde ekonomik faaliyetler içerisinde çok önemli yere sahip durumdadır.

Türkiye, esas olarak Batı Asya’da ve kısmen Avrupa’da bulunan benzersiz bir coğrafi konuma sahiptir. Türkiye, tarihi boyunca iki kıta arasında hem bir bariyer hem de bir köprü görevi görmüş ve bugün de bu işlevi yerine getirmektedir. İnşaat sektörü, jeopolitik konumu nedeniyle yatırımcılar için gözde bir yer olduğu için değil, aynı zamanda Ortadoğu ülkelerine yakınlığı nedeniyle de petrol kaynaklı finansal kaynaklara sahip ülkelerin yatırım yapmaya istekli olması nedeniyle Türkiye ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra yüksek düzeyde göç, inşaat endüstrisinin ucuz işgücüsüyle ilgili düşük maliyetlerle büyüdüğü anlamına geliyordu. Bu fayda, yüksek faiz oranları ve Türk lirasının ABD dolarına göre sürekli zayıflamasıyla döviz kurundaki keskin yükselişin gölgesinde kalmıştır. Türk inşaat sektörüne ilgiyi yüksek tutan diğer unsurlar ise ülkenin küresel bir oyuncu olarak tanınması, bu alanda dış pazarlarda en önemli ikinci ülke olması; iş tecrübesi; altyapı yatırımları ve yeni konut binaları için itici güç olarak genç nüfusu; devam eden kentsel dönüşüm ihtiyacı; ve eski altyapıların (örneğin demiryolları veya hidrolik santraller) rehabilitasyon ihtiyacı bu sektördeki ekonomik büyümeyi desteklemektedir. İnşaat sektörünün Türkiye ekonomisine doğrudan payı yüzde 8 iken, inşaatla ilgili farklı sektörler dikkate alındığında dolaylı pay yüzde 30'a kadar çıkabiliyor.

Ülke ekonomilerinde ve özellikle de gelişmekte olan ülkelerin ekonomisinde inşaat sektörü önemli bir paya sahip durumdadır. Bu sebeple ekonomik büyüme içerisinde önemli katkısı bulunur. Bu durum doğrudan ya da dolaylı olarak işgücüne mühim faydalar sağlamaktadır. Bunun yanında inşaat sektörü sadece ekonomik katkı açısından değil sosyal sorumluluk tarafından da değerlendirilmelidir. Çünkü inşaat sektörü pek çok sosyal sorumluluk projesinin hayata geçirildiği bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca inşaat sektörü doğrudan ve dolaylı olarak pek çok sektörü ve meslek dalını etkilemektedir. Anlatılan nedenlerle istihdam, ekonomik büyüme ve üretim faaliyetlerine önemli düzeyde etkisi bulunmaktadır. İnşaat sektörünün gerek yurt içi gerekse de yurt dışında iki yüzden fazla sektörü etkilemekte olduğu düşünülürse ekonomik faaliyetlerde başı çeken sektörler arasında bulunması normal karşılanmalıdır (www.goldyapi.com.tr, 2016).

Türk inşaat firmaları yalnızca ulusal düzeyde değil, aynı zamanda uluslararası arenada da önemli faaliyetlerde bulunmaktadır. Yurt dışında pek çok ciddi proje içerisinde faaliyetleri bulunan inşaat firmaları marka olma yolunda önemli yol kat etmiş durumdadır. Anlatılan sebeplerle yurt dışındaki faaliyetler neticesinde ülkemiz için önemli düzeyde döviz girdisi olan bir sektör olduğu yorumunda bulunulması mümkün görünmektedir.

Yurtiçi İnşaat Sektörü: Yerli inşaat sektöründe önemli yeri olan konut sektörü, inşaat sektörü büyümesinde önemli katkı sağlamaktadır. Son yirmi yılda konut sektörüne yönelik ciddi bir talep artışı olmuş ve sektör kendini geliştirmiştir. Konut sektörü, 1980'lerden sonra ülke genelinde hızlı nüfus artışı ve hızlı kentleşme ile ivme kazanmıştır. Ayrıca, ortaya çıkan konut ve kentleşme sorunlarını işsizliği üreterek ve azaltarak çözmek amacıyla 1984 yılında Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi (TOKİ) faaliyete geçmiştir. TOKİ'nin temel amacı konut üretimine yönelik teşvikler sağlamak ve hızla artan konut ihtiyacını planlı ve programlı bir şekilde karşılamaktır (TOKİ, 2017).

Yurtdışı Müteahhitlik Çalışmaları: Uluslararası İnşaat Endüstrisi Dergisi (ENR) tarafından yayınlanan "Dünyanın En Büyük 250 Uluslararası Müteahhidi" listesinde 2015 yılında uluslararası Türk müteahhit sayısı 40 iken, bu sayı 2017 yılında 46'ya yükselerek, Türkiye'de ilk sırada yer alan Çin'in ardından ikinci sırada yer aldı. 65 firma sayısı yerleşti. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 43 şirket sayısı ile üçüncü sırada yer almaktadır (https://aa.com.tr, 2017).

3.2. Türkiye’de İnşaat Sektörünün Tarihsel Süreci

Türkiye’nin inşaat sektörü değerlendirildiğinde, geçmiş yıllarda ağırlıklı olarak büyük projelerden söz etmek mümkündür. Özellikle demiryolları, barajlar ve göletler bunun içerisinde mühim yer tutmaktaydı. İkinci dünya savaşı sonrasındaki liberalleşme dönemine dek gelişimler yukarıda ifade edilen büyük projelerle sınırlıydı. 1950’li ve 1960’lı yıllarda sektörün gelişmesinin nedeninin kamu yatırımları olduğu görülecektir. Bu yıllarda sektör büyük bir ivme kazanırken, Türkiye'nin 1952 yılında Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) katılmasının ardından Türkiye pazarları altyapı yatırımlarını artırma ve dış pazarlara açılma fırsatı bulmuştur. Bu dış pazarlara açılmak, yabancılarla çalışma deneyimi kazanmanın yanı sıra daha düşük maliyetlerle makine satın alma fırsatı yarattı (Özorhon, 2012).

1980’li yılların başlarındaki olumsuz ekonomik şartlar söz konusuydu. Buna ek olarak darbe sürecinin yaşanması ile inşaat sektörü ciddi manada sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Devamında ise sorunları çözmek adına pek çok yasal düzenleme yapılmış ve inşaat sektörünün 1987 yılına dek, geçmiş yıllara oranla daha yüksek büyüme rakamlarını yakaladığı görülmüştür (Tavakoli ve Tülümen, 1990).

Türk inşaat sektörünü yakından etkileyen bir diğer faktör de 1990’lı yıllarda Ortadoğu’da ortaya çıkan siyasi sorunlar oldu. Uluslararası pazarda ilk kez 1972 yılında Libya’da boy gösteren Türk inşaat firmaları, yaşanan siyasi sorunlar neticesinde farklı uluslararası pazarlar arayışına girmiştir. 1990’ların devamında Sovyetler Birliği dağılmış ve yerini birçok yeni devletin kurulmasına bırakmıştır. Bu yerleşik devletler Türk şirketlerinin dikkatini çekmiş ve yeni uluslararası pazar fırsatları yaratmıştır. 2001 yılında iç piyasada yaşanan ekonomik kriz, Türk müteahhitlik şirketlerinin uluslararası piyasalardaki görünümünü daha fazla etkilemiştir. İç pazarda cazip gelmeyen inşaat faaliyetleri, uluslararası pazarlarda cazip hale geldi.

3.3. İnşaat Sektörünün Türkiye’deki Önemi

İnşaat sektörü, son 20 yılda Türkiye'nin ekonomik kalkınmasının ön saflarında yer almıştır. İnşaat sektörü, Türkiye ekonomisinde itici bir role sahiptir. Sanayi, 2020 yılında toplam GSYİH'nin %5,4'ünü oluşturmakta ve 1,5 milyon kişiye istihdam

sağlamaktadır. Sektörün ilgili sektörler üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri dikkate alındığında, sektörün toplam ekonomideki payı %30'a ulaşmaktadır.

İnşaat sektörünün 200'den fazla alt sektör tarafından üretilen mal ve hizmetlere yönelik talebi tetikleme, sektörün ekonomiyi taşıyan ana güçlerden biri olduğunun güçlü bir göstergesidir. Ancak, Türkiye'de inşaat faaliyetlerindeki gerileme 2019'da derinleşti ve sektör 2018'de %2,1'lik bir düşüşün ardından reel olarak %8,6 daraldı. Faaliyet, liranın değer kaybetmesinden ve inşaat maliyetlerini ve borçlanma maliyetini artıran yüksek faiz oranlarından ciddi şekilde etkilendi. Destekleyici faktörler, özellikle hükümetin ulaşım, enerji ve konut altyapısını geliştirmeye odaklanmasıdır. Öte yandan, Türk inşaat şirketleri on yıllardır uluslararası pazardaki ayak izlerini artırıyor. Beş kıtada ve 127 ülkede toplam 370 milyar € iş hacmine sahip 10.197 projeyi tamamladılar.

Türkiye'de son otuz yılda demiryolu ağlarının ve otoyolların genişlemesi, Türk inşaat sektörünün istikrarlı bir şekilde büyümesine neden oldu. Bu gelişme, özellikle 2016 yılında 2.542 kilometreye ulaşan ülke içindeki otoyolların genişletilmesinde öne çıktı. Uluslararası alanda Türkiye, altyapı kalitesi açısından Rusya'nın ve Meksika'nın ardından 50. sırada yer almaktadır.

3.4. Türkiye'de İnşaat Sektöründe İhracat ve İthalat Miktarları

İnşaat sektörü ulusal ve uluslararası ekonomik koşullardan yüksek düzeyde etkilenmekte olan kırılğan bir sektör olarak ifade edilebilir. Bu durum ülkemizin yaşadığı ekonomik dalgalanmalara bakıldığında kolaylıkla anlaşılabilir. 2001 kriziyle birlikte iç talep azalmıştır. Devamında ise sektördeki faaliyet gösteren işletmeler ihracata yönelmiştir. 2002 yılında 4 milyar dolar ihracat yapılırken, 2008 yılına gelindiğinde 23,5 milyar dolara ulaşmıştır. 2009 yılında küresel ekonomik problemler ihracat rakamlarını ciddi manada etkilenmiş ve Türk inşaat sektörü ihracatı yüzde 33 civarında azalma göstermiştir. 2010-2011 yıllarıyla birlikte sektörde toparlanma eğilimi artmış ve yaklaşık 20 milyar dolara ulaşmıştır (Ekonomi Bakanlığı, 2012). İthalat açısından bakıldığında ise Türkiye 9,3 milyar dolar ithalat yapmaktadır ve bu rakam ülkemizi dünyadaki yirmi beşince inşaat sektörü ithalatçısı ülke yapmaktadır.

Tablo 3.1: Dünya Ülkelerinin İnşaat Malzemesi İhracatı (2016)(Milyar USD)

Sıra	Ülkeler Milyar USD	Ülkeler Milyar USD
1	Çin	192,0
2	Almanya	89,9
3	ABD	61,4
4	İtalya	50,1
5	Japonya	30,9
6	Fransa	24,4
7	İspanya	24,3
8	Güney Kore	23,6
9	Meksika	22,1
10	Türkiye	21,2

Tablo 3.1’de ülkelerin inşaat malzemesi ihracat rakamları görülmektedir. En büyük ihracatçılar sırasıyla 192 milyar dolar ile Çin, 90 milyar dolar ile Almanya, 61 milyar dolar ile ABD, 50 milyar dolar ile İtalya ve 31 milyar dolar ile Japonya takip etmektedir. Bu ülkeleri takip edenler yine sırasıyla Fransa, İspanya, Güney Kore, Meksika ve Türkiye’dir. Türkiye’nin inşaat malzemesi ihracatı ise 21 milyar dolar seviyelerindedir.

Tablo 3.2: Dünya Ülkelerinin İnşaat Malzemesi İthalatı (2016) (Milyar USD)

Sıra	Ülkeler	Ülkeler Milyar USD
1	ABD	101,1
2	Almanya	57,8
3	Çin	42,7
4	Fransa	32,3
5	İngiltere	29,8
6	Kanada	29,1
7	Meksika	25,1
8	Japonya	24,4
9	Rusya	20,7
25	Türkiye	9,3

Tablo 3.2’de ise 2016 yılı itibariyle ülkelerin inşaat malzemesi ithalat rakamları görülmektedir. Dünyanın en büyük inşaat malzemesi ithalatçısı açık ara fark ile ABD olarak görülmektedir. ABD 101 milyar dolar inşaat malzemesi ihraç etmiştir. Bu ülkeyi ise sırasıyla Almanya 58 milyar dolar, Çin 42 milyar dolar, Fransa 32 milyar dolar ve İngiltere 30 milyar dolar ile takip etmektedir. Türkiye’nin inşaat malzemesi ithalatı ise 9,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (Deloitte, 2011).

3.5. Türkiye’de İnşaat Sektörünün Ülke Ekonomisine Etkileri

3.5.1. Sektörün ülke ekonomisine etkisi

Emek yoğun yapısı ile önemli bir istihdam sağlayan inşaat sektörü, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde en önemli büyüme araçlarından biridir. Etkileşimde olduğu diğer sektörlerdeki ekonomik faaliyetlerinde canlanmasına destek olmaktadır. İnşaat sektörü pek çok alt sektörü doğrudan etkilemektedir. Bu sebeple sadece üretim açısından değil, üretilen malzemelerin kullanılması ve bu malzemelerin kullanılması aşamasında önemli düzeyde işçilik gerektirmektedir. Hepsi bir araya geldiğinde ise istihdama önemli düzeyde etkiden söz edilebilir. Kısacası inşaat sektörü istihdam açısından da ülke ekonomisine çok mühim katkılar sunmaktadır (Kaya, Yalçınkaya ve Hüseyini, 2013).

İnşaat sektörünün istihdama önemli düzeyde etkisi bulunması nedeniyle GSYH içerisinde önemli yer tutar. GSYH ile sektör arasında büyüme ve daralma açılarından benzerlik gözlemlenmektedir. Örneğin 2019 yılının ilk çeyreğinde ekonomik büyüme düzeyi yüzde 12 seviyelerinde gerçekleştirmiştir. Benzer şekilde inşaat sektörü büyüme rakamları ise yaklaşık yüzde 8 seviyelerinde gerçekleşmiş durumdadır. 2019 yılının tamamına bakıldığında ise ekonomik büyüme verisi yüzde 9 olarak gerçekleşmesine rağmen, inşaat sektörünün yaklaşık yüzde 18 seviyelerinde büyüdüğü gözlemlenmiştir (Türkiye Müttehhitler Birliği, 2011: 16-17).

3.5.2. Sektörün büyümeye etkisi

İnşaat sektörü, büyümede önemli bir rol oynamakta ve son yirmi yılda Türkiye ekonomisinin itici güçlerinden biri olarak görülmektedir. İnşaat sektörünün meydana getirdiği üretimler genellikle yatırım olarak kullanılır. Bu sebeptendir ki sektördeki gelişmeler ve üretim GSYH içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle 2000’li yıllarda itibaren inşaat sektörünün büyüme içerisinde önemli katkısı olduğu ifade edilebilir. Pek çok yıla ait veriler incelendiğinde inşaat sektörünün büyüme öncüsü olarak en başlarda yer aldığı anlaşılır. Ancak tersi durumda ise yaşanan ekonomik krizlerin öncelikle etkilediği sektörler arasında yine inşaat bulunmaktadır. 2001 krizi incelendiğinde, bankacılık alanında başlayan krizin diğer alanlara yayılması ve devamında ise inşaat sektörüne yansması neticesinde sektörün önemli zarar gördüğü anlaşılmaktadır (Turan, 2015: 228-229).

2001 yılı sonu ile 2008 yılları arasında IMF istikrar programının uygulanmasıyla birlikte altyapı inşaatına ağırlık verilmiş ve bunu inşaat sektörünün tamamında genel bir büyüme izlemiştir. 2002 yılında iktidara gelen mevcut hükümet de inşaat sektörüne büyük önem vermiş ve önemli ayrıcalıklar sağlamıştır. Dolayısıyla sektör, özellikle 2002'den 2008 küresel krizine kadar olan süreçte, gerçekten de ekonomik büyümenin önemli belirleyicilerinden biri olmuştur. TÜİK (2020) verilerine göre inşaat sektörü 2002-2007 döneminde reel olarak yüzde 17,3 büyüyerek GSYİH içindeki payını yüzde 4,5'ten yüzde 6,8'e çıkarmıştır. 2008 ve 2009 yıllarında daralan sektör, daha sonra hızlı bir toparlanma yaşadı ve 2010-2017 yılları arasında ortalama yüzde 11,1 reel büyüme ile GSYİH'nın üzerinde bir büyüme kaydetti. 2017 yılında inşaat sektörünün GSYİH içindeki payı yüzde 8,6'ya ulaştı. Ancak, döviz kurundaki artış, küresel ekonomik belirsizlikler, artan dış ticaret korumacılığı ve kamu harcamalarında tasarruf politikaları gibi etkenler nedeniyle sektör 2018 ve 2019 yıllarında reel olarak önemli bir daralma yaşadı. 2019 yılında inşaat sektörünün toplam üretim düzeyi cari fiyatlarla yaklaşık 232 milyar TL, GSYİH içindeki payı ise yüzde 5,4. Ancak sektöre girdi sağlayan ve bu sektördeki gelişmelere bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren diğer sektörlerin katkısı dikkate alındığında inşaat sektörünün GSYİH içindeki payı yüzde 30 civarındadır (İNTES, 2020). Türk inşaat sektörü, yurt içi ekonomide güçlü bir konuma sahip olmasının yanı sıra uluslararası pazarlarda da önemli bir aktör olma sürecindedir. IMF'nin gereksinimlerini karşılamak ve küreselleşmeye ayak uydurmak için Türkiye, ekonomisini birçok açıdan liberalleştirdi ve daha fazla ticari açıklığı teşvik eden çeşitli politikalar uygulamaya koydu. Bu gelişmeler inşaat sektörünün hem ticari serbestleşme sayesinde pazarını genişleterek hem de makroekonomik istikrar sayesinde rekabet gücünü artırarak büyümesinde öngörülmüştür. Tüm bunlara ek olarak, hükümet sektörün uluslararası standartlara ulaşma şansını desteklemek için muazzam miktarda sübvansiyon verdi. Sonuç olarak, Türk inşaat sektörü özellikle son on yılda Orta Doğu, Afrika, Rusya ve diğer BDT ülkelerinde güçlü bir varlık elde etti. Şu an itibariyle Türk inşaat firmaları, artan beceriler ve önde gelen uluslararası firmalarla işbirliği yoluyla çeşitli inşaat hizmetleri sunmaktadır (Düzgün-Öncel, 2019: 163-4). İnşaat sektörü, Türkiye GSYİH'sının önemli bir bileşeni olmakla birlikte, yüksek düzeyde katma değer yaratmakta ve emek yoğun bir sektör olmasının bir sonucu olarak önemli istihdam olanakları sağlayarak ekonomiye katkı sağlamaktadır. Şu anda Türkiye'de inşaat sektöründe 1,3 milyon çalışan var ve bu da toplam istihdamın yüzde 5,2'sini oluşturuyor (TÜİK, 2020).

Bunlarla birlikte sektörler arası ilişkilerin oldukça yoğun olduğu bir sektördür ve bu nedenle gerek doğrudan etkileri gerekse diğer sektörlerle etkileşimleri yoluyla ekonomik büyümeye katkı sağlayan bir sektördür. İnşaat sektörünün nihai ürünlerinin yatırım malı olarak değerlendirildiği, dolayısıyla bu malların sadece işlevleri için değil, başka mal ve hizmetlerin yaratılması için de kullanıldığını belirtmekte fayda var. İnşaat sektöründe gerçekleştirilen her faaliyet, üretim sürecinde kullanılan girdilerle ilişkisi nedeniyle diğer ilgili sektörleri de etkileyebilmektedir. Sektör, Türkiye'deki iki yüzü aşkın alt sektörle girdi-çıktı ilişkileri nedeniyle Türkiye ekonomisinde katma değer ve istihdam üzerinde geniş etkilere sahiptir. İnşaat sektörü, büyük ölçüde ulusal sermaye ve emeğe dayalı olup, Türkiye'nin uluslararası ticaretine katkıda bulunmanın yanı sıra küresel değer zincirlerinde de önemli bir rol oynamaktadır (Küçük ve Tekçe, 2020). Ancak inşaat sektörü ile ekonomik büyüme arasındaki bu sıkı ilişki, sektörün değişken makroekonomik koşullara duyarlılığını artırmaktadır. Bu nedenle COVID-19 pandemisinin ezici ekonomik etkileri inşaat sektöründe diğerlerinden daha belirgin olmuştur.

3.5.3. Sektörünün istihdama etkisi

İnşaat sektörü yıllar boyunca ekonomi içerisinde önemli yer tutmuş ve istihdama önemli düzeyde katkı sağlamıştır. 2005 yılı incelendiğinde inşaat sektörünün istihdam içerisinde katkısı yaklaşık yüzde 5,5 olmuştur. 2016 yılı verilerine bakıldığında ise sektörün istihdam katkısı artarak yaklaşık yüzde 7,3 seviyelerine gelmiştir (TÜİK, 2018). Yıllara göre oranlar değişkenlik gösteriyor olmakla birlikte, inşaat sektörünün hem diğer sektörleri önemli düzeyde etkilediği hem de istihdama doğrudan ve dolaylı olarak önemli düzeylerde katkı sağladığı anlaşılmaktadır.

COVID-19 salgını, Türkiye ekonomisini biri de istihdam olmak üzere çeşitli şekillerde etkilemiştir. Türkiye'de resmi kayıtlara göre Mayıs 2020'de işsizlik Mayıs 2019'a göre yüzde 0,1 artış göstermiştir. Bu rakam makul görünebilir, ancak ciddi şekilde toplam istihdam 2,4 milyondan fazla azalmış ve bu da istihdam oranını 2019 yılında yüzde 45,5'den 2020 yılında yüzde 41'e kadar düşürmüştür. Salgının neden olduğu olumsuz gelişmelerle birlikte, Türkiye'de zaten OECD ortalamasının altında olan işgücüne katılımın Mayıs 2019'da yüzde 52,9'dan Mayıs 2020'de yüzde 47,6'ya düşmesi şaşırtıcı olmamaktadır (TÜİK, 2020).

3.6. COVID-19'un Türkiye'de inşaat sektörüne etkisi

COVID-19 pandemisi nedeniyle inşaat sektörü, şantiyelerin kapanması, projelerin iptal edilmesi, tedarik zinciri aksamaları ve nakit durgunluğu ile tüm dünyada ciddi darbeler almıştır. İnşaat sektörü iki yüzün üzerinde alt sektörle bağlantılı olduğundan, bunlardan birinde meydana gelebilecek herhangi bir bozulmanın inşaat sektöründe bir dalgalanma etkisi yaratması beklenmektedir. Türkiye'de, diğer birçok gelişmekte olan ülkeden çok farklı olmayan inşaat, ekonominin özellikle önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu nedenle, sektördeki yukarıda bahsedilen aksaklıklar, daha az bağımlı, daha gelişmiş bir ekonomide olacağından daha büyük bir olumsuz genel etkiye neden olmuştur. Pandeminin inşaat sektörü üzerindeki etkilerine ilişkin değerlendirdiğimizde, tüm çalışmaların sektörde ciddi kayıplar bildirdiğini ve beklediğini görülmektedir. Voyvoda ve Yeldan'a (2020) göre inşaat, konaklama ve yemek hizmetleri, turizm, hava taşımacılığı ve demir-çelik sektörlerine göre 2019'a göre yüzde 48,75 reel üretim ile en yüksek reel üretim daralması yaşayacak ilk beş sektör arasında yer aldığını bildirmiştir. Özel tüketim harcamalarının yüzde 22,26, ihracatın ise yüzde 47,77 düştüğünü tahmin edilmektedir. Voyvoda ve Yeldan (2020), işgücü-gelir desteği politikasının uygulanması halinde inşaat sektöründe üretimdeki düşüşün yüzde 21,53 ile sınırlı olacağını vurgulamaktadır. Nitekim, Türkiye'de inşaat sektörü son yıllarda zaten olumsuz büyüme oranlarına neden olan zorluklar yaşamaktadır. Özellikle sektör 2020'nin ilk çeyreğinde yüzde 1,5 daraldığını görülmektedir. 2022 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle dış şoklar bir yana, inşaat sektöründe daralmaya neden olan kendi dinamiklerinden kaynaklanan sorunlar devam ederken, yılın geri kalanında sektörün daralması beklenmektedir. Dikkat çeken bir diğer nokta da, son yıllarda inşaat sektörü ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin zayıflamaya başlamasıdır. İnşaat sektörü ile ekonominin genel büyümesi arasındaki pozitif ilişki önce zayıfladı ve ardından önemli bir kırılma yaşandı. İncelenen istatistiklere göre 2018'de ekonomi yüzde 2,8 büyürken inşaat sektörünün yüzde 2,1 daraldığını tespit edilmiştir. 2019 yılında ekonomi yüzde 0,9 büyürken inşaat sektörü yüzde 8,6 daralmıştır. 2020'nin ilk çeyreğinde ekonomi yüzde 4,5 büyürken inşaat sektörü yüzde 1,5 küçülmüştür. Sektör ile ekonomik büyüme arasındaki ayrışma giderek güçlenmektedir.

İnşaat sektörü halk ve devlet için ne kadar değerli olsa da 2020 yılında inşaat harcamaları önemli ölçüde daralma göstermiştir (TÜİK, 2020).

4. COVID-19 PANDEMİSİ

4.1. Covid-19 Hastalığı ve İnsanlar Üzerine Sosyo- Psikolojik Etkileri

Coronavirüsler önemli insan ve hayvan patojenleridir. Şiddetli akut solunum sendromu koronavirüs 2'nin (SARS-CoV-2) 2019'un sonlarında ortaya çıkan ve insanları tehdit eden 'koronavirüs hastalığı 2019' (COVID-19) adlı bir akut solunum yolu hastalığı pandemisine neden olan, bulaşıcılığı yüksek ve patojenik bir koronavirüstür(Zhao 2020). CoV'ler hem kuş konakçılarında hem de yarasa, develer, köpekler ve maskeli hurma misk kedileri dahil olmak üzere çeşitli memelilerde tanımlanmıştır ve daha önce ciddi akut solunum sendromuna neden olan koronavirüs ortaya çıkana kadar bağışıklığı yeterli kişilerde sadece hafif hastalıklara neden olan patojenler olarak kabul edilmiştir. Şu anda, en az yedi koronavirüs türünün insanlarda hastalıklara neden olduğu bilinmektedir. 229E, OC43, NL63 ve HKU1 virüsleri yalnızca hafif olan soğuk algınlığı semptomlarına neden olmaktadır.229E ve OC43, tüm soğuk algınlığının %15 ila %29'una neden olan 2 ana HCOV'dur (Alfa ve Beta soyundan).Bugün n-COV'ler, daha yüksek genom nükleotid ikame oranlarına ve rekombinasyonuna geçen en hızlı gelişen virüslerden biri olarak kabul edilmektedir. 33 n-COV'lerin dağılımı, bulunduğu coğrafi bölgeye ve mevsime göre değişmektedir. Geriye kalan üç virüs, yani 2002 ve 2003'te SARS salgınıyla sonuçlanan SARS-CoV, ciddi hastalığa neden olmuşlardır. İkincisi 2012 yılında ortaya çıkan ve develerde dolaşımında kalan Orta Doğu solunum sendromundan (MERS-CoV) sorumlu olan koronavirüsler ile üçüncüsü Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan SARS-CoV-2 virüsleridir (Barazzoni 2020).

Pandemi gibi olağanüstü dönemlerde insanlar önceki yaşam tarzlarını değiştirmek zorunda kalmışlar, daha kapalı alanlarda yaşamakta, yalnız kalmakta, olumsuz haberlerden etkilenmekte, karantina ve sokağa çıkma yasakları nedeniyle korku ve endişe yaşamalarına neden olmuştur (Zachary 2020).

Virüs, kendi kendine çoğalamayan küçük bir parazittir ve duyarlı bir hücreye bulaştıktan sonra virüs, hücre mekanizmasını daha fazla virüs üretmeye

yönlendirebilmektedir. Daha büyük yaştaki (>60 yaş) ve önceden ciddi hastalıkları olan hastalarda akut solunum sıkıntısı sendromu gelişme ve ölüm riski daha yüksektir. Bazı COVID-19 vakalarında da çoklu organ yetmezliği bildirilmiştir. Erken evrelerde hastalarda solunum yolu enfeksiyonları, Akut Solunum Sıkıntısı Sendromu (ARDS), akut solunum yetmezliği ve diğer ciddi komplikasyonlara dönüşmektedir. Akut enfeksiyonu takip eden önemli belirtiler veya semptomlar ateş, ağrı, fiziksel yetersizlik, balgam üretimi, ishal, böbrek fonksiyonlarının bozulması, kanın pıhtılaşması, miyopati veya polinöropati, akciğer enfeksiyonları (pnömoni), psikiyatrik veya psikolojik bozukluklar (anksiyete, bilişsel bozukluk, depresyon, uykusuzluk, travma sonrası stres bozukluğu) ve aritmiler ile miyokardiyal hasar dahil olmak üzere kardiyak belirtileri içermektedir. Bu nedenle hastaların kronik durumlar, özellikle kardiyovasküler, metabolik ve nörolojik bozukluklar açısından yakından izlenmesi gerekmektedir. Yapılan çalışmalarda O grubu insanların ABO antikorları nedeniyle SARS-CoV-2'ye karşı daha dirençli olduğu ortaya çıkmıştır. Aslında, A kan grubuna sahip olanların bu virüsten etkilenme riski çok daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Casella 2021).

2019 koronavirüs hastalığının (COVID-19) yayılmasını kontrol altına almaya yönelik karantinaların dünya çapında günlük yaşam üzerinde derin etkileri olmuştur. COVID-19 toplumlar üzerinde “Korona fobi” olarak adlandırılan anksiyete ve panik atak gibi toplumun farklı katmanlarında çok sayıda psikiyatrik hastalıkların oluşmasına neden olmuştur. Özellikle koronavirüs 2'nin (SARS-CoV-2) hızlı yayılması, dünya çapında benzeri görülmemiş bir dizi karantinaya neden olmuştur. Bu karantinalar ülkeler arasında ve ülkeler içinde katılık açısından farklılık gösterse de, küresel olarak insanların günlük yaşamlarını önemli ölçüde değiştirerek işlerini, boş zaman aktivitelerini, geçim kaynaklarını ve yüz yüze sosyal etkileşim kapasitelerini etkilemiştir (Li 2020).

Okullar ve üniversiteler kapalı kalırken, özel işyerleri, kamu kurumları, restoranlar ve eğlence yerlerinde çalışma saatleri kısıtlanmıştır. Virüs bulaşan insan sayısının azaltılmasını desteklemek için “Evde Kal” kampanyası başlatılmıştır. Pandemi döneminde izolasyon için “Evde Kal” çağrısının psikolojik sonuçları incelendiğinde, fiziksel sağlığın korunması açısından kritik olan bu uygulamanın olumsuz psikolojik ve ekonomik sonuçları olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmalar, evde kalmanın depresyonu, sağlık kaygısını, finansal kaygıyı ve yalnızlığı artırdığını

göstermiştir. Tüm sınırlamalar ve uygulamalar, bireylerin COVID-19'a yönelik korku ve kaygısını daha da artırmıştır. Yüksek düzeyde enfeksiyon, asemptomatik vakalar ve belirsizlik, bulaşıcı hastalıkların önemli özellikleridir. Bu nedenle bulaşıcı hastalıklar diğer hastalıklardan daha fazla korku üretir. Yüksek ve hızlı bulaşma oranı ve beklenmedik ölümler nedeniyle insanlar COVID-19'dan artan bir korku hissettiler. Bu korku, rasyonel düşünmeyi azaltır ve bireylerin toplumsal alanda damgalanmalarına ve dışlanmalarına neden olur. Başlangıçta COVID-19 ciddiye alınmadı ve enfeksiyonun neye yol açacağı bilindikten sonra panik ve endişe duygusu ortaya çıkmıştır. Daha sonra, insanların kendilerinin enfekte olmaktan korktukları ve arkadaşları veya aile üyeleri arasında enfeksiyondan korktukları anlaşıldı Sağlık, öğretmenlik, müşteri hizmetleri, toplu taşıma, güvenlik ve yakın müşteri teması olan belirli meslekleri uygulayanların COVID-19'dan daha fazla korktukları bulunmuştur. Bu nedenle bu aşırı korkunun bu bireylerin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini artıracığı düşünülmektedir. COVID-19 pandemisi sırasında intihar, aile ve partner şiddeti ve boşanma vakaları birçok ülkede birkaç kat artış göstermiştir. Ayrıca COVID-19 için alınan önlemler özellikle yoksulları, göçmenleri, mültecileri, ülke içinde yerinden edilmiş kişileri ve geçimlerini sağlamak için günlük iş gücü sağlamak zorunda olan hassas grupları etkilemektedir.

Okullarından, arkadaşlarından ve iş arkadaşlarından uzakta, evde kalan çocukların salgınla ilgili birçok sorusu olabilmektedir. Tüm çocuklar ve ebeveynler strese aynı şekilde tepki vermemektedirler. Çocuklar, zihinsel sağlıkları üzerinde kısa veya uzun vadeli etkileri olabilecek kaygı, sıkıntı, sosyal izolasyon ve taciz edici bir ortam yaşayabilirler. Olumsuz davranışları dengelemeye yardımcı olmak için ebeveynlerin sakin kalmasını, durumla akıllıca ilgilenmesini ve çocuğun tüm sorularını ellerinden geldiğince yanıtlamalarını gerekmektedir. Çocukların davranışlarında bazı yaygın değişiklikler olabilir:

- Aşırı ağlama ve sinir bozucu davranışlar
- Artan üzüntü, depresyon veya endişe durumları
- Konsantrasyon ve dikkat bozuklukları
- Geçmişte zevk aldıkları aktivitelerdeki değişiklikler veya bunlardan kaçınma
- Vücutlarında beklenmedik baş ağrıları ve ağrılar
- Yeme alışkanlıklarındaki değişiklikler

Ebeveynler, evde güvende olduklarından emin olmalarına yardımcı olabilmeli ve onları ev içi sporlar ve bazı fiziksel ve zihinsel egzersizler dahil olmak üzere bazı sağlıklı aktivitelere katılmaya teşvik etmelidirler. Ebeveynler, çocuklarının çalışmalarına devam etmelerine yardımcı olabilecek bir ev programı da geliştirebilirler. Ebeveynlerin çocuklarıyla sağlıklı etkinliklere katılımı, stres ve kaygıyı azaltmaya ve genel duruma rahatlama getirmeye yardımcı olabilirler.

Yaşlılar, daha zayıf bir bağışıklık sistemine sahip olmak veya altta yatan diğer sağlık sorunları gibi hem klinik hem de sosyal nedenlerle COVID-19 salgınına daha yatkındırlar. COVID-19 döneminde gerek sosyal hayatta gerekse de ev içerisinde bireyler arasında mesafe konulması özellikle yaşlı ve engelli bireyler arasında olumsuz etkiler meydana getirmiştir. Bu bireylerin genellikle bir noktada destek gereksinimlerinin bulunması beden ve ruh sağlıklarının normal insanlardan daha fazla etkilenmesine sebep olmuştur. Buna ek olarak kaygı ve travma gibi durumların ortaya çıkmasına da etki etmiştir. Bazı durumlarda yaşlı kimseler ve engelli bireyler günlük ihtiyaçlar açısından başkalarına bağlı olduklarından dolayı anlatılan bu durum kendilerini daha fazla etkilemiş olabilir. COVID-19 ayrıca halihazırda ruh sağlığı sorunlarıyla uğraşan yaşlı kişilerde artan stres, kaygı ve depresyona neden olabilir. Küçük aile üyeleri, ailenin yaşlı üyeleriyle konuşmak için biraz zaman ayırmalı ve mümkünse bazı günlük rutinlerine dahil olmalıdır.

COVID-19 salgınıyla savaşmak için ön saflarda çalışan doktorlar, hemşireler ve sağlık görevlileri, ruh sağlığı semptomları geliştirmeye daha yatkın olabilir. Hastalığa yakalanma korkusu, uzun çalışma saatleri, koruyucu ekipman ve malzemelerin bulunmaması, hasta yükü, etkili COVID-19 ilacının bulunmaması, meslektaşlarının COVID-19'a maruz kaldıktan sonra ölmesi, sosyal mesafe ve ailelerinden ve arkadaşlarından izolasyon ve hastalarının vahim durumu, sağlık çalışanlarının ruh sağlığını olumsuz etkileyebilir. Pandemi hüküm sürdükçe sağlık profesyonellerinin çalışma verimliliği kademeli olarak düşebilir. Sağlık çalışanları çalışma saatleri arasında kısa molalar vermeli, durumu sakin ve rahat bir şekilde ele almalıdır (Karakaya, 2020).

Genel olarak, karantinadan yeni çıkmış kişiler damgalanma yaşayabilir ve bir duygu karışımı geliştirebilir. Karantinadan çıktıklarında herkes farklı hissedebilir ve toplum tarafından farklı karşılanabilir. Yakın zamanda iyileşen insanlar, eşi benzeri görülmemiş viral doğa nedeniyle ailelerinin güvenliğini sağlamak için aile

üyelerinden, arkadaşlarından ve akrabalarından sosyal mesafeyi uygulamak zorunda kalabilirler. Farklı yaş grupları, hem kısa hem de uzun vadeli etkileri olabilen bu sosyal davranışa farklı tepkiler verebilmektedirler. Hayat kurtarmaya ve toplumu korumaya çalışan sağlık çalışanları, sosyal mesafe, aile üyelerinin davranışlarında değişiklikler ve COVID-19 taşıdığından şüphelenildiği için damgalanma yaşayabilirler. Daha önce enfekte olmuş bireyler ve sağlık çalışanları (pandemi ile uğraşan), arkadaşları veya sevdikleri, bulaşıcı olmadıkları belirlenmiş olsalar bile, kendileriyle temastan hastalığa yakalanma konusunda temelsiz korkulara sahip olabileceğinden üzüntü, öfke veya hayal kırıklığı geliştirebilmektedirler.

COVID-19 salgınının çeşitli popülasyonların ruh sağlığı üzerindeki etkilerini anlamak, klinik özelliklerini, bulaşma modellerini ve yönetimini anlamak kadar önemlidir. Çocuklar ve yaşlılar da dahil olmak üzere aile üyeleriyle zaman geçirmek, farklı sağlıklı egzersizler ve spor aktivitelerine katılmak, bir program/rutin takip etmek, geleneksel ve sosyal medyaya ara vermek, ruh sağlığı sorunlarının üstesinden gelmeye yardımcı olabilir (Yavuz, 2020).

5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM

5.1. Oran (Rasyo) Yöntemi İle Analiz

Oran (Rasyo) analiz yöntemi finansal tablo incelemelerinden en yaygın kullanılan analiz türleri arasındadır. Finansal tablolardaki çeşitli veriler arasında bulunan ilişki bu analizler neticesinde ortaya konulmaktadır. Bu sebeptir ki çeşitli anlamı bulunduğu inanılan değerler arasındaki ilişki bağlantıları oran (rasyo) analiz yöntemi ile ortaya konulmaktadır (Tevfik, 1997: 213). Kısaca finansal tablolardaki herhangi bir değer, bir başkasına olan oranı bu analiz yöntemini tanımlar (Meigs, 1975: 548). Bankaların veya diğer herhangi bir işletmenin finansal verileri bu yöntem aracılığı ile en basit şekilde hesaplanabilmektedir.

5.2. Oran (Rasyo) Yöntemi Tekniğinin Kullanım Amacı

Finansal analizlerin amacı her halükarda analiz yapılan ilgili işletmenin finansal durumunu doğru şekilde ortaya koymaktır. Rasyo analizinde ise bu temel amaca yönelik olarak çeşitli değerler arasındaki oranların yıllara göre kıyaslanması durumu mümkündür. Eğer geriye dönük hedeflenen süreyle alakalı veri varsa, oran (rasyo) analizler neticesinde bu mümkündür. Ayrıca bu değerlerin hesaplanması neticesinde birbirleri ile olan ilişkinin düzeyi ve yönü arasında hesaplama yapılması mümkündür (Akıncı, 1995: 255). Diğer taraftan oran (rasyo) analizlerinin yapmak son derece kolaydır ve yalnızca bir konuda dahi ilgili işletmenin finansal durumu hakkında bilgi elde edilmesine katkı sunar. Elbette elde edilen sonuç her zaman doğru yorumun çıkarılmasına fayda sağlamayabilir. Ancak aynı sektörde yer alan işletmelerle alakalı bir kıyaslama yapabilmek ve genel-geçer bilgi elde edebilmek adına mutlaka fikir verecektir. Hiçbir finansal veri %100 doğru ve/veya faydalı olarak değerlendirilemez. Ancak istisnalar haricinde bu verilerin fikir ortaya koyacağı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile oran (rasyo) analizlerin amacı bilanço ve gelir tablosu içerisinde yer alan değerler arasındaki ilişkinin tespit edilmesi, sermayesinin, likiditesinin, hisse başına karının ve karlılığının ölçülmesidir (Erdoğan, 1995: 255). Konuya bankalar özelinde yaklaşacak olursak, oran (rasyo) analizleri ile bankaların mali durumlarının tespit

edilebilmesi mümkündür. Buna ek olarak değişkenler açısından teknik analizlerin yapılabilmesi de mümkündür (Günel, 2001: 100).

5.3. Oran (Rasyo) Yöntemi Tekniğinin Uygulanışı

Oran (rasyo) analizlerinin farklı yöntemleri ve farklı hesaplamaları bulunmaktadır. Her işletme için tamamını kullanmak mümkün olmamasına rağmen, pek çoğunun sektörler özelinde yıllardır kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle bankacılık sektörünün odaklandığı veriler bulunduğundan dolayı, yapılacak incelemeler neticesinde nihai amaç bankaların mevcut finansal durumlarını ortaya koymak olacaktır. Devamında ise yatırım veya satın alma gibi eylemlerle alakalı kararların daha kolay ve hızlı biçimde alınması mümkündür. Yatırımcı bankanın karlılığını, hisse başına karını, özsermaye durumunu, likiditesini ve barındırdığı riskleri hesaplayabilir. Bu verileri sektörde yer alan diğer kurumlarla karşılaştırıp doğru değerlendirme yapabilmek adına kullanılabilir (Akıncı, 1995: 256). Oran (rasyo) analizleri tekniğinin kullanılış biçimi hakkında farklılıklar söz konusu olmasına rağmen uluslararası kabul görmüş formülasyonlar genellikle doğru sonuç verebilmektedir. Bu formüllere göre finansal tablolarda yer alan verilerin ilgili kısımlara yazılması ve nihayetinde hesaplama sonuçlandırılır.

5.4. Oranların Seçimi

Finansal durumun tespit edilmesinde yüzde 100 doğru sonuç hiçbir zaman mümkün değildir. Bu bilgiden hareketle araştırmacılar ve yatırımcılar doğru sonucu elde edebilmek adına geçmişte doğru sonuca götürmüş formülasyonlara odaklanırlar. Ayrıca gerçeğe en yakın sonuca ulaşabilmek için geçmiş dönem hesaplamalarından ve sektör ortalamalarından da faydalanılmaktadır. Çünkü geçmiş dönem verileri veya benzer firmalara ait bulguların olmadığı durumlarda elde edilen sonuçların bir manası olmayacaktır (Akıncı, 1995: 256). Anlatılan nedenlerle oran analizini gerçekleştirmek ve çeşitli bilgileri ortaya koymak tek başına bir anlam içermeyecektir. Doğru olan yukarıda ifade edildiği gibi geçmiş dönemlere ait veriler ve sektördeki ortalama değerler ile kıyaslama yapmak olmalıdır. Ayrıca işletme özelinde ve sektör genelinde çeşitli eğilimler ve hareketler dikkate alınmalıdır. Örneğin banka oran analizleri yapıldığında ulusal ve küresel ölçekte ekonomik durum mutlaka suretle dikkate alınmalıdır. Ekonomik kriz ortamında bankaların etkilenmemesini beklemek mümkün

değildir. Bu nedenledir ki sektörel ve genel ülke durumu açısından mevcut durum değerlendirme içerisinde mutlaka dikkate alınmalıdır. Dahası konu bankacılık sektörü olduğunda uluslararası genel ekonomik durum dahi mutlak suretle dikkate alınmak durumundadır. Bankalar ve bankacılık sektörü özelinde bilanço-gelir tablosu açısından aşağıdaki farklı oran (rasyo) analizleri kullanılabilir:

Finansal analiz, bir firmanın mevcut durumunu incelemeyi ve değerlendirmeyi amaçlar. Rasyo (oran) analizinde ise finansal tablolardaki herhangi iki kalem arasındaki ilişkiyi gösterir. Bu nedenle rasyo analiz, finansal tabloda var olan finansal kalemler kullanılarak şirket hakkında detaylı bilgi elde edilmesine yardımcı olur (Berk, 1998). Finansal analizde kullanılan rasyolar, amaç ve işlevlerine göre beş kategoriye ayrılmaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür: (Saraç, 2012)

- a. Likidite (Akışkanlık) Oranları
- b. Finansman Yapısı Oranları
- c. Faaliyet Oranları
- d. Karlılık Oranları

a. Likidite oranları, işletmelerin sermaye artırmadan borçlarını ödeme yetenekleri olarak ifade edilebilir. Bir şirketin likidite oranını hesaplamanın en basit yolu, dönen varlıklarını kısa vadeli borçlarına bölmektir.

Bir likidite oranı, üç finansal göstergeden birini ortaya çıkarabilir(Akgüç,1995)

Tablo 5.1: Likidite Oranları

Likidite Oranları	Hesaplanış Şekli	Standart Oran	Kullanış Amacı
Cari Oran	Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	1,5-2	“İşletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ölçer”
Asit-Test Oranı	(Dönen Varlıklar - Stoklar) / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	1	“İşletmenin satışlarının durması durumunda kısa vadeli borçları ödeme gücünü gösterir.”
Nakit Oran	(Hazır Değerler + Menkul Kıymetler) / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	0,20	“İşletmenin elindeki mevcut hazır değerlerin kısa vadeli borçları ne ölçüde karşıladığını gösterir.”

Kaynak: Aslan, 2018,Akgüç, 2013, Arat, 2005

Likidite oranı bir ise; Bir şirketin dönen varlıkları kısa vadeli yükümlülüklerine eşitse, likidite oranı bir olacaktır. Başka bir deyişle, dönen varlıkları, mevcut kısa vadeli borcunun yüzde yüzünü ödeyebilir.

Birden az likidite oranı varsa; Bir şirketin likidite oranı birden az ise, şirketin kısa vadeli borç yükümlülüklerini karşılayacak kadar nakdi (veya nakit benzerleri) yoktur.

Likidite oranı birden fazla ise; Bir işletmenin cari oranı birden fazlaysa, bilançosundaki kısa vadeli borçları karşılayacak kadar likit varlığa sahip olduğunu göstermektedir.

Cari oran=Cari varlıklar ÷ Cari borç

Hızlı oran= (Cari varlıklar-Envanter)/Cari yükümlülük

Temel savunma aralığı= (Nakit + Alacaklar + Menkul Değerler)÷ (İşletme Giderleri + Faiz+ Vergiler)÷ 365

Mutlak Likidite Oranı= (Nakit +Menkul kıymetler) ÷ Cari borç

a. Finansal yapı oranları: Bir firmanın finansal yapısı, kısa ve uzun vadeli yükümlülükler ve özkaynaklardan oluşur ve varlıkların nereden finanse edildiğini açıklar. Yükümlülüklerin kullanılması durumunda firma, bu kaynakların kullanım maliyeti olarak belirli bir faiz ödeme yükümlülüğü ile karşı karşıya kalmaktadır. Ancak karşılığında, pasifleri kullanarak karlılığı artırabilir. Bu nedenle pasif kullanan firmalarda finansal kaldıraç etkisinden söz edilmektedir (Sarıslan ve Erol, 2014: 194).

Finansal yapı oranları ise, firmanın kaynak yapısını ve uzun vadeli borç ödeme performansını ölçmek için kullanılan oranları içerir. Başka bir deyişle, şirketin öz sermayesinin yeterli olup olmadığını, kaynak yapısı içindeki borç ve özkaynak dengesini ve özkaynak olarak oluşturulan fonlar için hangi dönen varlıkların veya duran varlıkların kullanıldığını gösteren oranlardır (Akdoğan ve Tenker, 2010).

Kaldıraç Oranı: Varlıkların finanse edildiği borçlanma oranını gösterir. En yaygın kullanılan orandır. Toplam yükümlülükler, kısa ve uzun vadeli tüm yükümlülükleri içerir. Firmanın yükümlülük oranı arttıkça, finansal riskinin de artacağı varsayılır. Bu oranın sektör ortalamasının üzerinde olmaması önerilir.

Öz Sermayeye Oranı: Sorumluluk rasyosunun başka bir açıdan incelenmesidir. Ortakların ve alacaklıların firmaya ne ölçüde sermaye katkısında bulunduğunu gösterir. Bu orana firmanın finansal kaldıraç da denir.

Tablo 5.2: Finansal Oranları

Finansal Yapı Oranları	Hesaplanış Şekli	Standart Oran	Kullanış Amacı
Kaldıraç Oranı	Toplam Borç / Toplam Pasif	0,5	“İşletme varlıkları içerisinde toplam yabancı kaynak payını gösterir”
Toplam Borçların Öz Sermayeye Oranı	Toplam Borç / Öz Sermaye	1	“İşletmeye ait finansal riskin belirlenmesi amacını taşır.”
Kısa Vadeli Borçların Pasif Toplamına Oranı	Kısa Vadeli Borçlar / Toplam Pasif	yok	“İşletmenin kısa vadeli borçlarının ağırlığını ölçer.”
Uzun Vadeli Borçların Pasif Toplamına Oranı	Uzun Vadeli Borçlar / Toplam Pasif	0,20	“İşletmenin uzun vadeli borçlarının ağırlığını ölçer.”
Maddi Duran Varlıkların Uzun Süreli Borçlara Oranı	Maddi Duran Varlıklar / Uzun Vadeli Borçlar	1’den büyük	“İşletmenin uzun vadeli kredibilitesini ölçer.”

Kaynak: Aslan, 2018, Akgüç, 2013, Arat, 2005

b. Faaliyet oranları: Faaliyet oranları, şirketin bilançosunda bulunan farklı işletme varlıklarını kullanma ve bunları satışa veya nakde dönüştürme verimliliğini belirlemek için kullandığı finansal oranların türünü ifade eder. Faaliyet oranları, sabit varlıkları, envanterleri ve alacak hesaplarını analiz ederek bir işletmenin faaliyet verimliliğini değerlendirmeye yardımcı olur. Bir işletmenin mali durumunu ifade eder ve bilanço bileşenlerinin kullanımını gösterir (Çabuk ve Lazol, 2011).

Tablo 5.3: Faaliyet Oranları

Finansal Yapı Oranları	Hesaplanış Şekli	Kullanış Amacı
Stok Devir Hızı (Kez)	Satışların Maliyeti / Ortalama Stok	“İşletmenin stoklarının yılda kaç kez paraya dönüştüğünü gösterir.”
Stok Devir Süresi (Gün)	360 / Stok Devir Hızı	“İşletme stoklarının yılda kaç defa devir-daim ettiğini ölçer.”
Alacak Devir Hızı (Kez)	Satışlar / Ortalama Ticari Alacaklar	“Alacakların yılda kaç kez tahsil edildiğini ölçer.”
Alacak Devir Süresi (Gün)	360 / Alacak Devir Hızı	“İşletme alacaklarının ne kadar sürede tahsil edildiğini gösterir. “
Varlık Devir Hızı (Kez)	Net Satışlar / Ortalama Varlık	“Varlıkların kullanım etkinliğini Ölçer”
Maddi Duran Varlık Devir Hızı (Kez)	Net Satışlar / Maddi Duran Varlıklar	“Maddi duran varlıkların kullanım etkinliğini ölçer.”

Kaynak: Aslan, 2018, Akgüç, 2013, Arat, 2005, Şamiloğlu ve Akgün, 2010

c. Karlılık oranları: İşletmelerin karı maksimize etme yeteneklerini ifade eder.

Tablo 5.4: Karlılık Oranları

Finansal Yapı Oranları	Hesaplanış Şekli	Kullanış Amacı
Brüt Kar Marjı	Brüt Kar / Net Satışlar	“Faaliyet etkinliğini ölçer.”
Öz Sermaye Karlılığı	Net Kar / Öz Sermaye	“İşletme ortaklarının koymuş olduğu sermaye karlılığını ölçer.”
Aktif Karlılık Oranı	Net Kar / Toplam Aktif	“Sahip olunan aktiflerin ne ölçüde karlı kullanıldığını ölçer.”

Kaynak: Aslan, 2018, Akgüç, 2013, Arat, 2005, Şamiloğlu ve Akgün, 2010

Çalışmada bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 9 banka ile inşaat sektöründe faaliyet gösteren 15 firmanın 2016-2021 yıllarındaki bilanço ve gelir tablolarından elde edilen oranlar, yapılan inceleme neticesinde karşılaştırılmıştır.

Tablo 5.5: Çalışmada Kullanılan Finansal Rasyolar

No	Kategori	Oran
1	Likidite Oranı	Cari Oran
2	Likidite Oranı	Asit-Test Oranı
3	Likidite Oranı	Nakit Oran
4	Finansal Yapı Oranı	Kaldıraç Oranı
5	Finansal Yapı Oranı	Toplam Borçların Öz Sermayeye Oranı
6	Finansal Yapı Oranı	Kısa Vadeli Borçların Pasif Toplamına Oranı
7	Finansal Yapı Oranı	Uzun Vadeli Borçların Pasif Toplamına Oranı
8	Finansal Yapı Oranı	Maddi Duran Varlıkların Uzun Süreli Borçlara Oranı
9	Faaliyet Oranı	Stok Devir Hızı (Kez)
10	Faaliyet Oranı	Stok Devir Süresi (Gün)
11	Faaliyet Oranı	Alacak Devir Hızı (Kez)
12	Faaliyet Oranı	Alacak Devir Süresi (Gün)
13	Faaliyet Oranı	Varlık Devir Hızı (Kez)
14	Faaliyet Oranı	Maddi Duran Varlık Devir Hızı (Kez)
15	Karlılık Oranı	Brüt Kar Marjı
16	Karlılık Oranı	Öz Sermaye Karlılığı
17	Karlılık Oranı	Aktif Karlılık Oranı

5.5. Araştırmada Kullanılan Veriler

5.5.1. Analiz kapsamındaki bankalar ve inşaat firmaları

Bu bölümde Borsa İstanbul'da (BİST) hisse senetleri inşaat endekslerinde işlem görmekte olan ve inşaat sektöründe faaliyet göstermekte olan yedi (7) inşaat

firması ile T.C. Merkez Bankası'nın yayınladığı bilançolardan büyüklüklerine göre belirlenmiş dokuz (9) bankanın 2016- 2021 yılları arasındaki faaliyet raporlarında yer alan verilerin oran (rasyo) analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler tablolar ve grafikler halinde ortaya konulmuştur. Bankaların seçiminde ise kamu ve özel sektör ayrımı yapılmıştır. Kamu bankalarının seçiminde aktif büyüklüğü en fazla olan Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Türkiye Vakıflar Bankası araştırmaya dahil edilmiştir. Ayrıca özel sektörde yer alan bankaların tercih edilmesinde ise yerli ve yabancı sermayeli ayrımı yapılmıştır. Özel sektördeki yerli sermayeli Akbank, Yapı ve Kredi Bankası ve İş Bankası finansal verileri incelenmiştir. Yabancı sermayeli olarak ise Denizbank, QNB Finansbank ve ING Bank firmalarının finansal verileri oran analizi ile ortaya konulmuştur.

İnşaat firmalarının tercih edilmesinde ise Borsa İstanbul'da işleme açık olma ön koşuluna istinaden finansal verilerine ulaşılmış olan 7 inşaat şirketi tercih edilmiştir. Belirtilen tarih itibarıyla Borsa İstanbul'da 12 adet inşaat şirketi faaliyetlerine devam etmekte olup, bunların 7 tanesi araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen işletmelerin oran analizlerini hesaplamada kullanılacak olan veriler yıllık faaliyet raporlarından elde edilmiştir. Tüm faaliyet raporları bağımsız denetimden geçmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda aşağıda araştırmanın sınırlılıkları ortaya konulmuştur. Bunlar:

- Araştırma 2016 – 2021 yılları arasındaki faaliyet raporları ile sınırlıdır.
- Türkiye'deki faaliyet gösteren bankalar arasında aktif büyüklükleri en fazla olan 9 banka araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır.
- Araştırmaya dahil edilen inşaat işletmeleri Borsa İstanbul'da işleme açık olan 7 firma ile sınırlıdır.
- Türkiye'de faaliyet göstermekte olan katılım bankaları araştırmaya dahil edilmemiştir.
- Araştırmanın tamamında yer alan finansal veriler 2016 – 2021 faaliyet dönemleri ile sınırlıdır. (2022 yılında Bankalar UFRS Enflasyon Muhasebesi Uygulaması ve 2023 yılı Enflasyon Muhasebesi Uygulandığından araştırmaya dahil edilmemiştir.)

Tablo 5.6.'da çalışmaya dahil edilen kamu ve özel sermayeli bankalar ile Tablo 5.7'de uygulamaya dahil edilen kurumlar hakkında bilgiler yer almaktadır.

Tablo 5.6: Çalışmaya Dâhil Edilen Bankalar

	Banka İsmi	Kuruluş Yılı
Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları	Türkiye Ziraat Bankası A.Ş.	1863
	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1933
	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1954
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	Akbank T.A.Ş.	1948
	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944
	Türkiye İş Bankası A.Ş.	1924
	Denizbank A.Ş.	1938
	QNB Finansbank A.Ş.	1987
	ING Bank A.Ş.	1984

Kaynak: TKBB (2021)

Tablo 5.7: Çalışmaya Dâhil Edilen İnşaat Şirketleri

	İnşaat Şirketlerinin Kodu	
1	ANELE	Anel Elektrik Proje Taahhüt Ve Ticaret A.Ş.
2	EDIP	Edip Gayrimenkul Yatırım Sanayi Ve Ticaret A.Ş.
3	ENKAI	Enka İnşaat Ve Sanayi A.Ş.
4	KUYAS	Kuyumcukent Gayrimenkul Yatırımları A.Ş.
5	ORGE	Orge Enerji Elektrik Taahhüt A.Ş.
6	SANEL	San-EI Mühendislik Elektrik Taahhüt San. Ve Ticaret A.Ş.
7	YAYLA	Yayla Enerji Üretim Turizm Ve İnşaat Ticaret A.Ş.

5.5.2. Kullanılan rasyolar

Araştırmada kullanılacak olan oranları (rasyoları) tespit ederken banka finansal performansını net bir biçimde ortaya koyabilecek oranlara dikkat edilmiştir. Bu nedenle TBB'nin resmi internet sayfasında yayınlanan oranlardan 2016-2021 dönemi için 11 adet oran kullanılmıştır. Bu oranlar sermayenin yeterliliği, aktiflerin kalitesi, likidite gücü ve karlılık ölçülmesi maksadı ile kullanılmaktadır.

Tablo 5.8: Bankaların Finansal Performanslarının Ölçümünde Kullanılan Rasyolar

Sermaye Yeterliliği Rasyoları	
S1	$\frac{\text{Öz kaynak}}{((\text{Kredi}+\text{Piyasa}+\text{Op.Risk İçin gerekli Sermaye Yükümlülüğü}) \times 12,5) \times 100^*}$
S2	$\frac{\text{Öz kaynaklar}}{\text{Toplam Aktifler}}$
S3	$\frac{\text{Öz kaynak}}{(\text{Mevduat} + \text{Mevduat Dışı Kaynaklar})}$
Aktif Kalitesi Rasyoları	
A1	$\frac{\text{Takipteki Krediler}}{\text{Toplam Kredi ve Alacaklar}}$
A2	$\frac{\text{Toplam Kredi ve Alacaklar}}{\text{Toplam Mevduat}}$
A3	$\frac{\text{Finansal Varlıklar(net)}}{\text{Toplam Varlık}}$
Likidite Rasyoları	
L1	$\frac{\text{Likit Aktifler}}{\text{Toplam Aktifler}}$
L2	$\frac{\text{Likit Aktifler}}{\text{Kısa Vadeli Yükümlülükler}}$
L3	$\frac{\text{TP Likit Varlıklar}}{\text{Toplam Aktifler}}$
Karlılık Rasyoları	
K1	$\frac{\text{Net dönem Karı(zararı)}}{\text{Öz Kaynaklar}}$
K2	$\frac{\text{Vergi Öncesi Kar}}{\text{Toplam Varlık}}$

5.6. Araştırma Verisi Toplama Metotları

Araştırma verilerinin toplanması yıllık faaliyet raporları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede 2016, 2017, 2018, 2019, 2020 ve 2021 faaliyet dönemlerine ait finansal raporlara ulaşılmıştır. Bağımsız denetimden geçip onaylanmış faaliyet raporlarından elde edilen veriler Microsoft Excel dosyasına aktarılmıştır. Bu veriler oran (rasyo) analizlerine tabi tutulmuştur ve devamında amaç doğrultusunda diğer istatistik analizler uygulanmıştır. Elde edilen veriler tablo ve grafikler halinde ortaya konulmuştur. Devamında ise meydana getirilen bu verilerin yorumlanması gerçekleştirilmiştir.

6. BULGULAR

6.1. Çalışmadaki Bankalara Ait Rasyolar

Bu kısımda elde edilen verilerin analizi neticesinde ulaşılan bulgular yorumlanmaktadır. Tablo 6.1’de Türkiye Ziraat Bankası A.Ş 2016-2021 yılları arası sermaye yeterlilik rasyosu, aktif kalite rasyosu, likidite rasyosu ve karlılık rasyoları gösterilmektedir. Sermaye rasyosunda sermaye yeterliliği oranının en düşük 2016 yılında en yüksek 2020 yılında olduğu gözlenmiştir. Aktif kalite rasyolarından biri olan mevduatın krediye dönüşüm oranının yıllar bazında düştüğü görülmektedir. 2017 yılında %112’den 2021 yılında %82,1’e kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra toplam varlık içerisindeki toplam kredilerin oranında da düşüşler saptanmıştır. Toplam varlıklar içerisinde finansal varlıklarda yıllar itibariyle artış gözlenmiştir. Covid-19 kriz koşullarında krediler kaçınılıp yerine mevduatta TL tercih edilmiştir.

Tablo 6.1: Türkiye Ziraat Bankası A.Ş 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sermaye Yeterlilik Rasyosu						
Sermaye Yeterliliği Oranı	14,5	15,2	14,8	17,0	18,2	16,5
Özkaynaklar / Toplam Varlıklar	10,7	10,8	10,7	10,8	9,9	7,1
(Özkaynaklar - Duran Varlıklar) / Toplam Varlıklar	7,7	8,1	8,0	7,9	7,0	4,6
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	26,3	-19,8	-34,0	-75,9	-68,3	-65,3
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	0,1	1,4	-1,0	-16,2	-3,3	-1,2
Aktif Kalitesi Rasyoları						
Finansal Varlıklar(net) / Toplam Aktifler	19,3	16,6	26,7	26,6	31,0	38,7
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	65,0	68,7	69,1	68,9	63,7	56,8
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	104,3	112,0	112,0	100,2	95,4	82,1
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	3,0	2,7	2,7	2,9	2,9	2,5
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	26,9	28,0	24,5	26,1	28,7	20,9
Likidite rasyoları						
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	28,9	26,	8,6	8,8	9,7	16,2
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	46,1	42,1	14,0	14,7	14,9	24,2
Likit Aktifler / Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar	14,9	12,0	1,1	0,5	0,9	1,8
Karlılık Rasyoları						
Ortalama Aktif Karlılığı	2,1	2,1	1,6	1,0	0,9	0,6
Net dönem Karı(zararı)/Öz Kaynaklar	19,0	19,1	14,8	9,8	9,4	6,9
Vergi Öncesi Kar/Toplam Varlık	2,4	2,4	1,5	1,0	0,8	0,5

Tablo 6.2’de Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. 2016-2021 yılları arası sermaye yeterlilik rasyosu, aktif kalite rasyosu, likidite rasyosu ve karlılık rasyoları gösterilmektedir. Sermaye rasyosunda sermaye yeterliliği oranının en düşük 2016 ve 2021 yıllarında olurken en yüksek 2018 yılında olduğu gözlenmiştir. Aktif kalite rasyolarından biri olan mevduatın krediye dönüşüm oranının yıllar bazında düştüğü görülmektedir. 2018 yılında %123,5’den 2021 yılında %100,2’ye kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra toplam varlık içerisindeki toplam kredilerin oranında da düşüşler saptanmıştır. Toplam varlıklar içerisinde finansal varlıklarda yıllar itibariyle artış gözlenmiştir. Covid-19 kriz koşullarında krediler kaçınılıp yerine mevduatta TL tercih edilmiştir.

Tablo 6.2: Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

		2016	2017	2018	2019	2020	2021
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	Sermaye Yeterlilik Rasyosu						
	Sermaye Yeterliliği Oranı	14,2	15,5	17,0	16,6	16,4	14,8
	Özkaynaklar / Toplam Varlıklar	9,1	8,6	8,6	7,9	6,7	5,2
	(Özkaynaklar - Duran Varlıklar) / Toplam Varlıklar	6,2	6,2	6,3	5,3	5,0	3,9
	Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	9,2	-7,7	-21,0	-87,4	-67,2	-89,1
	(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	9,9	3,5	6,5	-15,8	2,6	9,6
	Aktif Kalitesi Rasyoları						
	Finansal Varlıklar(net) / Toplam Aktifler	13,0	11,9	27,4	17,4	27,5	34,1
	Toplam Krediler / Toplam Aktifler	69,5	68,0	66,9	69,9	62,9	58,8
	Toplam Krediler / Toplam Mevduat	119,3	118,5	123,5	116,1	106,1	100,2
	Duran Aktifler / Toplam Aktifler	2,8	2,4	2,3	2,6	1,6	1,3
	Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	27,8	26,1	23,2	22,4	24,4	21,1
	Likidite rasyoları						
	Likit Aktifler / Toplam Aktifler	22,4	21,3	11,2	10,1	13,7	17,1
	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	42,4	38,5	22,2	18,5	22,8	28,5
	Likit Aktifler / Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar	1,6	7,5	1,3	0,6	2,1	3,0
	Karlılık Rasyoları						
	Ortalama Aktif Karlılığı	1,3	1,6	1,3	0,7	0,9	0,5
	Net dönem Karı(zararı)/Öz Kaynaklar	14,5	17,2	5,7	9,2	11,9	8,5
	Vergi Öncesi Kar/Toplam Varlık	1,6	1,7	1,3	0,7	0,7	0,4

Tablo 6.3’de Türkiye Halk Bankası A.Ş 2016-2021 yılları arası sermaye yeterlilik rasyosu, aktif kalite rasyosu, likidite rasyosu ve karlılık rasyoları gösterilmektedir. Sermaye rasyosunda sermaye yeterliliği oranının en düşük 2016 ve 2018 yıllarında olurken en yüksek 2020 yılında olduğu gözlenmiştir. Aktif kalite

rasyolarından biri olan mevduatın krediye dönüşüm oranının yıllar bazında düştüğü görülmektedir. 2016 yılında %105,4'den 2021 yılında %86,2'ye kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra toplam varlık içerisindeki toplam kredilerin oranında da düşüşler saptanmıştır. Toplam varlıklar içerisinde finansal varlıklarda yıllar itibariyle sadece 2019 yılında ciddi gerilemeler gözlenirken 2018 ve 2021 yıllarında artış gözlenmiştir. Covid-19 kriz koşullarında krediler kaçınılıp yerine mevduatta tercih edilmiştir.

Tablo 6.3: Türkiye Halk Bankası A.Ş 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

		2016	2017	2018	2019	2020	2021
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş	Sermaye Yeterlilik Rasyosu						
	Sermaye Yeterliliği Oranı	13,1	14,2	13,8	14,3	15,2	14,5
	Özkaynaklar / Toplam Varlıklar	9,2	8,3	7,7	7,0	6,3	4,8
	(Özkaynaklar - Duran Varlıklar) / Toplam Varlıklar	6,3	5,7	5,4	3,9	4,1	2,8
	Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-3,4	-3,8	-5,7	-51,3	-	130,2
	(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	-0,3	-0,6	1,4	-16,2	-6,2	0,0
	Aktif Kalitesi Rasyoları						
	Finansal Varlıklar(net) / Toplam Aktifler	14,5	16,1	30,8	15,3	21,0	25,1
	Toplam Krediler / Toplam Aktifler	68,4	66,6	66,2	67,7	66,1	59,9
	Toplam Krediler / Toplam Mevduat	105,4	105,3	100,7	103,9	98,4	86,2
	Duran Aktifler / Toplam Aktifler	2,9	2,6	2,2	3,1	2,2	2,0
	Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	20,0	20,1	17,7	16,3	18,1	14,9
	Likidite rasyoları						
	Likit Aktifler / Toplam Aktifler	20,3	23,3	10,6	8,4	9,6	14,1
	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	34,9	39,8	17,8	13,5	14,2	19,6
	Likit Aktifler / Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar	6,3	11,9	1,1	0,6	1,3	2,2
	Karlılık Rasyoları						
	Ortalama Aktif Karlılığı	1,4	1,3	0,7	0,4	0,4	0,2
	Net dönem Karı(zararı)/Öz Kaynaklar	13,8	14,6	9,0	5,7	6,5	3,6
	Vergi Öncesi Kar/Toplam Varlık	1,4	1,5	0,7	0,4	0,4	0,2

Tablo 6.4'de Akbank A.Ş 2016-2021 yılları arası sermaye yeterlilik rasyosu, aktif kalite rasyosu, likidite rasyosu ve karlılık rasyoları gösterilmektedir. Sermaye rasyosunda sermaye yeterliliği oranının en düşük 2016 ve 2017 yıllarında olurken en yüksek 2020 ve 2021 yıllarında olduğu gözlenmiştir. Aktif kalite rasyolarından biri olan mevduatın krediye dönüşüm oranının yıllar bazında düştüğü görülmektedir. 2016 yılında %101,9'dan 2021 yılında %85,5'e kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra toplam varlık içerisindeki toplam kredilerin oranında da düşüşler saptanmıştır. Likidite rasyolarında 2016 yılına göre diğer yıllarında gerilemeler gözlenirken 2021 yılında

biraz artış saptanmıştır. Toplam varlıklar içerisinde finansal varlıklarda yıllar itibariyle en yüksek 2018 ve 2021 yıllarında artış gözlenmiştir. Covid-19 kriz koşullarında 2021 yılında mevduat yerine krediler tercih edilmiştir.

Tablo 6.4: Ak Bank A.Ş.2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sermaye Yeterlilik Rasyosu						
Sermaye Yeterliliği Oranı	14,3	17,0	18,2	21,0	21,8	22,2
Özkaynaklar / Toplam Varlıklar	11,3	12,8	13,4	15,1	14,1	10,7
(Özkaynaklar - Duran Varlıklar) / Toplam Varlıklar	10,2	10,2	10,3	11,4	10,3	7,4
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-16,3	-53,3	-	-	-	-
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	-1,8	3,2	4,6	5,6	8,3	6,0
Aktif Kalitesi Rasyoları						
Finansal Varlıklar(net) / Toplam Aktifler	21,8	21,9	38,5	37,4	31,9	41,4
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	59,7	60,3	56,5	56,5	56,8	49,8
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	101,9	103,0	98,3	91,0	94,3	85,5
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	1,1	2,6	3,1	3,7	3,8	3,3
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	24,8	22,9	22,3	22,4	23,8	24,2
Likidite rasyoları						
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	31,4	29,8	14,9	12,9	12,9	20,2
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	62,1	56,5	29,7	23,6	24,1	37,0
Likit Aktifler / Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar	10,4	12,3	1,6	1,1	0,7	2,1
Karlılık Rasyoları						
Ortalama Aktif Karlılığı	1,8	2,0	1,6	1,5	1,5	2,2
Net dönem Karı(zararı)/Öz Kaynaklar	15,4	16,1	13,4	10,7	10,7	17,5
Vergi Öncesi Kar/Toplam Varlık	2,1	2,4	1,7	1,5	1,4	1,7

Tablo 6.5'te Yapı Kredi Bankası A.Ş. 2016-2021 yılları arası sermaye yeterlilik rasyosu, aktif kalite rasyosu, likidite rasyosu ve karlılık rasyoları gösterilmektedir. Sermaye rasyosunda sermaye yeterliliği oranının en düşük 2016 ve 2017 yıllarında olurken en yüksek 2021 yılında olduğu gözlenmiştir. Aktif kalite rasyolarından biri olan mevduatın krediye dönüşüm oranının yıllar bazında düştüğü görülmektedir. 2016 yılında %111,9'dan 2021 yılında %101,3'e kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra toplam varlık içerisindeki toplam kredilerin oranında da düşüşler saptanmıştır. Likidite rasyolarında 2016 yılına göre 2018-2021 yıllarında gerilemeler saptanmıştır. Toplam varlıklar içerisinde finansal varlıklarda yıllar itibariyle en yüksek 2019 ve 2021 yıllarında artış gözlenmiştir. Karlılık rasyolarında yıllar itibariyel artış gözlenmiş en yüksek oran 2021 yılında saptanmıştır. Covid-19 kriz koşullarında 2021 yılında mevduat yerine krediler tercih edilmiştir.

Tablo 6.5: Yapı Kredi Bankası A.Ş.2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sermaye Yeterlilik Rasyosu						
Sermaye Yeterliliği Oranı	14,2	14,5	16,1	17,8	18,2	18,7
Özkaynaklar / Toplam Varlıklar	10,3	10,1	11,2	10,6	10,3	10,3
(Özkaynaklar - Duran Varlıklar) / Toplam Varlıklar	5,9	6,1	7,7	6,9	6,6	6,6
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-27,4	-88,4	-77,5	-76,0	-80,8	-80,8
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	2,1	3,0	0,7	2,5	2,4	2,4
Aktif Kalitesi Rasyoları						
Finansal Varlıklar(net) / Toplam Aktifler	13,1	14,5	33,0	27,5	21,6	27,3
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	68,3	65,5	60,7	62,1	63,8	55,1
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	111,9	115,1	104,3	107,9	115,3	101,3
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	4,4	4,0	3,5	3,7	3,7	3,2
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	27,2	26,5	24,6	24,1	25,4	26,2
Likidite rasyoları						
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	21,8	24,8	16,5	19,2	14,7	19,5
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	39,7	44,5	31,6	35,2	25,8	32,0
Likit Aktifler / Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar	10,6	10,9	4,9	4,2	3,4	4,1
Karlılık Rasyoları						
Ortalama Aktif Karlılığı	1,3	1,3	1,4	1,0	1,2	1,8
Net dönem Karı(zararı)/Öz Kaynaklar	12,5	11,9	12,6	8,9	11,3	18,9
Vergi Öncesi Kar/Toplam Varlık	1,4	1,5	1,3	0,9	1,1	1,4

Tablo 6.6’de Türkiye İş Bankası A.Ş.2016-2021 yılları arası sermaye yeterlilik rasyosu, aktif kalite rasyosu, likidite rasyosu ve karlılık rasyoları gösterilmektedir. Sermaye rasyosunda sermaye yeterliliği oranının en düşük 2016 ve 2018 yıllarında olurken en yüksek 2021 yılında olduğu gözlenmiştir. Aktif kalite rasyolarından biri olan mevduatın krediye dönüşüm oranının yıllar bazında düştüğü görülmektedir. 2016 yılında %115,2’den 2021 yılında %86,3’e kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra toplam varlık içerisindeki toplam kredilerin oranında da düşüşler saptanmıştır. Toplam varlıklar içerisinde finansal varlıklarda yıllar itibariyle en yüksek 2018 ve 2021 yıllarında artış gözlenmiştir. Likidite rasyolarında 2016 yılına göre diğer yıllarında gerilemeler gözlenirken 2021 yılında biraz artış saptanmıştır. Karlılık rasyolarında en yüksek oran 2017-2018 yılında saptanmıştır. Covid-19 kriz koşullarında krediler kaçınılıp yerine mevduatta tercih edilmiştir.

Tablo 6.6: Türkiye İş Bankası A.Ş.2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sermaye Yeterlilik Rasyosu						
Sermaye Yeterliliği Oranı	15,2	16,7	16,5	17,9	18,7	20,4
Özkaynaklar / Toplam Varlıklar	11,5	11,9	11,9	12,6	11,4	11,4
(Özkaynaklar - Duran Varlıklar) / Toplam Varlıklar	6,3	6,4	6,3	6,3	5,5	5,5
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-41,9	-67,4	-59,7	-	-	-
				66,5	106,6	106,6
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	-11,3	-7,4	1,1	5,4	9,1	9,1
Aktif Kalitesi Rasyoları						
Finansal Varlıklar(net) / Toplam Aktifler	17,1	16,4	29,2	26,8	26,8	35,2
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	65,5	66,3	62,5	61,8	61,5	55,5
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	115,2	117,9	106,1	97,7	99,1	86,3
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	5,3	5,5	5,7	6,3	5,9	5,5
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	24,6	23,5	22,2	21,9	23,3	21,0
Likidite rasyoları						
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	26,5	24,9	11,7	14,1	14,2	22,2
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	47,4	44,3	22,1	24,3	23,3	33,2
Likit Aktifler / Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar	13,1	12,2	1,6	1,3	1,0	1,9
Karlılık Rasyoları						
Ortalama Aktif Karlılığı	1,5	1,6	1,7	1,4	1,2	1,8
Net dönem Karı(zararı)/Öz Kaynaklar	12,5	14,2	14,5	11,2	10,7	18,0
Vergi Öncesi Kar/Toplam Varlık	1,8	1,8	1,6	1,3	1,1	1,9

Tablo 6.7’de Deniz BankA.Ş.2016-2021 yılları arası sermaye yeterlilik rasyosu, aktif kalite rasyosu, likidite rasyosu ve karlılık rasyoları gösterilmektedir. Sermaye rasyosunda sermaye yeterliliği oranının en düşük 2016 ve 2019 yıllarında olurken en yüksek 2018 yılında olduğu gözlenmiştir. Aktif kalite rasyolarından biri olan mevduatın krediye dönüşüm oranının yıllar bazında arttığı görülmektedir. 2016 yılında %97,8’den 2021 yılında %101,3’e kadar yükselmiştir. Bunun yanı sıra toplam varlık içerisindeki toplam kredilerin oranında da azda olsa artışlar saptanmıştır. Toplam varlıklar içerisinde finansal varlıklarda yıllar itibariyle en yüksek 2018 ve 2021 yıllarında artış gözlenmiştir. Likidite rasyolarında 2018-2020 yılları arasında diğer yıllarında gerilemeler gözlenirken 2016 ve 2021 yıllarında ey yüksek seviyeye ulaşmıştır. Karlılık rasyolarında en yüksek oran 2017-2018 yılında saptanmıştır. Covid-19 kriz koşullarında krediler kaçınılıp yerine mevduatta tercih edilmiştir.

Tablo 6.7: Deniz Bank A.Ş.2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sermaye Yeterlilik Rasyosu						
Sermaye Yeterliliği Oranı	17,5	19,5	19,6	17,7	18,7	17,9
Özkaynaklar / Toplam Varlıklar	10,2	10,6	11,2	11,3	11,5	9,3
(Özkaynaklar - Duran Varlıklar) / Toplam Varlıklar	3,6	3,2	2,5	2,0	1,3	-1,1
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-49,3	-57,3	-32,3	-34,7	-90,7	-109,3
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	5,6	11,8	6,1	538,2	9,9	20,1
Aktif Kalitesi Rasyoları						
Finansal Varlıklar(net) / Toplam Aktifler	12,6	10,6	24,7	21,9	21,8	29,1
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	59,6	62,9	63,3	67,6	67,8	61,3
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	97,8	101,1	103,6	105,5	109,4	101,3
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	6,7	7,3	8,8	9,3	10,1	10,5
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	29,2	28,9	25,7	23,1	23,7	24,2
Likidite rasyoları						
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	27,9	24,1	13,1	13,6	13,5	18,6
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	48,8	41,9	24,6	22,5	25,2	34,5
Likit Aktifler / Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar	11,4	8,5	1,9	2,8	2,3	1,5
Karlılık Rasyoları						
Ortalama Aktif Karlılığı	14	1,6	1,6	0,9	1,0	1,4
Net dönem Karı(zararı)/Öz Kaynaklar	13,4	14,9	14,9	7,9	8,3	13,7
Vergi Öncesi Kar/Toplam Varlık	1,6	1,8	1,6	0,9	0,9	1,1

Tablo 6.8’de QNB Finans Bank A.Ş. 2016-2021 yılları arası sermaye yeterlilik rasyosu, aktif kalite rasyosu, likidite rasyosu ve karlılık rasyoları gösterilmektedir. Sermaye rasyosunda sermaye yeterliliği oranının en düşük 2016 ve 2017 yıllarında olurken en yüksek 2020 yılında olduğu gözlenmiştir. Aktif kalite rasyolarından biri olan mevduatın krediye dönüşüm oranının yıllar bazında arttığı görülmektedir. 2016 yılında %116,6’dan 2021 yılında %93,8,’e kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra toplam varlık içerisindeki toplam kredilerin oranında da azalmalar saptanmıştır. Toplam varlıklar içerisinde finansal varlıklarda yıllar itibariyle en yüksek 2018 ve 2021 yıllarında artış gözlenmiştir. Likidite rasyoları 2016 ve 2021 yılları arasında diğer yıllarında göre daha yüksek oranda oldukları 2018 ve 2019 yıllarında en düşük seviyeye oldukları saptanmıştır. Karlılık rasyolarında en yüksek oran 2018-2019 yılında saptanmıştır. Covid-19 kriz koşullarında krediler kaçınılıp yerine mevduatta tercih edilmiştir.

Tablo 6.8: QNB Finans Bank A.Ş 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sermaye Yeterlilik Rasyosu						
Sermaye Yeterliliği Oranı	14,5	15,0	15,4	15,7	16,4	15,9
Özkaynaklar / Toplam Varlıklar	10,0	9,7	9,3	9,2	8,5	6,0
(Özkaynaklar - Duran Varlıklar) / Toplam Varlıklar	6,5	6,5	6,4	6,3	5,9	4,2
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-	-	-	-	-	-
	136,3	174,0	158,3	174,9	208,8	229,3
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	-17,5	-14,6	-4,5	-6,1	-9,8	-9,3
Aktif Kalitesi Rasyoları						
Finansal Varlıklar(net) / Toplam Aktifler	18,9	16,7	34,1	23,8	23,9	34,4
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	62,0	65,7	69,7	65,5	66,7	57,3
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	116,6	122,2	108,0	112,6	114,4	93,8
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	3,5	3,2	2,9	2,9	2,6	1,8
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	35,0	32,0	32,8	30,2	30,2	29,0
Likidite rasyoları						
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	24,4	22,4	12,6	12,5	12,9	23,0
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	47,3	41,9	26,2	22,2	22,4	37,6
Likit Aktifler / Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar	10,1	7,7	1,4	2,5	1,2	2,0
Karlılık Rasyoları						
Ortalama Aktif Karlılığı	1,0	1,4	1,5	1,5	1,1	1,4
Net dönem Karı(zararı)/Öz Kaynaklar	9,5	14,5	17,7	16,9	14,2	18,7
Vergi Öncesi Kar/Toplam Varlık	1,5	1,6	1,5	1,4	1,1	1,1

Tablo 6.9’da ING Bank A.Ş 2016-2021 yılları arası sermaye yeterlilik rasyosu, aktif kalite rasyosu, likidite rasyosu ve karlılık rasyoları gösterilmektedir. Sermaye rasyosunda sermaye yeterliliği oranının en düşük 2016 ve 2017 yıllarında olurken en yüksek 2019 yılında olduğu gözlenmiştir. Aktif kalite rasyolarından biri olan mevduatın krediye dönüşüm oranının yıllar bazında arttığı görülmektedir. 2016 yılında %138,1’den 2021 yılında %89,4’e kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra toplam varlık içerisindeki toplam kredilerin oranında da azalmalar saptanmıştır. Toplam varlıklar içerisinde finansal varlıklarda yıllar itibariyle en yüksek 2019 ve 2021 yıllarında artış gözlenmiştir. Likidite rasyoları 2019 ve 2021 yılları arasında diğer yıllarında göre daha yüksek oranda oldukları 2017 ve 2018 yıllarında en düşük seviyeye oldukları saptanmıştır. Karlılık rasyolarında en yüksek oran 2017-2018 yılında saptanmıştır. Covid-19 kriz koşullarında krediler kaçınılıp yerine mevduatta tercih edilmiştir.

Tablo 6.9: ING Bank A.Ş.2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sermaye Yeterlilik Rasyosu						
Sermaye Yeterliliği Oranı	17,7	19,9	21,7	26,8	25,1	20,2
Özkaynaklar / Toplam Varlıklar	10,2	10,9	12,7	14,4	14,6	13,1
(Özkaynaklar - Duran Varlıklar) / Toplam Varlıklar	8,2	8,8	11,3	12,5	13,0	11,2
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-95,0	-142,8	-123,6	-44,1	-69,9	-46,3
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	1,6	-0,1	0,1	-0,2	0,5	3,9
Aktif Kalitesi Rasyoları						
Finansal Varlıklar(net) / Toplam Aktifler	10,0	7,4	32,5	36,2	30,6	35,0
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	70,1	72,7	65,0	60,7	63,3	57,4
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	138,1	138,9	117,7	88,5	96,3	89,4
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	2,0	2,1	1,4	1,9	1,6	1,9
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	34,0	32,3	30,0	31,9	30,8	25,3
Likidite rasyoları						
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	24,1	22,1	23,3	28,9	25,3	27,1
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	47,4	41,2	42,8	43,1	37,8	40,2
Likit Aktifler / Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar	10,1	6,9	8,4	15,5	9,7	5,6
Karlılık Rasyoları						
Ortalama Aktif Karlılığı	1,0	1,8	1,8	2,6	1,1	1,7
Net dönem Karı(zararı)/Öz Kaynaklar	10,5	16,8	14,7	18,2	7,1	12,3
Vergi Öncesi Kar/Toplam Varlık	1,4	2,0	1,8	2,6	1,0	1,5

Sermaye yeterlilik rasyosu için tanımlayıcı istatistikler ve Kruskal-Wallis analiz sonuçları Tablo 6.10'da gösterilmektedir. Sermaye yeterlilik rasyosu açısından bankalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0,0001$). ING Bank en yüksek sermaye yeterliliğini gerçekleştirirken, Akbank onu takip etmektedir.

ING Bank ve Akbank standart sapma değerleri en yüksek düzeydedir. Bu bilgiden hareketle değişkenliğin çok fazla olduğu çıkarımında bulunmak mümkündür. En düşük sermaye yeterliliği açısından inceleme yapıldığında ise elde edilen sonuçlardan hareketle, Halk Bankasının ve Vakıflar Bankasının ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Kısacası kamu bankalarının özel sektör bankalarına kıyasla daha düşük sermaye yeterliliğine sahip oldukları çıkarımında bulunulabilir.

Tablo 6.10: Sermaye Yeterliliği Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

Banka İsmi	N	ORT	STD	Min	Max	KWK-W KhiKare	P
Türkiye Ziraat Bankası A.Ş.	6	16,03	1,44	14,50	18,20	122,891	P<0,001
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	6	14,18	0,71	13,10	15,20		
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	6	15,10	1,11	14,20	17,00		
Akbank T.A.Ş.	6	19,08	3,12	14,30	22,20		
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	6	16,58	1,94	14,20	18,70		
Türkiye İş Bankası A.Ş.	6	17,56	1,84	15,20	20,40		
Denizbank A.Ş.	6	18,46	0,89	17,50	19,60		
QNB Finansbank A.Ş.	6	15,48	0,67	14,50	15,70		
ING Bank A.Ş.	6	21,09	3,42	17,70	26,80		

Aktif kalitesi açısından finansal bulguları elde etmek maksadı ile yapılan Kruskal-Wallis analiz sonuçları Tablo 6.11'de gösterilmektedir. Aktif kalitesi rasyosu açısından bankalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,0001$).Ele alınan kamu ve özel sermayeli bankaların 2016-2021 yılları arası aktif kalitesi rasyo oranlarının genel ortalaması $44,26\pm 2,53$ olarak bulunmuştur. ING Bank en yüksek aktif kalitesi rasyosu gerçekleştirirken, QNB Finansbank A.Ş. onu takip etmektedir. En düşük aktif kalitesi rasyosuna Türkiye Halk Bankası A.Ş ve Akbank A.Ş. sahip oldukları saptanmıştır. Aktif kalitesi rasyosu bakımından kamu bankalarının özel bankalara yakın ortalamalara sahip oldukları gözlenmektedir. Standart sapmaları en yüksek, yani oynaklığı en yüksek olan bankalar, ortalama aktif kalitesi en yüksek olan bankalar oldu. Diğer taraftan aktif kalitesi oranı düşük olan bankalarda değişimin daha alt seviyelerde olduğu yorumunda bulunulabilir.

Tablo 6.11: Aktif Kalitesi Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

Banka İsmi	N	ORT	STD	Min	Max	KWK-W KhiKare	P
Türkiye Ziraat Bankası A.Ş.	6	44,30	2,31	37,62	43,52	99,145	P<0,001
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	6	41,32	2,01	37,62	43,52		
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	6	45,63	1,88	43,10	48,66		
Akbank T.A.Ş.	6	42,15	0,93	40,84	43,74		
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	6	44,82	1,13	42,62	45,96		
Türkiye İş Bankası A.Ş.	6	43,92	4,42	40,70	45,54		
Denizbank A.Ş.	6	44,31	2,12	41,18	46,56		
QNB Finansbank A.Ş.	6	45,08	4,06	37,55	47,96		
ING Bank A.Ş.	6	46,83	3,91	41,8	50,84		

Likidite rasyosu için tanımlayıcı istatistikler ve Kruskal-Wallis analiz sonuçları Tablo 6.12'de gösterilmektedir. Likidite rasyosu açısından bankalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,0001$).ING Bank en yüksek likidite rasyosu gerçekleştirirken, Akbank onu takip etmektedir. En düşük likidite

rasyosuna Türkiye Halk Bankası A.Ş. ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. sahip oldukları saptanmıştır. Likidite açısından özel şirket bankalarının daha güçlü yapıda oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 6.12: Likidite Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

Banka İsmi	N	ORT	STD	Min	Max	KWK-W KhiKare	P
Türkiye Ziraat Bankası A.Ş.	6	15,85	9,99	7,90	29,96	88,236	P<0,001
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	6	13,86	7,19	8,36	25,00		
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	6	15,82	5,43	9,73	22,43		
Akbank T.A.Ş.	6	21,29	10,01	12,53	34,63		
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	6	20,19	4,43	14,63	26,73		
Türkiye İş Bankası A.Ş.	6	18,85	7,60	11,8	29,00		
Denizbank A.Ş.	6	18,71	6,92	13,20	29,36		
QNB Finansbank A.Ş.	6	18,35	6,57	12,16	27,26		
ING Bank A.Ş.	6	25,52	2,19	24,3	27,2		

Karlılık rasyosu için tanımlayıcı istatistikler ve Kruskal-Wallis analiz sonuçları Tablo 6.13'de gösterilmektedir. Karlılık rasyosu açısından bankalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,0001$). QNB Finansbank A.Ş. en yüksek karlılık rasyosu gerçekleştirirken, Akbank onu takip etmektedir.

Tablo 6.13: Karlılık Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

Banka İsmi	N	ORT	STD	Min	Max	KWK-W KhiKare	P
Türkiye Ziraat Bankası A.Ş.	6	5,33	2,22	2,66	7,86	45,362	P<0,001
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	6	3,45	1,84	1,33	5,80		
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	6	4,42	1,61	2,76	5,8		
Akbank T.A.Ş.	6	5,84	1,13	4,54	6,83		
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	6	5,09	1,24	3,60	7,36		
Türkiye İş Bankası A.Ş.	6	5,54	1,05	4,33	7,23		
Denizbank A.Ş.	6	5,64	1,75	3,23	9,66		
QNB Finansbank A.Ş.	6	5,97	2,34	4,01	7,06		
ING Bank A.Ş.	6	5,55	1,73	3,06	6,86		

6.2. Çalışmadaki İnşaat Şirketlerine Ait Rasyolar

Çalışmada yer alan inşaat şirketlerine 2016 – 2021 yılları arasındaki 5 yıllık beş yıllık faaliyet dönemine ilişkin finansal tablolarından hesaplanan likidite oranları, faaliyet oranları, karlılık oranları ve finansal yapı oranları; her işletme için yıllar bazında ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Tablo 6.14'de ANELE İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 yılları arası finansal ve mali yapı rasyoları, faaliyet rasyoları ve devir hızları, likidite rasyosu, ve karlılık rasyoları gösterilmektedir.

Finansal ve Mali Yapı Rasyoları incelendiğinde Covid-19 öncesi aktif toplam içerisindeki öz kaynakların oranı %36'dan Covid 19 pandemisinin başladığı 2019 yılından sonra %27'ye ve 2021 yılında %17 oranına kadar düşüş göstermiştir. Tam tersi aynı dönem içerisinde aktif toplam içerisindeki yabancı kaynakların oranında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiştir. Bunun yanı sıra öz kaynaklar içerisindeki duran varlıkların oranı ile devamlı sermaye oranının içerisindeki duran varlıklar oranlarında Covid-19 döneminde %130-%200 varan oranlarda artışlar gözlenmiştir. Aktif toplam içindeki dönen varlık oranı 2016 yılında %87 oranındayken 2020 yılında %55 oranına kadar gerilemiştir. Aktif toplam içindeki maddi duran varlık oranı 2016 yılında %87 oranındayken 2020 yılında %55 oranına kadar gerilemiştir.

Faaliyet oranlarından stok devir hızına baktığımızda devrin Covid-19 öncesi döneminde 2,92-4,32 arasında gerçekleştiği Covid-19 döneminde ise 2,12-2,20 arasında daha düşük düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır. Alacak devir hızının ise Covid-19 döneminde öncesi döneme göre düşüşler tespit edilmiştir. Benzer şekilde duran varlık devir hızı, öz kaynaklar devir hızı, aktif devir hızlarında yine Covid-19 döneminde öncesi döneme göre düşüşler tespit edilmiştir.

Likidite oranlarına bakıldığında Covid-19 öncesi dönemde cari oranın üç yıl boyunca %142 üstünde olduğu Covid-19 döneminde ise büyük gerilemeler yaşayarak 2021 yılında %75 kadar düştüğü görülmektedir. Asit test oranı ise Covid-19 öncesi dönemde %89-134 arasında gerçekleşirken Covid-19 döneminde 2020 yılında %112 ve 2021 yılında %64 oranına kadar gerilemiştir. Arzu edilen durum ise %90-110 aralığında bulunmasıdır. Sektörün genel olarak kısa vadeli borç ödeme gücü stoklara bağımlıdır. Dönen varlık içerisindeki kısa vadeli borçların oranında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiş 2016 yılında %73,8'den 2020 yılında %132,8'e kadar yükselmiştir.

Anele inşaat şirketinin Covid-19 öncesi ve Covid-19 döneminde karlılık rasyoları incelendiğinde; karlılık rasyolarında en yüksek oran 2016-2017 yılında saptanmıştır. Covid-19 kriz koşullarında karlılık rasyolarında eksi değerlere düşüşler gözlenmiştir. Covid-19 öncesi dönemde öz sermaye karlılığı 2016 yılında %18,6'dan

Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %-14,6 ve 2020 yılında %-9,3 kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra aktif toplam içerisindeki net kar (zarar) oranında 2016 yılında %5,9 oranında iken 2018 yılında %3,9 oranına düşüş göstermiştir. Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %-4,0, 2020 yılında %-1,9 ve 2021 yılında %0,7 oranına kadar gerilemiştir. Benzer düşüşler net satışlar içerisindeki net kar (zarar) oranında da gözlenmektedir.

Tablo 6.14: ANELE İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Finansal ve Mali Yapı Rasyosu						
Yabancı Kaynaklar Toplamı / Aktif Topl. Oranı (%)	68,1	58,1	63,9	72,7	80,2	82,9
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	31,9	41,9	36,1	27,3	19,8	17,1
Öz Kaynaklar / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	46,8	72,0	56,6	37,6	24,7	20,6
Kısa Vadeli Yükümlülükler/ Pasif Top. Oranı (%)	64,4	53,9	54,7	63,9	74,3	78,7
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Pasif Top.Oranı (%)	3,7	4,3	9,2	8,7	5,9	4,2
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Devamlı Sermaye Oranı (%)	6,2	4,4	13,2	17,6	18,4	15,6
Maddi Duran Varlıkl.(Net) / Uzun Vad.Yükümlülükler Or. (%)	34,4	33,4	27,1	24,2	74,9	91,7
Duran Varlıklar / Öz Kaynaklar Oranı (%)	40,1	34,3	68,7	77,3	222,4	223,8
Duran varlıklar / Devamlı Sermaye Oranı (%)	21,5	14,7	35,6	42,5	137,7	142,7
Kısa Vadeli Yükümlülükler / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	94,5	92,6	85,6	88,0	92,7	95,0
Dönen Varlıklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	87,2	85,7	75,2	78,9	55,9	61,7
Borçlanma oranı(%)	21,3	13,8	17,7	26,5	40,4	48,5
Maddi Duran Varlıklar (Net) / Aktif Toplamı Oranı(%)	12,8	14,3	24,8	21,1	44,1	38,3
Faaliyet Rasyoları ve Devir Hızları						
Stok Devir Hızı (Kez)	2,92	4,32	3,36	2,12	2,20	2,18
Alacak Devir Hızı (Kez)	11,07	14,50	20,56	11,41	16,28	18,74
Duran Varlık Devir Hızı (Kez)	5,12	7,58	2,95	2,16	0,68	0,72
Öz Kaynaklar Devir Hızı (Kez)	2,05	2,60	2,03	1,67	1,52	1,61
Aktif Devir Hızı (Kez)	0,66	1,09	0,73	0,46	0,30	0,28
Likidite rasyoları						
Cari Oran (%)	142,0	159,0	160,0	137,0	123,0	75,0
Likidite (Asit Test) Oranı (%)	89,0	112,0	134,0	120,0	112,0	64,0
Stoklar / Dönen Varlıklar Oranı (%)	25,8	29,4	29,0	27,3	24,4	20,5
Stoklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	22,5	25,2	21,8	21,5	13,7	12,7
Kısa Vadeli Alacaklar / Dönen Varlık. Oranı (%)	73,8	62,9	72,8	81,1	132,8	127,6
Kısa Vadeli Alacaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	64,4	53,9	54,7	63,9	74,3	78,7
Karlılık Rasyoları						
Öz Sermaye Karlılığı(%)	18,6	17,9	9,9	-14,6	-9,3	4,2
Net Kar (Zarar) / Aktif Toplamı Oranı (%)	5,9	7,5	3,6	-4,0	-1,9	0,7
Net Kar Marjı(%)	9	6,9	4,9	-8,8	-6,1	9
Satılan Malın Maliyeti / Net Satışlar Oranı (%)	91,0	89,5	95,1	108,8	106,1	97,4

Tablo 6.15'de EDİP İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 yılları arası finansal ve mali yapı rasyoları, faaliyet rasyoları ve devir hızları, likidite rasyosu, ve karlılık rasyoları gösterilmektedir.

Finansal ve Mali Yapı Rasyoları incelendiğinde Covid-19 öncesi aktif toplam içerisindeki öz kaynakların oranı %41,3'den Covid 19 pandemisinin başladığı 2019

yılından sonra %9,2'ye ve 2021 yılında %-29,3 oranına kadar düşüş göstermiştir. Fakat aynı dönem içerisinde aktif toplam içerisindeki yabancı kaynakların oranında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiştir. Bunun yanı sıra öz kaynaklar içerisindeki duran varlıkların oranı ile devamlı sermaye oranının içerisindeki duran varlıklar oranlarında Covid-19 öncesi dönemde %29,8'den Covid-19 döneminin başladığı 2019 yılında %107,2'ye varan oranlarda artışlar gözlenmiştir. Aktif toplam içindeki dönen varlık oranı 2016 yılında %1,6 oranındayken 2020 yılında %6,7 oranına kadar yükselmiştir. Aktif toplam içindeki maddi duran varlık oranı 2016 yılında %98,4 oranındayken 2021 yılında %90,8 oranına kadar gerilemiştir.

Faaliyet oranlarından stok devir hızına baktığımızda devrin Covid-19 öncesi döneminde stok devir hızının 14,9-16,6 arasında gerçekleştiği Covid-19 döneminde ise 13,3-15,8 arasında daha düşük düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır. Alacak devir hızının ise Covid-19 döneminde öncesi döneme göre düşüşler tespit edilmiştir. Benzer şekilde duran varlık devir hızı, öz kaynaklar devir hızı, aktif devir hızlarında yine Covid-19 döneminde öncesi döneme göre düşüşler tespit edilmiştir.

Likidite oranlarına bakıldığında Covid-19 öncesi dönemde cari oranın üç yıl boyunca %44-61 aralığında olduğu Covid-19 döneminde ise büyük gerilemeler yaşayarak 2020 yılında %28 kadar düştüğü görülmektedir. Asit test oranı ise Covid-19 öncesi dönemde %43-59 arasında gerçekleşirken Covid-19 döneminde 2020 yılında %29 oranına kadar gerilemiştir. Arzu edilen durum ise %90-110 aralığında bulunmasıdır. Sektörün genel olarak kısa vadeli borç ödeme gücü stoklara bağımlıdır. Dönen varlık içerisindeki kısa vadeli borçların oranında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiş 2016 yılında %281,5'den 2019 yılında %353,2'ye kadar yükselmiştir.

Edip inşaat şirketinin Covid-19 öncesi ve Covid-19 döneminde karlılık rasyoları incelendiğinde; karlılık rasyolarında en yüksek oran 2016-2017 yılında saptanmıştır. Covid-19 kriz koşullarında karlılık rasyolarında eksi değerlere düşüşler gözlenmiştir. Covid-19 öncesi dönemde öz sermaye karlılığı 2016 yılında %0,10'dan Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %-277,7 kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra aktif toplam içerisindeki net kar (zarar) oranında 2016 yılında %0,02 oranında iken 2018 yılında %3,45 oranına yükseliş göstermiştir. Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %-25,56, 2020 yılında %-17,93 ve 2021 yılında %-18,93 oranına kadar gerilemiştir. Benzer düşüşler net satışlar içerisindeki satılan malın maliyeti oranında da gözlenmektedir.

Tablo 6.15: EDİP İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Finansal ve Mali Yapı Rasyosu						
Yabancı Kaynaklar Toplamı / Aktif Topl, Oranı (%)	58,7	63,2	67,3	90,8	110,7	129,3
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	41,3	36,8	32,7	9,2	-10,7	-29,3
Öz Kaynaklar / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	70,3	58,1	48,7	10,1	-9,7	-22,6
Kısa Vadeli Yükümlülükler / Pasif Top, Oranı (%)	45,5	52,3	53,1	48,5	97,8	62,6
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Pasif Top, Oranı (%)	13,2	58,0	62,0	85,9	101,0	123,0
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Devamlı Sermaye Oranı (%)	3,9	14,6	16,6	23,4	28,2	38,8
Maddi Duran Varlıkl,(Net) / Uzun Vad, Yükümlülükler Or, (%)	74,5	166,9	157,4	114,8	92,4	73,8
Duran Varlıklar / Öz Kaynaklar Oranı (%)	23,8	26,3	29,8	107,2	86,9	31,0
Duran varlıklar / Devamlı Sermaye Oranı (%)	120,4	92,2	88,0	25,1	-30,0	-92,3
Kısa Vadeli Yükümlülükler / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	77,5	82,7	78,9	53,4	88,3	48,4
Dönen Varlıklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	1,6	3,2	2,5	1,4	6,7	9,2
Borçlanma oranı(%)	14,2	17,2	20,6	98,7	-103,1	-44,2
Maddi Duran Varlıklar (Net) / Aktif Toplamı Oranı (%)	98,4	96,8	97,5	98,6	93,3	90,8
Faaliyet Rasyoları ve Devir Hızları						
Stok Devir Hızı (Kez)	16,6	14,9	15,3	13,3	15,8	13,5
Alacak Devir Hızı (Kez)	36,9	6,1	2,5	-0,3	-0,4	-0,3
Duran Varlık Devir Hızı (Kez)	0,09	0,12	0,09	0,08	0,08	0,07
Öz Kaynaklar Devir Hızı (Kez)	0,21	0,32	0,26	0,80	-0,68	-0,21
Aktif Devir Hızı (Kez)	0,09	0,12	0,09	0,07	0,07	0,06
Likidite rasyoları						
Cari Oran (%)	59,0	61,0	44,0	47,0	28,0	69,0
Likidite (Asit Test) Oranı (%)	50,0	59,0	43,0	45,0	29,0	68,0
Stoklar / Dönen Varlıklar Oranı (%)	32,8	2,5	2,3	4,1	0,7	0,5
Stoklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	0,53	0,08	0,06	0,06	0,05	0,05
Kısa Vadeli Alacaklar / Dönen Varlık, Oranı (%)	281,5	164,7	213,7	353,2	146,4	68,2
Kısa Vadeli Alacaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	45,5	52,3	53,1	48,5	97,8	62,6
Karlılık Rasyoları						
Öz Sermaye Karlılığı(%)	0,10	-5,21	10,51	-277,70	167,00	64,70
Net Kar (Zarar) / Aktif Toplamı Oranı (%)	0,02	-1,92	3,45	-25,56	-17,93	-18,93
Net Kar Marjı(%)	0,30	-16,30	40,70	-345,1	-247,4	-302,2
Satılan Malın Maliyeti / Net Satışlar Oranı (%)	38,95	33,93	43,95	49,59	49,36	50,65

Tablo 6.16'de ENKAI İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 yılları arası finansal ve mali yapı rasyoları, faaliyet rasyoları ve devir hızları, likidite rasyosu, ve karlılık rasyoları gösterilmektedir.

Finansal ve Mali Yapı Rasyoları incelendiğinde Covid-19 öncesi aktif toplam içerisindeki öz kaynakların oranı %79,8'den Covid 19 pandemisinin başladığı 2019 yılından sonra %80,1'e ve 2021 yılında %74 oranına kadar azalış göstermiştir. Tam tersi aynı dönem içerisinde aktif toplam içerisindeki yabancı kaynakların oranında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiştir. Bunun yanı sıra öz kaynaklar içerisindeki duran varlıkların oranı ile devamlı sermaye oranının içerisindeki duran varlıklar oranlarında Covid-19 dönemi öncesi %8,9'dan Covid döneminde %5,9'a varan oranlarda düşüş gözlenmiştir. Aktif toplam içindeki dönen varlık oranı 2016 yılında %32,5 oranındayken 2020 yılında %56,1 oranına kadar yükselmiştir. Aktif toplam

içindeki maddi duran varlık oranı 2016 yılında %87 oranındayken 2020 yılında %55 oranına kadar gerilemiştir.

Faaliyet oranlarından stok devir hızına baktığımızda Covid-19 öncesi dönemde 14,40-17,54 arasında gerçekleştiği Covid-19 döneminde ise 12,47-30,55 arasında daha yüksek düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır. Alacak devir hızının ise Covid-19 döneminde öncesi döneme göre düşüşler tespit edilmiştir. Benzer şekilde duran varlık devir hızı, öz kaynaklar devir hızı, aktif devir hızlarında yine Covid-19 döneminde öncesi döneme göre düşüşler tespit edilmiştir.

Likidite oranlarına bakıldığında Covid-19 öncesi dönemde cari oranın üç yıl boyunca %22'nin üstünde olduğu Covid-19 döneminde ise 2020 yılında %33,8'lere varan artış yaşayarak 2021 yılında tekrar %29,1'e kadar düştüğü görülmektedir. Asit test oranı ise Covid-19 öncesi dönemde %19,7-24,2 arasında gerçekleşirken Covid-19 döneminde 2020 yılında %31,3 ve 2021 yılında %68 oranına kadar artmıştır. Sektörün genel olarak kısa vadeli borç ödeme gücü stoklara bağımlıdır. Dönen varlık içerisindeki kısa vadeli borçların oranında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiş 2016 yılında %3,5'den 2021 yılında %4,4'e kadar yükselmiştir.

Enka inşaat şirketinin Covid-19 öncesi ve Covid-19 döneminde karlılık rasyoları incelendiğinde; karlılık rasyolarında en yüksek oran 2016-2017 yılında saptanmıştır. Covid-19 kriz koşullarında karlılık rasyolarında önemli düşüşler gözlenmiştir. Covid-19 öncesi dönemde öz sermaye karlılığı 2016 yılında %8,8'den Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %5,8'e ve 2021 yılında %5,7'ye kadar gerilemiştir. Bunun yanı sıra aktif toplam içerisindeki net kar (zarar) oranında 2016 yılında %6,65 oranında iken 2018 yılında %5,01 oranına düşüş göstermiştir. Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %4,67, 2020 yılında %5,53 ve 2021 yılında %4,18 oranına kadar gerilemiştir. Benzer düşüşler net satışlar içerisindeki satılan malın maliyeti oranında da gözlenmektedir.

Tablo 6.16: ENKAI İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Finansal ve Mali Yapı Rasyosu						
Yabancı Kaynaklar Toplamı / Aktif Topl. Oranı (%)	24,5	21,8	20,2	19,9	25,9	26,0
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	75,5	78,2	79,8	80,1	74,1	74,0
Öz Kaynaklar / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	30,8	35,9	39,4	40,2	285,6	284,5
Kısa Vadeli Yükümlülükler/ Pasif Top, Oranı (%)	11,2	11,8	11,7	12,7	19,3	19,2
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Pasif Top, Oranı (%)	13,3	9,9	8,5	7,2	6,6	6,8
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Devamlı Sermaye Oranı (%)	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	0,5
Maddi Duran Varlıkl,(Net) / Uzun Vad, Yükümlülükler Or, (%)	50,9	745,1	760,8	792,8	660,5	823,3
Duran Varlıklar / Öz Kaynaklar Oranı (%)	8,9	9,5	8,1	7,1	5,9	7,6
Duran varlıklar / Devamlı Sermaye Oranı (%)	24,6	30,3	47,7	57,0	47,1	59,2
Kısa Vadeli Yükümlülükler / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	45,8	54,3	57,8	63,9	74,4	73,7
Dönen Varlıklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	32,5	26,0	35,1	42,9	56,1	43,7
Borçlanma oranı (%)	3,2	2,8	2,5	2,4	3,5	3,5
Maddi Duran Varlıklar (Net) / Aktif Toplamı Oranı (%)	67,5	74,0	64,9	57,1	43,9	56,3
Faaliyet Rasyoları ve Devir Hızları						
Stok Devir Hızı (Kez)	14,40	17,54	15,80	12,47	30,55	24,35
Alacak Devir Hızı (Kez)	5,96	4,12	4,34	4,01	3,84	3,99
Duran Varlık Devir Hızı (Kez)	0,59	0,47	0,33	0,33	0,48	0,30
Öz Kaynaklar Devir Hızı (Kez)	0,52	0,45	0,27	0,23	0,29	0,23
Aktif Devir Hızı (Kez)	0,40	0,35	0,22	0,19	0,21	0,17
Likidite rasyoları						
Cari Oran (%)	25,5	22,3	27,6	30,1	33,8	29,1
Likidite (Asit Test) Oranı (%)	22,8	19,7	24,2	27,3	31,3	68,0
Stoklar / Dönen Varlıklar Oranı (%)	8,5	7,7	3,9	3,5	1,2	1,6
Stoklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	2,75	1,99	1,37	1,50	0,70	0,69
Kısa Vadeli Alacaklar / Dönen Varlık. Oranı (%)	3,5	4,6	3,3	3,0	3,4	4,4
Kısa Vadeli Alacaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	1,1	11,8	11,7	12,7	19,3	19,2
Karlılık Rasyoları						
Öz Sermaye Karlılığı(%)	8,80	10,8	6,3	5,8	7,5	5,7
Net Kar (Zarar) / Aktif Toplamı Oranı (%)	6,65	8,48	5,01	4,67	5,53	4,18
Net Kar Marjı(%)	16,79	24,3	23,04	24,95	26,02	25,08
Satılan Malın Maliyeti / Net Satışlar Oranı (%)	77,39	74,11	76,96	75,05	73,98	74,92

Tablo 6.17'de KUYAS İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 yılları arası finansal ve mali yapı rasyoları, faaliyet rasyoları ve devir hızları, likidite rasyosu, ve karlılık rasyoları gösterilmektedir.

Finansal ve Mali Yapı Rasyoları incelendiğinde Covid-19 öncesi aktif toplam içerisindeki öz kaynakların oranı 2016'da %39,2'den Covid 19 pandemisinin başladığı 2019 yılından sonra %61,5'e ve 2021 yılında %66,8'e oranına kadar artış göstermiştir. Tam tersi aynı dönem içerisinde aktif toplam içerisindeki yabancı kaynakların oranında Covid-19 döneminde azalış gözlenmiştir. Bunun yanı sıra öz kaynaklar içerisindeki duran varlıkların oranı ile devamlı sermaye oranının içerisindeki duran varlıklar oranlarında Covid-19 dönemi öncesi %15,9'dan Covid döneminde %11,9'a varan oranlarda düşüş gözlenmiştir. Aktif toplam içindeki dönen varlık oranı 2016 yılında %37,4 oranındayken 2021 yılında %48,4 oranına kadar yükselmiştir. Aktif

toplam içindeki maddi duran varlık oranı 2016 yılında %62,6 oranındayken 2020 yılında %78,7 oranına kadar yükselmiştir

Faaliyet oranlarından stok devir hızına baktığımızda Covid-19 öncesi döneminde 15,48-25,26 arasında gerçekleştiği Covid-19 döneminde ise 6,27-4,96 arasında daha düşük düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır. Alacak devir hızının ise Covid-19 döneminde öncesi döneme göre düşüşler tespit edilmiştir. Benzer şekilde duran varlık devir hızı, öz kaynaklar devir hızı, aktif devir hızlarında yine Covid-19 döneminde öncesi döneme göre dalgalanmalar yaşandığı tespit edilmiştir.

Likidite oranlarına bakıldığında Covid-19 öncesi dönemde cari oranın üç yıl boyunca %9,30-13,01 oran arasında olduğu Covid-19 döneminde ise 2020 yılında %18,9 oran artış yaşayarak 2021 yılında %30,60'a kadar arttığı görülmektedir. Asit test oranı ise Covid-19 öncesi dönemde %5,6-7,4 arasında gerçekleşirken Covid-19 döneminde 2020 yılında %15,10 ve 2021 yılında %18,60 oranına kadar artmıştır. Sektörün genel olarak kısa vadeli borç ödeme gücü stoklara bağımlıdır. Dönen varlık içerisindeki kısa vadeli borçların oranında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiş 2016 yılında %35'den 2021 yılında %65,3'e kadar yükselmiştir.

Kuyas inşaat şirketinin Covid-19 öncesi ve Covid-19 döneminde karlılık rasyoları incelendiğinde; karlılık rasyolarında en yüksek oran 2020 yılında saptanmıştır. Covid-19 kriz koşullarında karlılık rasyolarında önemli artışlar gözlenmiştir. Covid-19 öncesi dönemde öz sermaye karlılığı 2016 yılında %0,3'den Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %5,8'e ve 2021 yılında %14'e kadar yükselmiştir. Bunun yanı sıra aktif toplam içerisindeki net kar (zarar) oranında 2017 yılında %-5,9 oranında iken 2018 yılında %-12,7 oranına düşüş göstermiştir. Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %3,5, 2020 yılında %29,6 ve 2021 yılında %9,4 oranına kadar yükselmiştir. Benzer artışlar net satışlar içerisindeki satılan malın maliyeti oranında da gözlenmektedir.

Tablo 6.17: KUYAS İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Finansal ve Mali Yapı Rasyosu						
Yabancı Kaynaklar Toplamı / Aktif Topl. Oranı (%)	60,8	68,7	71,6	38,5	33,6	33,2
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	39,2	31,3	28,4	61,5	66,4	66,8
Öz Kaynaklar / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	64,6	45,6	39,6	159,4	197,3	201,4
Kısa Vadeli Yükümlülükler/ Pasif Top, Oranı (%)	22,1	45,9	20,5	8,1	11,8	16,0
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Pasif Top, Oranı (%)	38,6	22,7	51,1	30,4	21,8	17,1
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Devamlı Sermaye Oranı (%)	14,9	2,2	8,1	28,7	2,0	1,4
Maddi Duran Varlıkl,(Net) / Uzun Vad, Yükümlülükler Or, (%)	16,2	25,2	13,6	27,8	36,1	44,0
Duran Varlıklar / Öz Kaynaklar Oranı (%)	15,9	18,3	24,5	13,8	11,9	11,3
Duran varlıklar / Devamlı Sermaye Oranı (%)	15,2	30,4	44,8	57,9	61,7	56,4
Kısa Vadeli Yükümlülükler / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	36,4	66,9	28,7	21,1	35,2	48,4
Dönen Varlıklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	37,4	42,8	30,4	15,4	21,3	24,6
Borçlanma oranı (%)	15,5	21,9	25,3	6,3	5,1	5,0
Maddi Duran Varlıklar (Net) / Aktif Toplamı Oranı (%)	62,6	57,2	69,6	84,6	78,7	75,4
Faaliyet Rasyoları ve Devir Hızları						
Stok Devir Hızı (Kez)	15,48	21,91	25,26	6,27	5,07	4,96
Alacak Devir Hızı (Kez)	8,36	-2,37	-0,70	0,68	0,56	1,82
Duran Varlık Devir Hızı (Kez)	0,15	0,25	0,13	0,03	0,21	0,23
Öz Kaynaklar Devir Hızı (Kez)	0,25	0,45	0,31	0,04	0,25	0,26
Aktif Devir Hızı (Kez)	0,96	1,42	0,89	0,24	1,67	1,71
Likidite rasyoları						
Cari Oran (%)	13,01	9,30	10,40	14,80	18,90	30,60
Likidite (Asit Test) Oranı (%)	7,30	5,60	7,40	9,30	15,10	18,60
Stoklar / Dönen Varlıklar Oranı (%)	108,5	60,6	69,6	95,6	45,1	40,8
Stoklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	40,62	25,94	21,15	14,69	9,63	10,01
Kısa Vadeli Alacaklar / Dönen Varlık. Oranı (%)	35,0	107,3	67,6	52,9	55,5	65,3
Kısa Vadeli Alacaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	2,21	45,92	20,53	8,14	11,84	16,04
Karlılık Rasyoları						
Öz Sermaye Karlılığı(%)	0,3	-19,1	-44,8	5,80	44,5	14,0
Net Kar (Zarar) / Aktif Toplamı Oranı (%)	0,1	-5,9	-12,7	3,5	29,6	9,4
Net Kar Marjı(%)	10,0	-42,0	-14,3	14,8	17,7	5,5
Satılan Malın Maliyeti / Net Satışlar Oranı (%)	26,87	72,69	71,34	44,42	64,43	69,31

Tablo 6.18'de ORGE İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 yılları arası finansal ve mali yapı rasyoları, faaliyet rasyoları ve devir hızları, likidite rasyosu, ve karlılık rasyoları gösterilmektedir.

Finansal ve Mali Yapı Rasyoları incelendiğinde Covid-19 öncesi aktif toplam içerisindeki öz kaynakların oranı 2016'da %64,2'den Covid 19 pandemisinin başladığı 2019 yılından sonra %60,5'e ve 2021 yılında %56 oranına kadar azalış göstermiştir. Tam tersi aynı dönem içerisinde aktif toplam içerisindeki yabancı kaynakların oranında Covit-19 döneminde artış gözlenmiştir. Bunun yanı sıra öz kaynaklar içerisindeki duran varlıkların oranı ile devamlı sermaye oranının içerisindeki duran varlıklar oranlarında Covit-19 dönemi öncesi %3,9'dan Covid döneminde %2,9'a varan oranlarda düşüş gözlenmiştir. Aktif toplam içindeki dönen varlık oranı 2016 yılında %74,7 oranındayken 2021 yılında %83,7 oranına kadar yükselmiştir. Aktif

toplam içindeki maddi duran varlık oranı 2016 yılında %25,3 oranındayken 2020 yılında %16,5 oranına kadar azalmıştır.

Faaliyet oranlarından stok devir hızına baktığımızda Covid-19 öncesi dönemde 2,92-5,19 arasında gerçekleştiği Covid-19 döneminde ise 7,11-13,46 arasında daha yüksek düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır. Alacak devir hızının ise Covid-19 dönemde öncesi döneme göre artışlar tespit edilmiştir. Benzer şekilde duran varlık devir hızı, öz kaynaklar devir hızı, aktif devir hızlarında yine Covid-19 döneminde öncesi döneme göre dalgalanmalar yaşandığı tespit edilmiştir.

Likidite oranlarına bakıldığında Covid-19 öncesi dönemde cari oranın üç yıl boyunca %32,6-36,9 oran arasında olduğu Covid-19 döneminde ise 2020 yılında %33,4 oran azalış yaşayarak 2021 yılında %28,1'e kadar azaldığı görülmektedir. Asit test oranı ise Covid-19 öncesi dönemde %31,8-36,3 arasında gerçekleşirken Covid-19 döneminde 2020 yılında %31,5 ve 2021 yılında %25,4 oranına kadar azalmıştır. Sektörün genel olarak kısa vadeli borç ödeme gücü stoklara bağımlıdır. Dönen varlık içerisindeki kısa vadeli borçların oranında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiş 2016 yılında %33,7'den 2021 yılında %40,31'e kadar yükselmiştir.

Orge inşaat şirketinin Covid-19 öncesi ve Covid-19 döneminde karlılık rasyoları incelendiğinde; karlılık rasyolarında en yüksek oran 2016-2017 yılında saptanmıştır. Covid-19 kriz koşullarında karlılık rasyolarında azda olsa azalışlar gözlenmiştir. Covid-19 öncesi dönemde öz sermaye karlılığı 2016 yılında %40'dan Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %22,6'ya ve 2020 yılında %30,1'e kadar azalış göstermiştir. Bunun yanı sıra aktif toplam içerisindeki net kar (zarar) oranında 2017 yılında %24,24 oranında iken 2018 yılında %15,34 oranına düşüş göstermiştir. Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %13,69, 2020 yılında %17,87 ve 2021 yılında %14,23 oranına kadar gerilemiştir. Fakat net satışlar içerisindeki satılan malın maliyeti oranında da önemli düşüşler gözlenmektedir.

Tablo 6.18: ORGE İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Finansal ve Mali Yapı Rasyosu						
Yabancı Kaynaklar Toplamı / Aktif Topl, Oranı (%)	35,8	31,7	37,1	39,5	40,6	44,0
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	64,2	68,3	62,9	60,5	59,4	56,0
Öz Kaynaklar / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	179,3	215,4	169,8	153,5	146,1	127,1
Kısa Vadeli Yükümlülükler/ Pasif Top, Oranı (%)	25,1	24,3	24,2	26,8	29,7	33,7
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Pasif Top, Oranı (%)	10,7	7,5	12,9	12,7	10,9	10,3
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Devamlı Sermaye Oranı (%)	0,2	0,2	-0,5	-0,5	-0,3	-0,5
Maddi Duran Varlıklar (Net) / Uzun Vad, Yükümlülükler Or, (%)	23,7	28,2	15,0	11,1	15,1	15,8
Duran Varlıklar / Öz Kaynaklar Oranı (%)	3,9	3,1	3,1	2,3	2,8	2,9
Duran varlıklar / Devamlı Sermaye Oranı (%)	15,2	19,8	-23,1	57,9	-17,5	-24,7
Kısa Vadeli Yükümlülükler / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	70,2	76,5	65,2	67,9	73,1	76,6
Dönen Varlıklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	74,7	79,0	80,6	85,9	83,5	83,7
Borçlanma oranı (%)	55,8	46,4	58,9	65,2	68,4	78,7
Maddi Duran Varlıklar (Net) / Aktif Toplamı Oranı (%)	25,3	21,0	19,4	14,1	16,5	16,3
Faaliyet Rasyoları ve Devir Hızları						
Stok Devir Hızı (Kez)	2,99	2,92	5,19	7,11	13,46	10,93
Alacak Devir Hızı (Kez)	3,45	2,71	3,11	3,02	2,97	2,67
Duran Varlık Devir Hızı (Kez)	3,50	3,13	2,46	2,94	3,22	2,32
Öz Kaynaklar Devir Hızı (Kez)	1,38	0,96	0,76	0,68	0,89	0,68
Aktif Devir Hızı (Kez)	0,89	0,66	0,48	0,41	0,53	0,38
Likidite rasyoları						
Cari Oran (%)	36,9	32,6	32,8	33,4	32,1	28,1
Likidite (Asit Test) Oranı (%)	36,3	31,8	32,2	31,9	31,5	25,4
Stoklar / Dönen Varlıklar Oranı (%)	4,0	2,8	1,1	0,7	0,5	0,4
Stoklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	2,96	2,25	0,92	0,58	0,39	0,35
Kısa Vadeli Alacaklar / Dönen Varlık Oranı (%)	33,70	30,71	29,98	31,15	35,57	40,31
Kısa Vadeli Alacaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	2,51	24,26	24,16	26,77	29,70	33,73
Karlılık Rasyoları						
Öz Sermaye Karlılığı (%)	40	35,5	24,4	22,6	30,1	25,4
Net Kar (Zarar) / Aktif Toplamı Oranı (%)	25,68	24,24	15,34	13,69	17,87	14,23
Net Kar Marjı (%)	29	36,9	32,2	33,1	33,7	37,5
Satılan Malın Maliyeti / Net Satışlar Oranı (%)	66,80	52,46	-57,14	-61,00	-63,88	-59,82

Tablo 6.19’da SANEL İnşaat Şirketi’nin 2016-2021 yılları arası finansal ve mali yapı rasyoları, faaliyet rasyoları ve devir hızları, likidite rasyosu, ve karlılık rasyoları gösterilmektedir.

Finansal ve Mali Yapı Rasyoları incelendiğinde Covid-19 öncesi aktif toplam içerisindeki öz kaynakların oranı %51,1’den Covid 19 pandemisinin başladığı 2019 yılından sonra %29,0’a ve 2021 yılında %30,3 oranına kadar azalış göstermiştir. Tam tersi aynı dönem içerisinde aktif toplam içerisindeki yabancı kaynakların oranında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiştir. Bunun yanı sıra öz kaynaklar içerisindeki

duran varlıkların oranı ile devamlı sermaye oranının içerisindeki duran varlıklar oranlarında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiştir. Aktif toplam içindeki dönen varlık oranı 2016 yılında %94,2 oranındayken 2020 yılında %350,9 oranına kadar yükselmiştir. Aktif toplam içindeki maddi duran varlık oranı 2016 yılında %7,6 oranındayken 2020 yılında %42,7 oranına kadar artmıştır.

Faaliyet oranlarından stok devir hızına baktığımızda devrin Covid-19 öncesi döneminde 1,66-3,75 arasında gerçekleştiği Covid-19 döneminde ise 0,91-2,15 arasında daha düşük düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır. Alacak devir hızının ise Covid-19 döneminde öncesi döneme göre düşüşler tespit edilmiştir. Benzer şekilde duran varlık devir hızı, öz kaynaklar devir hızı, aktif devir hızlarında yine Covid-19 döneminde öncesi döneme göre düşüşler tespit edilmiştir.

Likidite oranlarına bakıldığında Covid-19 öncesi dönemde cari oranın üç yıl boyunca %16'nın üstünde olduğu Covid-19 döneminde ise büyük gerilemeler yaşayarak 2021 yılında %7,7'ye kadar düştüğü görülmektedir. Asit test oranı ise Covid-19 öncesi dönemde %11,3-13,6 arasında gerçekleşirken Covid-19 döneminde 2020 yılında %8 ve 2021 yılında %6,3 oranına kadar gerilemiştir. Sektörün genel olarak kısa vadeli borç ödeme gücü stoklara bağımlıdır. Dönen varlık içerisindeki kısa vadeli borçların oranında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiş 2016 yılında %48,35'den 2020 yılında %133,8'e kadar yükselmiştir.

Sanel inşaat şirketinin Covid-19 öncesi ve Covid-19 döneminde karlılık rasyoları incelendiğinde; karlılık rasyolarında en yüksek oran 2016-2017 yılında saptanmıştır. Covid-19 kriz koşullarında karlılık rasyolarında eksi değerlere düşüşler gözlenmiştir. Covid-19 öncesi dönemde öz sermaye karlılığı 2016 yılında %1,52'den Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %-70,52 ve 2020 yılında %-39,57 kadar gerilemiştir. Benzer düşüşler net satışlar içerisindeki satılan malın maliyeti oranında da gözlenmektedir.

Tablo 6.19: SANEL İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Finansal ve Mali Yapı Rasyosu						
Yabancı Kaynaklar Toplamı / Aktif Topl. Oranı (%)	48,9	66,0	48,8	71,0	77,8	69,7
Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	51,1	34,0	51,2	29,0	22,2	30,3
Öz Kaynaklar / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	104,4	51,4	105,1	40,9	28,5	43,6
Kısa Vadeli Yükümlülükler/ Pasif Top. Oranı (%)	44,7	56,6	41,2	60,8	74,0	64,7
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Pasif Top. Oranı (%)	4,2	9,5	7,6	10,1	3,8	5,0
Uzun Vadeli Yükümlülükler / Devamlı Sermaye Oranı (%)	0,1	0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
Maddi Duran Varlıkl.(Net) / Uzun Vad. Yükümlülükler Or. (%)	17,9	8,4	53,0	40,8	111,3	103,7
Duran Varlıklar / Öz Kaynaklar Oranı (%)	1,5	2,3	7,8	14,3	19,3	16,9
Duran varlıklar / Devamlı Sermaye Oranı (%)	15,2	5,2	-12,5	57,9	-4,5	-9,0
Kısa Vadeli Yükümlülükler / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	91,3	85,6	84,5	85,7	95,1	92,9
Dönen Varlıklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	92,4	92,1	59,9	58,6	57,3	48,6
Borçlanma oranı (%)	95,8	194,5	95,2	244,5	350,9	229,5
Maddi Duran Varlıklar (Net) / Aktif Toplamı Oranı (%)	7,6	7,9	40,1	41,4	42,7	51,4
Faaliyet Rasyoları ve Devir Hızları						
Stok Devir Hızı (Kez)	2,91	3,75	1,66	2,15	1,25	0,91
Alacak Devir Hızı (Kez)	11,9	9,49	6,84	-3,10	-6,66	12,55
Duran Varlık Devir Hızı (Kez)	12,13	9,51	1,13	1,53	1,37	0,68
Öz Kaynaklar Devir Hızı (Kez)	1,81	2,22	0,88	2,18	2,64	1,15
Aktif Devir Hızı (Kez)	0,92	0,75	0,45	0,63	0,59	0,35
Likidite rasyoları						
Cari Oran (%)	20,6	16,3	16,2	14,5	9,60	7,70
Likidite (Asit Test) Oranı (%)	13,6	11,3	11,9	10,6	8,0	6,30
Stoklar / Dönen Varlıklar Oranı (%)	8,0	21,8	45,2	50,3	81,6	78,8
Stoklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	7,37	20,10	27,12	29,49	46,74	38,29
Kısa Vadeli Alacaklar / Dönen Varlık. Oranı (%)	48,35	61,44	68,77	103,75	129,17	133,08
Kısa Vadeli Alacaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	4,47	56,56	41,21	60,83	73,99	64,70
Karlılık Rasyoları						
Öz Sermaye Karlılığı(%)	1,52	0,23	12,86	-70,52	-39,57	2,71
Net Kar (Zarar) / Aktif Toplamı Oranı (%)	0,78	0,08	6,59	-20,47	-8,78	0,82
Net Kar Marjı(%)	0,80	0,10	14,60	-32,30	-15,00	2,30
Satılan Malın Maliyeti / Net Satışlar Oranı (%)	86,22	87,00	-	-	-84,05	-96,10

Tablo 6.20'de YAYLA İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 yılları arası finansal ve mali yapı rasyoları, faaliyet rasyoları ve devir hızları, likidite rasyosu ve karlılık rasyoları gösterilmektedir.

Finansal ve Mali Yapı Rasyoları incelendiğinde Covid-19 öncesi aktif toplam içerisindeki öz kaynakların oranı %43,1'den Covid 19 pandemisinin başladığı 2019 yılından sonra %58,73'den ve 2021 yılında %75,8 oranına kadar artış göstermiştir. Tam tersi aynı dönem içerisinde aktif toplam içerisindeki yabancı kaynakların oranında Covit-19 döneminde azalışlar gözlenmiştir. Bunun yanı sıra öz kaynaklar içerisindeki duran varlıkların oranı ile devamlı sermaye oranının içerisindeki duran varlıklar oranlarında Covit-19 döneminde azalışlar gözlenmiştir. Aktif toplam içindeki dönen varlık oranı 2016 yılında %16,5 oranındayken 2020 yılında %3,6 oranına kadar

azalmıştır. Aktif toplam içindeki maddi duran varlık oranı 2016 yılında %83,5 oranındayken 2020 yılında %96,4 oranına kadar artmıştır.

Faaliyet oranlarından stok devir hızına baktığımızda devrin Covid-19 öncesi döneminde 14,6-70,2 arasında gerçekleştiği Covid-19 döneminde ise 18,9-21,5 arasında daha düşük düzeyde gerçekleştiği saptanmıştır. Alacak devir hızının ise Covid-19 döneminde öncesi döneme göre düşüşler tespit edilmiştir. Benzer şekilde duran varlık devir hızı, öz kaynaklar devir hızı, aktif devir hızlarında yine Covid-19 döneminde öncesi döneme göre düşüşler tespit edilmiştir.

Likidite oranlarına bakıldığında Covid-19 öncesi dönemde cari oranın üç yıl boyunca %5'in üstünde olduğu Covid-19 döneminde ise birazda olsa yükselişler yaşayarak 2019 yılında %9,3 olurken 2021 yılında tekrar %1,9'a kadar düştüğü görülmektedir. Asit test oranı ise Covid-19 öncesi dönemde %5,2-10,7 arasında gerçekleşirken Covid-19 döneminde 2020 yılında %5,3 ve 2021 yılında %7,1 oranına kadar artmıştır. Sektörün genel olarak kısa vadeli borç ödeme gücü stoklara bağımlıdır. Dönen varlık içerisindeki kısa vadeli borçların oranında Covid-19 döneminde artışlar gözlenmiş 2016 yılında %48,35'den 2020 yılında %151,83'e kadar yükselmiştir.

Yayla inşaat şirketinin Covid-19 öncesi ve Covid-19 döneminde karlılık rasyoları incelendiğinde; karlılık rasyolarında en yüksek oran 2020-2021 yılında saptanmıştır. Covid-19 öncesi dönemde 2016, 2017 ve 2019 yılında kriz koşullarında karlılık rasyolarında eksi değerlere düşüşler gözlenmiştir. Covid-19 öncesi dönemde öz sermaye karlılığı 2016 yılında %-7,2'den Covid-19 döneminin yaşandığı 2019 yılında %-5,6 ve 2020 yılında %6,2'ye kadar yükselmiştir. Benzer düşüşler net satışlar içerisindeki satılan malın maliyeti oranında da gözlenmektedir.

Tablo 6.20: YAYLA İnşaat Şirketi'nin 2016-2021 Yılları Arası Rasyoları (%)

		2016	2017	2018	2019	2020	2021
YAYLA	Finansal ve Mali Yapı Rasyosu						
	Yabancı Kaynaklar Toplamı / Aktif Toplamı Oranı (%)	56,9	67,9	37,1	41,3	33,7	24,2
	Öz Kaynaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	43,1	32,1	62,9	58,7	66,3	75,8
	Öz Kaynaklar / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	75,9	47,3	169,8	142,3	196,4	312,8
	Kısa Vadeli Yükümlülükler/ Pasif Top, Oranı (%)	21,6	27,2	13,7	21,0	18,8	11,2
	Uzun Vadeli Yükümlülükler / Pasif Top, Oranı (%)	35,3	40,6	23,4	20,3	15,0	13,1
	Uzun Vadeli Yükümlülükler / Devamlı Sermaye Oranı (%)	1,5	1,4	-1,3	-1,6	-2,7	-1,8
	Maddi Duran Varlıklar(Net) / Uzun Vad, Yükümlülükler Or, (%)	23,7	20,6	37,3	43,5	64,3	70,6
	Duran Varlıklar / Öz Kaynaklar Oranı (%)	19,4	26,1	13,9	15,1	14,5	12,2
	Duran varlıklar / Devamlı Sermaye Oranı (%)	15,2	11,0	-36,2	57,9	-119,7	-103,9
	Kısa Vadeli Yükümlülükler / Toplam Yükümlülükler Oranı (%)	37,9	40,1	36,9	50,8	55,6	46,0
	Dönen Varlıklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	16,5	16,3	12,8	11,6	3,6	7,7
	Borçlanma oranı (%)	131,8	211,3	58,9	70,3	50,9	32,0
	Maddi Duran Varlıklar (Net) / Aktif Toplamı Oranı (%)	83,5	83,7	87,2	88,4	96,4	92,3
	Faaliyet Rasyoları ve Devir Hızları						
	Stok Devir Hızı (Kez)	36,7	70,2	14,6	18,9	23,3	21,5
	Alacak Devir Hızı (Kez)	-7,65	-2,37	11,05	-2,82	1,30	1,87
	Duran Varlık Devir Hızı (Kez)	0,28	0,31	0,20	0,11	0,05	0,08
	Öz Kaynaklar Devir Hızı (Kez)	0,55	0,81	0,28	0,16	0,08	0,09
	Aktif Devir Hızı (Kez)	0,23	0,26	0,17	0,09	0,05	0,07
	Likidite rasyoları						
	Cari Oran (%)	5,3	6,0	11,0	9,3	5,5	1,9
	Likidite (Asit Test) Oranı (%)	5,2	5,8	10,7	8,8	5,3	7,1
	Stoklar / Dönen Varlıklar Oranı (%)	13,1	14,3	9,4	4,2	6,3	4,3
	Stoklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	2,16	2,34	1,20	0,49	0,23	0,33
	Kısa Vadeli Alacaklar / Dönen Varlık. Oranı (%)	48,35	167,28	107,20	180,62	151,83	143,97
	Kısa Vadeli Alacaklar / Aktif Toplamı Oranı (%)	2,16	27,23	13,69	20,96	18,76	11,15
	Karlılık Rasyoları						
	Öz Sermaye Karlılığı(%)	-7,2	-34,4	2,5	-5,6	6,2	5,1
	Net Kar (Zarar) / Aktif Toplamı Oranı (%)	-3,09	-11,04	1,58	-3,30	4,08	3,82
	Net Kar Marjı(%)	-13,1	-42,2	9,1	-35,4	77,1	53,6
	Satılan Malın Maliyeti / Net Satışlar Oranı (%)	101,97	111,81	-99,34	-	-	-

Finansal ve Mali Yapı Rasyosu için tanımlayıcı istatistikler ve Kruskal-Wallis analiz sonuçları Tablo 6.21'da gösterilmektedir. Finansal ve Mali Yapı Rasyosu açısından inşaat şirketleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,0001$).

Tablo 6.21: Finansal ve Mali Yapı Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

Banka İsmi	N	ORT	STD	Min	Max	KWK-W KhiKare	P
ANELE	6	50	20,2	38,7	69,8	48,963	P<0,001
EDIP	6	47,0	13,7	29,1	59,2		
ENKAI	6	84,5	26,2	29,9	113,7		
KUYAS	6	39,9	13,9	33,8	46,2		
ORGE	6	43,3	8,1	39,9	54,9		
SANEL	6	53,2	18,5	34,2	58,7		
YAYLA	6	43,7	13,9	32,1	48,8		

Faaliyet Rasyosu ve Devir Hızı için tanımlayıcı istatistikler ve Kruskal-Wallis analiz sonuçları Tablo 6.22'de gösterilmektedir. Faaliyet Rasyosu ve Devir Hızı

açısından inşaat şirketleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,0001$).

Tablo 6.22: Faaliyet Rasyosu ve Devir Hızı için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

Banka İsmi	N	ORT	STD	Min	Max	KWK-W KhiKare	P
ANELE	6	5,3	1,1	3,9	6,4	12,365	P<0,001
EDIP	6	4,5	2,9	2,6	10,8		
ENKAI	6	4,9	1,2	3,5	7,1		
KUYAS	6	3,2	1,6	1,5	5,5		
ORGE	6	2,9	0,7	2,1	4,3		
SANEL	6	3,8	3,2	0,6	5,9		
YAYLA	6	6,3	3,4	3,3	13,9		

Likidite Rasyosu için tanımlayıcı istatistikler ve Kruskal-Wallis analiz sonuçları Tablo 6.23'de gösterilmektedir. Likidite Rasyosu açısından inşaat şirketleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,0001$).

Tablo 6.23: Likidite Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

Banka İsmi	N	ORT	STD	Min	Max	KWK-W KhiKare	P
ANELE	6	73,4	5,7	63,1	78,7	78,456	P<0,001
EDIP	6	62,0	14,0	44,7	78,2		
ENKAI	6	33,8	12,6	12,1	56,3		
KUYAS	6	33,1	5,1	26,1	42,4		
ORGE	6	20,7	2,7	19,4	21,7		
SANEL	6	40,2	14,1	17,1	58,2		
YAYLA	6	28,7	8,4	12,7	37,1		

Karlılık Rasyosu için tanımlayıcı istatistikler ve Kruskal-Wallis analiz sonuçları Tablo 6.23'de gösterilmektedir. Karlılık Rasyosu açısından inşaat şirketleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,0001$).

Tablo 6.24: Karlılık Rasyosu için Tanımlayıcı İstatistikler ve Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

Banka İsmi	N	ORT	STD	Min	Max	KWK-W KhiKare	P
ANELE	6	26,7	4,1	20,3	31,1	63,221	P<0,001
EDIP	6	-29,4	58,8	-149,6	9,8		
ENKAI	6	28,0	2,7	27,4	29,5		
KUYAS	6	15,2	13,7	-0,11	39,05		
ORGE	6	15,4	16,6	2,1	40,4		
SANEL	6	-14,7	29,4	-58,7	22,3		
YAYLA	6	50,1	20,7	-45,6	19,7		

7. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. Tartışma

Türkiye ekonomisinin lokomotif sektörlerinden olan bankacılık ve inşaat sektörleri hem ekonomik büyümenin gerçekleşmesinde hem de istihdamın artmasında ekonomiye önemli katkılar sunmaktadırlar. İçinde bulunduğumuz yıllarda yaşadığımız ekonomik kriz ve COVID-19 pandemisi, ekonominin itici kuvvetleri olarak görülen bu iki sektörü derinden etkilemeye devam etmektedir. Bu çalışmada, bankacılık ve inşaat sektörlerinin finansal yapılarının Covid 19 öncesi ve Covid 19 döneminde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Ulaşılan sonuçlar ile benzer çalışmaların sonuçları arasında kıyaslama yapılmaktadır. Covid-19 pandemi döneminin bankacılık sektörü açısından büyük oranda olumsuz yönde etkili olduğunu gösteren araştırmalar bulunmasına karşın bundan farklı sonuçların elde edilmesi de mümkündür. Yapılan kıyaslama ile birlikte ulaşılan sonuçlardaki benzerlik ve farklılıklarda nelerin etkisinin olabileceği ortaya koyulmaktadır.

Ray ve Powar (2021), covid-19 ve bankacılık sektörü konulu çalışmada sektörün pandemi döneminin koşullarından olumsuz yönde etkilendiğini açıklarken karlılık, aktif kalitesi ve kredi süreçlerini vurgulamıştır. Araştırmacılar tarafından ulaşılan sonuçlara göre bankacılık sektöründe covid-19 pandemi döneminin etkileri karlılık oranlarının düşmesi, aktif kalitesinin azalması, kredi süreçlerinin negatif yönde seyretmesi şeklinde etkili olmuştur. Belirtilen alanlarda Türkiye'de bankacılık sektörü için de benzer süreçlerin yaşandığı yönünde sonuçlar elde edilmiştir.

Lin ve Zhang (2009), covid-19 pandemi döneminde bankacılık sektöründe faaliyet gösteren tüm bankaların olumsuz yönde etkilerle karşılaştığı yönünde sonuçlar elde etmiştir. Araştırma sonucunda özellikle covid-19'un hızlı bir şekilde yayılması nedeniyle önlem mekanizmalarının yetersiz kalmasının önemine değinilmiştir. Bu çalışmanın sonuçları, araştırmacılarla benzer şekilde covid-19'a hazırlıksız yakalanılması ve önlemlerin yetersiz kalması hususlarına dikkat çekmektedir.

Bankacılık sektörü açısından yaşanan yetersizlikler, dünyadaki tüm ülkeler için ortak nitelikte olduğu için bu yöndeki sonuçların varlığı olağan görünmektedir.

Kartal (2020), bankacılık sektörü ve covid-19 ilişkisine dair çalışmada önlemler ve aktif rasyo konusuna dair incelemeler yapmıştır. Araştırma sonucunda bankaların covid-19 pandemi dönemi içerisinde aktif rasyo konusundaki hedeflere ulaşmada sorunlar yaşadığı ortaya koyulmuştur. Bu çalışmada da benzer şekilde aktif rasyo sorunlarına değinilmiş ve BDDK tarafından aktif rasyo önlemlerine dair bilgiler verilmiştir. Covid-19 pandemi döneminin bankacılık sektörüne etki alanları bakımından iki çalışmada ortak konular vurgulanmıştır.

Demirel ve Ulusoy (2021), Türkiye'de bankacılık sektörünün covid-19 ile ilişkisine ve bu dönemdeki performansına dair araştırmada karlılık açısından covid-19 öncesi ve sonrası dönemin farklılıkları olduğunu gösteren sonuçlara ulaşmıştır. Araştırmacılara göre covid-19 pandemi döneminin kendisine özgü etkileri, bankaların karlılıklarını etkileyen faktörler açısından farklılıkların ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Karlılık üzerinde etkili olan faktörler gereğince bilanço yapısı ve aktif kalitesi ile ilgili olarak sonuçların vurgulanması, çalışmalar arasındaki farklılıklar arasında gösterilmektedir. Covid-19 pandemisinin bankaların karlılıkları açısından etkili olmasına karşın etki biçiminin ve etki düzeyinin değişkenlik göstermesi ayırım noktaları olarak görünmektedir.

Wardhani vd. (2021), benzer konuda yaptıkları araştırmada covid-19 pandemi döneminin bankaların karlılık göstergeleri üzerinde bir değişiklik meydana getirmediği yönünde sonuçlar elde etmiştir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda çoğunlukla sektör göstergelerinin olumsuz yönde etkilendiği sonucuna varılmış olsa da araştırmacılar farklı bir sonuca ulaşmıştır. Bu sonucun farklı olmasında Endonezya özelindeki bankaların incelenmesi bir etken olabilir. Ancak covid-19'un pek çok ülkede benzer etkiler meydana getirmesine karşın bu yönde sonuçlara ulaşılması dikkat çekici bir ayrıntı olarak görünmektedir.

Aslantürk Çöllü (2021), Türkiye'de covid-19'un bankacılık sektörüne yönelik etkileri hakkındaki araştırmada pandemi döneminin etkilerinin herhangi bir olumsuz ortaya çıkarmadığı yönünde sonuçlara ulaşmıştır. Katılım bankaları özelinde yapılan araştırmanın sonuçları 2019 yılındaki göstergeler ile 2020 yılındaki göstergelerin birbirine yakın düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu da covid-19 pandemi döneminin

bankacılık sektörüne etkilerine dair iki araştırmanın sonuçlarının birbirinden ayrıldığını göstermektedir. Araştırmacı tarafından katılım bankalarının incelenmesi sebebiyle sonuçların farklılık göstermesi söz konusu olabilir.

Ersoy vd. (2020), covid-19 pandemisinde yaşanan belirsizlikler nedeniyle insanların paralarını değerlendirme konusunda daha temkinli yaklaşıtlarını belirtmiştir. Araştırmacılar aynı zamanda covid-19 ile birlikte nakit döngüsünün büyük ölçüde durması nedeniyle kredi talebinin arttığını vurgulamaktadır. Böyle bir ortamda bankaların krediler konusunda yeniden düzenleme yapması gerekliliği doğmuştur ve covid-19 pandemi dönemi içerisinde krediler hakkında pek çok değişiklik yapılmıştır. Bu çalışmada da covid-19'un bankacılık sektöründeki kredi süreçlerini doğrudan etkilediğini gösteren sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmaların covid-19 pandemi döneminde krediler açısından ulaştıkları sonuçların birbiri ile paralel seyrettiği ve birbirini desteklediği görülmüştür.

Türkiye'de ve dünyada covid-19'un ekonomik açıdan meydana getirdiği etkiler büyük oranda benzerlik göstermektedir. Sektörlere göre ortaya çıkan etkilerin paralellik göstermesi söz konusudur ve bankacılık sektörü için de büyük oranda benzer sonuçlar gözlenmiştir. Bu duruma paralel olarak Türkiye'de ve dünyada covid-19 pandemi döneminin bankacılık sektörüne etkilerine dair birbirine yakın sonuçlara ulaşılması olağan bir durum olarak görünmektedir. Farklı sonuçların elde edildiği araştırmalarda değerlendirme yapılan örneklemin etkilerinin gözlenmesinin etkileri göz ardı edilmemelidir. Bunun yanı sıra bankacılık sektörünün dinamiklerine ilişkin farklılıkların çalışmalarda ulaşılan sonuçlara yansması söz konusu olabilir. Yine bazı araştırmalarda yalnızca katılım bankalarının incelenmesi gibi farklı süreçlerin gözlenmesi, araştırmaların covid-19 pandemi dönemi ve bankacılık açısından birbirinden ayrılan sonuçlara ulaşmasına neden olabilmektedir.

7.2. Sonuçlar

Bankacılık sektörü, ekonomik sistemin en temel bileşenlerinden bir tanesidir ve ekonomik açıdan sergilenen performansta bankacılık sektörünün doğrudan etkili olması beklenmektedir. Bu nedenle bankacılık sektöründe yaşanan olumsuz durumlar her sektöre yansımaktadır. Çalışmada ulaşılan sonuçlar, bankacılık sektörünün birey, işletme, ülke düzeyinde etkili olduğunu göstermektedir. Covid-19 pandemi dönemi gibi olağandışı dönemlerde bankacılık sektörünün performansının negatif yönde

seyretmesi söz konusu olmaktadır. Çalışmada ulaşılan sonuçlar, bankacılık sektörünün karlılık, kredilerin geri dönme oranı, aktif kalitesi gibi pek çok göstergede sorunlar yaşadığını göstermektedir.

Türkiye'de bankacılık sektörü, gelişmiş ülkelere göre daha sonra gelişmiştir. Osmanlı Devleti dönemine kadar uzanan Türk bankacılık tarihi, 1980 yılından itibaren finansal serbestleşme kararlarının alınmasına paralel olarak hızlı bir gelişim süreci içerisine girmiştir. Türkiye'de geçmişte yaşanan ekonomik krizlerin bankalara olan güveni etkilediği, 2001 krizinin ardından bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması yönündeki girişimlerle birlikte farklı bir döneme girildiği çalışmanın sonuçları arasında yer almaktadır.

Covid-19 pandemi dönemi ile birlikte bankacılık sektöründe sunulan hizmetlerin sekteye uğradığı görülmüştür. Ekonomik faaliyetlerin durma noktasına gelmesiyle birlikte başta kredilerin geri ödenmesi sürecinde olmak üzere bankacılıkla ilgili pek çok alanda olumsuzluklar yaşanmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre Türkiye'de BDDK, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası gibi kurumlar pandeminin bankacılık sektörüne olumsuz etkilerini sınırlandırmak için girişimlerde bulunmuştur.

Türkiye'de bankacılık sektörüyle ilgili süreçleri yönlendiren ve karar verici konumunda olan öncü kurum olarak BDDK, aktif rasyosu ve kredilerin sınırlandırılması gibi konularda önleyici çalışmalar yürütmüştür. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından alınan önlemler ise politika faiz oranı, zorunlu karşılık oranları gibi alanlarda yoğunlaşmış görünmektedir.

Çalışmada ulaşılan sonuçlar, Türkiye'de covid-19 pandemi dönemi ile birlikte bankacılık sektöründe teknoloji kullanımının arttığını ve inovatif uygulamaların yaygınlaştığını göstermektedir. Müşteriler için farklı (özel) uygulamalar sunulması bu dönemde yaygın karşılaşılan bir örnek olarak görünmektedir. Bankacılık sektöründeki çalışanların çalışma şartlarının ve çalışma yerlerinin düzenlenmesi süreç içerisinde sık karşılaşılan durumlar arasındadır. Bununla birlikte hizmet birimlerinde farklı uygulamaların faaliyete geçirildiği çalışmanın sonuçlarından birisidir.

Covid-19 pandemi döneminde belirsizliklerin etkisiyle birlikte işsizlik ve istihdam konusunda olumsuz gelişmeler yaşanmıştır. Bankacılık sektöründe alınan önlemlerle birlikte istihdam sürekliliğinin sağlanması hedeflenmiştir. Bununla birlikte finansal erişim süreçlerine yönelik esneklik sağlayan çalışmalara yer verilmiştir.

Çalışmanın sonuçlarına göre bu yöndeki girişimler, ülkede bankacılık sektörünün korunması bakımından kritik öneme sahiptir.

İnşaat sektörü, Türkiye ekonomisi için en önemli sektörlerden bir tanesidir. Sektörde sergilenen performans, ülke ekonomisi açısından belirleyici roller üstlenmektedir. Çalışmada vurgulanan sonuçlar, Türkiye'de inşaat sektörünün ülke ekonomisindeki büyümenin itici gücü konumunda olduğunu göstermektedir. Bu noktada sektörün diğer sektörlerle ilişkisinin de etkisiyle ülke ekonomisine katkısının görünenden fazla olduğuna dikkat çekilmektedir.

Türkiye'de inşaat sektörü, ekonomik büyümenin yanında istihdama önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. İnşaat sektörünün Türkiye'de eğitime giderek daha fazla katkı sağladığı yönünde sonuçlar elde edilmiştir. covid-19 pandemi dönemi ile birlikte sektördeki faaliyetlerin sekteye uğramasının istihdam verilerine de yansıdığı çalışmanın sonuçları arasındadır. Çalışmada ayrıca Türkiye'de covid-19 pandemi döneminin yıkıcı nitelikteki etkilerinin inşaat sektöründe daha derin bir şekilde etkisini gösterdiği yönünde sonuçlar elde edilmiştir.

Covid-19 pandemi dönemi öncesindeki dönemde Türkiye'de inşaat sektörünün ekonomideki payının daha önceki yıllara göre düşmeye başladığı, çalışmada vurgulanan sonuçlardan bir tanesidir. Örneğin 2019 yılında Türkiye'de inşaat sektöründe yaklaşık yüzde 9 oranında bir küçülme meydana gelmesine karşın ülke ekonomisi yaklaşık yüzde 1 oranın büyüme kaydetmiştir. Yine 2018 yılında sektörde yüzde 2 düzeyinde bir küçülmeye karşın ülkenin ekonomik büyüme oranının yaklaşık yüzde 3 oranında olduğunu gösteren sonuçlara ulaşılmıştır. Böylece son yıllarda Türkiye'de inşaat sektörünün performansı ile ekonomik büyüme arasındaki doğrudan ilişkinin değişmeye başladığı çıkarımı yapılabilir. Covid-19 pandemi döneminin etkilerinin sınırlı olarak gözlendiği 2020 yılının ilk çeyreğinde inşaat sektöründe yüzde 1,5 oranında küçülme yaşanmasına karşın Türkiye ekonomisinin yüzde 4,5 oranında büyümesi, bu çıkarımı destekleyen bir sonuç olarak görünmektedir.

Çalışmada ulaşılan sonuçlar, Türkiye'de covid-19'un etkilerinin derinleşmesine paralel olarak inşaat sektöründe küçülmenin artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. İnşaat sektöründe yaşanan olumsuzluklar karşısında Türkiye'de kredi kampanyalarının düzenlendiği çalışmanın sonuçları arasındadır. Covid-19 pandemisi ile birlikte nakit

döngüsünde meydana gelen olumsuzlukların inşaat sektörüne yansımaları kaçınılmaz hale gelmiştir.

7.3. Öneriler

Çalışmada ulaşılan sonuçlar dikkate alınarak aşağıdaki öneriler getirilmektedir:

- Covid-19 gibi beklenmedik durumlar dikkate alınarak sektörlerin belirsizliklere karşı hazırlıklı olması sağlanmalıdır.
- Covid-19'un etkilerinin sektörlere göre değişkenlik gösterdiği bilinciyle hareket edilmesi önerilir.
- Bankacılık sektörü ve inşaat sektörü gibi ülke ekonomilerinin itici gücü konumunda olan sektörlerin dayanıklılığı artırılmalıdır.
- Sektörlerin faaliyetlerine yönelik denetimler yaygınlaştırılmalı ve standart hale getirilmelidir. Bunun için bağımsız denetimlerin daha sık yapılması önerilir.
- Sektörlere ilişkin koruyucu nitelikte önlemler alınırken uzun vadeli bir yaklaşımla hareket edilmeli, farklı kriterler dikkate alınarak ilerleme kaydedilmelidir.
- Sektörleri koruyucu nitelikte adımlar atılırken sektörde çalışan bireyleri gözeterek şekilde adımlar atılması önerilir.
- Covid-19 pandemi dönemi gibi öngörülmesi güç durumların yıkıcı etkilerine karşı hazırlıkların kapsamı genişletilmelidir.
- Covid-19'un ekonomik açıdan etkileri hakkında değerlendirmeler yaparken bankacılık ve inşaat sektörünün yanında diğer sektörleri içeren araştırmalara yer verilmesi önerilmektedir.
- Covid-19 pandemi döneminin ekonomik açıdan etkilerinden çok daha fazlasının fiziksel ve psikolojik açıdan görüldüğü göz ardı edilmemeli, yapılan düzenlemelerde bunlar da dikkate alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Abu-Alkheil, A.M. - Burghof, H.P - Khan, W.A.** (2012). Islamic Commercial Banking In Europe: A Cross-Country and Inter-Bank Analysis Of EfficiencyPerformance. *International Business & Economics Research Journal*, 11 (6), 647-676. <https://doi.org/10.19030/iber.v11i6.7019>
- Ak, Ö.** (2020). Soğuk Algınlığından Ölümcül Salgına! Küresel Kabus: Coronavirüs Ve Covid- 19. *Bilim Ve Teknik* 628(53): 12-27
- Akdoğan, N.** (2010), Tenker, N. *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, (On birinci Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara.
- Akgüç, Ö.** (1995). *Mali Tablolar Analizi*. İstanbul.
- Akgüç, Ö.** (2013), *Mali Tablolar Analizi*, (15.Baskı), Avcıol Yayınları, İstanbul.
- Akıncı, D. A., Matousek, R., Radic, N., & Stewart, C.** (2012). Monetary Policy And Banking Sector : Lessons from Turkey (No. 31/12). Retrieved from <http://eprints.hud.ac.uk/16665/> <https://doi.org/10.2139/ssrn.3125309>
- Albayrak, Y. E., & Erkut, H.** (2005). Banka performans değerlendirmede analitik hiyerarşi süreci yaklaşımı. *İTÜ dergisi Mühendislik*, 4(6), 47–58.
- Alpay, S. - Hassan, M. K.** (2007). A Comparative Efficiency Analysis Of Interest Free Financial Institutions And Conventional Banks: A Case Study On Turkey. In *Economic Research Forum* (pp. 1-18).
- Andersen, P., & Petersen, N. C.** (1993). A Procedure for Ranking Efficient Units in Data Envelopment Analysis. *Management Science*, 39(10), 1261–1264. [doi:10.1287/mnsc.39.10.1261](https://doi.org/10.1287/mnsc.39.10.1261)
- Arat, E.** (2005), *Finansal Analiz Aracı Olarak Oranlar: İlkeler & Yorumlar*. Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı, İstanbul.
- Ariff, M., & Can, L.** (2008). IMF Bank-Restructuring Efficiency Outcomes: Evidence from East Asia. *Journal of Financial Services Research*, 35(2), 167–187. <https://doi.org/10.1007/s10693-008-0047-2>
- Arslantürk Çöllü, D.** (2021). Katılım Bankaları mı? Geleneksel Bankalar mı? Covid-19 Salgınının Finansal Performans Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(2), 477-488.
- Ashraf, M. M. - Rehman, Z. U.** (2011). The Performance Analysis of Islamic and Conventional Banks: The Pakistan's Perspective. *Journal of Money, Investment and Banking*, 22, 99-113.
- Aslan T.** (2018). Kulüplerinin Finansal Performansının Oran Yöntemiyle Analizi: Bist'de İşlem Gören Futbol Kulüpleri Üzerine Bir Uygulama, *Muhasebe*

ve Vergi Uygulamaları Dergisi Ankara SMMMO, 11 (3): 349-362
<https://doi.org/10.29067/muvu.374597>

- Aslan, R.** 2020. Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler Ve Covid-19. Göller Bölgesi Aylık Ekonomi Ve Kültür Dergisi. 8(85):35
- Aygün, M., Taşdemir, A., & Çavdar, E.** (2010). Banka Performansı Üzerinde Yönetim Kurulu Büyüklüğünün Etkisi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 24(3), 67–78.
- Aysan, A. F., & Ceyhan, Ş. P.** (2008). What determines the banking sector performance in globalized financial markets? The case of Turkey. *Physica A: Statistical Mechanics and Its Applications*, 387(7), 1593–1602. <https://doi.org/10.1016/j.physa.2007.11.003>
- Bakan, İ., Doğan, İ. F., Erşahan, B., & Eytmiş, A. M.** (2012). Bankalarda Performans Değerleme Ve Ücretleme İlişkisine Dair Çalışanların Algılamaları: Yerli Ve Yabancı Menşeli Banka Uygulamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Alan Araştırması. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(1), 1–26.
- Banker, R. D., & Morey, R. C.** (1986). Efficiency Analysis for Exogenously Fixed Inputs and Outputs. *Operations Research*, 34(4), 513–521. doi:10.1287/opre.34.4.513 <https://doi.org/10.1287/mnsc.30.9.1078>
- Banker, A. R. D., Charnes, A., & Cooper, W. W.** (1984). Some Models for Estimating Technical and Scale Inefficiencies in Data Envelopment Analysis Some Models For Estimating Technical And Scale Inefficiencies In Data Envelopment Analysis. *Management Science*, 30(9), 1078–1092.
- Banking Regulation and Supervision Agency.** (2011). BDDK Tarafından Bankalara İlişkin Herhangi Bir Derecelendirme Yapılmakta Mıdır? Retrieved from
- Barros, C. P., Managi, S., & Matousek, R.** (2012). The Ttechnical Eefficiency Of The Japanese Banks: Non-Radial Directional Performance Measurement With Undesirable Output. *Omega*, 40(1), 1–8, <https://doi.org/10.1016/j.omega.2011.02.005>
- BDDK/Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı.** (2010). Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler.
- Beck, T. - Demirgüç-Kunt, A. - Merrouche, O.** (2013). Islamic vs. Conventional Banking: Business Model, Efficiency and Stability. *Journal of Banking & Finance*, 37(2), 433-447. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2012.09.016>
- Berg, S. A., Forsund, F. R., & Jansen, E. S.** (1992). Malmquist Indices of Productivity Growth during the Deregulation of Norwegian Banking, 1980-89. *The Scandinavian Journal of Economics*, 94 (supplement), 211–228. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3440261>. <https://doi.org/10.2307/3440261>
- Berger, A. N.** (2007). International Comparisons of Banking Efficiency. New York University Salomon Center, *Financial Markets, Institutions & Instruments*, 16(3), 119–144. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0416.2007.00121.x>

- Berger, A. N., Deyoung, R., Genay, H., & Udell, G. F.** (2000). Globalization of Financial Institutions: Evidence from Cross-Border Banking Performance. Brookings-Wharton Papers on Financial Services. <https://doi.org/10.2139/ssrn.203509>
- Berger, A. N., & DeYoung, R.** (1997). Problem loans and cost efficiency in commercial banks. *Journal of Banking & Finance*, 21(6), 849–870. [https://doi.org/10.1016/S0378-4266\(97\)00003-4](https://doi.org/10.1016/S0378-4266(97)00003-4)
- Demirel, S., Ulusoy, A.** (2021). Türk Bankacılık Sisteminde Kârlılık Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 1-19.
- Elnahass, M. - Trinh, V. Q. - Li, T.** (2021). Global banking stability in the shadow of Covid-19 outbreak. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 72, 101322 <https://doi.org/10.1016/j.intfin.2021.101322>
- Ersoy, H. - Gürbüz, A. O. - Erdoğan, M. F.** (2020). Covid-19'un Türk Bankacılık ve Finans Sektörü Üzerine Etkileri, Alınabilecek Önlemler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı, 37 Bahar (Özel Ek), 146-173.
- Gerschel, E. - Martinez, A. - Mejean, I.** (2020). Propagation of Shocks in Global Value Chains: The Coronavirus Case, Institut des Politiques Publiques, IPP Policy Brief n53.
- Gralinski L, Menachery V.** **Return of the Coronavirus:** (2019) nCoV, *Viruses* 2020;12:135
- Hazzi, O.A. - Kilani, M.I.A.L** (2013). The Financial Performance Analysis of Islamic and Traditional Banks: Evidence from Malaysia. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, ISSN 1450-2275 Issue 57 February, 133-144.
- bddk.org.tr**, https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/SSS/10482denetim3.pdf
- Iqbal, M.** (2001). Islamic and Conventional Banking in The Nineties: A Comparative Study. *Islamic Economic Studies*, 8(2), 1-28.
- Kakakhel, S.J, - Raheem, F. - Tariq, M.** (2013). A Study of Performance Comparison between Conventional and Islamic Banking in Pakistan. *Abasyn Journal of Social Sciences*, 6 (2), 91-105.
- Kartal, M.T.** (2020). Türk Bankacılık Sektöründe Kovid-19 Döneminde Alınan Tedbirler Bağlamında Aktif Rasyosu Düzenlemesinin Muhtemel Etkileri: Mevduat Bankaları Üzerine Bir İnceleme. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 4(10), 1-18. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3763186>
- Luk HK, Li X, Fung J, Lau SK, Woo PC.** (2019) Molecular epidemiology, evolution and phylogeny of SARS coronavirus. *Infection, Genetics and Evolution* 2019;71:21–30 <https://doi.org/10.1016/j.meegid.2019.03.001>
- Ray, R. R., Powar, D. D.** (2021). Assessing the Credit Risk of Indian Banking Sector: A Study During Covid-19. *George Washington International Law Review*, 7(1), 21-28.

- Safiullah, M.** (2010). Superiority of Conventional Banks & Islamic Banks Of Bangladesh: A Comparative Study. *International Journal of Economics and Finance*, 2(3), 199-207. <https://doi.org/10.5539/ijef.v2n3p199>
- Samad, A.** (1999). Comparative Efficiency of The Islamic Bank Vis-A-Vis Conventional Banks In Malaysia. *IIUM Journal Of Economics And Management*, 7 (1), 1-27, June.
- Samad, Abdul.** (2004). "Performance of Interest-free Islamic Banks Vis-À-Vis Interest-based Conventional Banks of Bahrain", *IIUM Journal of Economics and Management*, Vol.12, No. 2, pp. 1-15.
- Siraj, K. K. - Pillai, P. S.** (2012). Comparative Study On Performance Of Islamic Banks And Conventional Banks in GCC Region. *Journal of Applied Finance and Banking*, 2(3), 123.
- Şamiloğlu, F.** (2010), Akgün, A.İ. *Finansal Tablolar Analizi*. (2. Baskı). Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.
- Şendurur, U. - Temelli, F.** (2018). Türkiye’de Faaliyet Gösteren Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankalarının Sürdürülebilirlik Açısından Karşılaştırılması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(2), 330-346. <https://doi.org/10.31460/mbdd.344785>
- TBB.** (2021). *Bankalarımız* Kitabı 2020. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7766/Bankalarimiz_2020.pdf Erişim Tarihi: 01.08.2022
- Wardhani, R. S., Rosalina, E., Elvany, R., Awaluddin, M.** (2021). Banking Financial Performance During Covid-19. *Technium Social Sciences Journal*, 19(1), 302-310.
- Yılmaz, O. N.** (2018). "Katılım Bankacılığı Krizlere Karşı Neden Dayanıklıdır?". *Katılım Finans Dergisi*, 2(5).

EKLER

Ek-A: Mali Tablo Kalemleri

Tablo A.1: ANELE Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)

ANELE	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dönen Varlıklar	880.872.521	800.896.409	1.056.120.784	1.275.969.640	1.820.920.922	2.769.327.837
Stoklar	226.923.519	235.365.902	306.193.663	348.211.064	445.136.416	568.289.067
Duran Varlıklar	129.353.408	134.068.573	348.594.164	342.016.658	1.434.280.903	1.718.266.940
Aktif Toplamı	1.010.225.929	934.964.982	1.404.714.948	1.617.986.298	3.255.201.825	4.487.594.777
Kısa V.Borçlar	650.356.184	503.505.566	768.425.086	1.034.189.723	2.418.695.953	3.532.515.236
Uzun V.Borçlar	37.614.054	40.155.032	128.760.165	141.345.563	191.539.880	187.476.844
Borç Toplamı	687.970.238	543.660.598	897.185.251	1.175.535.286	2.610.235.833	3.719.992.080
Öz Kaynaklar	322.255.691	391.304.384	507.529.697	442.451.012	644.965.992	767.602.697
Pasif Toplamı	1.010.225.929	934.964.982	1.404.714.948	1.617.986.298	3.255.201.825	4.487.594.777
S.M.M	602.668.384	909.515.700	977.907.944	804.022.032	1.041.440.674	1.204.049.791
Net Satış	662.155.887	1.015.757.257	1.027.910.364	739.213.003	981.163.411	1.235.953.063
Net Kar	59.839.001	70.036.425	50.002.420	-64.809.029	-60.277.263	31.903.272

Tablo A.2: EDIP Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)

EDIP	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dönen Varlıklar	9.461.603	19.825.890	20.836.623	10.841.427	67.479.554	96.455.048
Stoklar	3.099.442	489.912	472.264	448.647	462.879	486.054
Duran Varlıklar	575.682.115	604.614.347	817.720.983	778.789.742	942.863.714	954.141.858
Aktif Toplamı	585.143.718	624.440.237	838.557.606	789.631.169	1.010.343.268	1.050.596.906
Kısa V.Borçlar	266.401.576	32.651.248	44.520.386	38.289.413	98.763.889	65.783.016
Uzun V.Borçlar	77.241.404	362.276.384	519.526.501	678.675.977	1.020.052.831	1.292.322.923
Borç Toplamı	343.642.980	394.927.632	564.046.887	716.965.390	1.118.816.720	1.358.105.939
Öz Kaynaklar	241.500.738	229.512.605	274.510.719	72.665.779	-108.473.452	-307.509.033
Pasif Toplamı	585.143.718	624.440.237	838.557.606	789.631.169	1.010.343.268	1.050.596.906
S.M.M	20.062.583	24.887.486	31.209.380	28.995.802	36.147.533	33.330.748
Net Satış	51.510.244	73.339.271	71.004.183	58.475.829	73.225.538	65.800.890
Net Kar	139.315	-11.976.967	28.912.941	-201.797.491	-181.151.910	-198.835.026

Tablo A.3: ENKAI Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)

ENKAI	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dönen Varlıklar	8.686.127	7.869.248	17.362.926	26.642.747	68.067.033	62.906.238
Stoklar	735.062	602.579	679.212	931.898	844.050	987.415
Duran Varlıklar	18.012.705	22.423.978	32.047.053	35.411.072	53.257.955	81.173.802
Aktif Toplamı	26.698.832	30.293.226	49.409.979	62.053.819	121.324.988	144.080.040
Kısa V.Borçlar	2.997.435	3.581.643	5.772.096	7.891.277	23.402.921	27.616.585
Uzun V.Borçlar	3.541.652	3.009.670	4.212.261	4.466.407	8.063.488	9.859.369
Borç Toplamı	6.539.087	6.591.313	9.984.357	12.357.684	31.466.409	37.475.954
Öz Kaynaklar	20.159.745	23.701.913	39.425.622	49.696.135	89.858.579	106.604.086
Pasif Toplamı	26.698.832	30.293.226	49.409.979	62.053.819	121.324.988	144.080.040
S.M.M	8.189.721	7.831.853	8.260.104	8.718.327	19.072.729	18.016.045
Net Satış	10.581.750	10.567.421	10.733.112	11.617.008	25.782.036	24.045.792
Net Kar	1.776.611	2.567.736	2.473.008	2.898.681	6.709.307	6.029.747

Tablo A.4: KUYAS Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)

KUYAS	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dönen Varlıklar	86.639.814	103.077.824	59.028.826	42.941.679	91.897.051	104.489.102
Stoklar	94.011.263	62.464.353	41.091.553	41.061.219	41.471.218	42.584.276
Duran Varlıklar	144.796.159	137.739.921	135.254.566	236.554.521	338.951.083	321.084.823
Aktif Toplamı	231.435.973	240.817.745	194.283.392	279.496.200	430.848.134	425.573.925
Kısa V.Borçlar	51.168.784	110.590.819	39.886.983	22.737.327	51.031.163	68.268.994
Uzun V.Borçlar	89.429.854	54.759.885	99.291.225	84.999.836	93.878.662	72.910.278
Borç Toplamı	140.598.638	165.350.704	139.178.208	107.737.163	144.909.825	141.179.272
Öz Kaynaklar	90.837.335	75.467.041	55.105.184	171.759.037	285.938.309	284.394.653
Pasif Toplamı	231.435.973	240.817.745	194.283.392	279.496.200	430.848.134	425.573.925
S.M.M	5.984.765	24.814.198	12.304.644	2.961.758	46.307.608	50.399.975
Net Satış	22.276.825	34.139.185	17.248.407	6.667.784	71.874.337	72.717.404
Net Kar	266.311	-14.427.879	-24.669.940	9.877.822	127.295.405	39.895.196

Tablo A.5: ORGE Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)

ORGE	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dönen Varlıklar	72.783.914	102.423.182	237.949.255	342.644.554	485.708.416	672.499.645
Stoklar	2.890.397	2.912.489	2.714.053	2.320.144	2.293.726	2.789.412
Duran Varlıklar	24.700.909	27.235.353	57.325.069	56.059.263	95.947.473	131.115.074
Aktif Toplamı	97.484.823	129.658.535	295.274.324	398.703.817	581.655.889	803.614.719
Kısa V.Borçlar	24.508.021	31.450.736	71.330.152	106.731.599	172.768.458	271.062.545
Uzun V.Borçlar	10.400.469	9.659.832	38.117.367	50.568.213	63.563.363	82.767.485
Borç Toplamı	34.908.490	41.110.568	109.447.519	157.299.812	236.331.821	353.830.030
Öz Kaynaklar	62.576.333	88.547.967	185.826.805	241.404.005	345.324.068	449.784.689
Pasif Toplamı	97.484.823	129.658.535	295.274.324	398.703.817	581.655.889	803.614.719
S.M.M	57.669.931	44.665.883	-80.420.584	-100.677.140	-197.239.838	-182.347.841
Net Satış	86.335.927	85.142.929	140.753.087	165.053.637	308.758.884	304.841.975
Net Kar	25.038.815	31.427.086	45.307.743	54.578.136	103.961.361	114.361.780

Tablo A.6: SANEL Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)

SANEL	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dönen Varlıklar	40.221.932	60.425.613	28.816.906	23.624.150	22.592.663	24.866.892
Stoklar	3.208.380	13.193.750	13.037.716	11.882.929	18.434.796	19.586.274
Duran Varlıklar	3.311.778	5.207.361	19.264.958	16.669.601	16.852.238	26.283.647
Aktif Toplamı	43.533.710	65.632.974	48.081.864	40.293.751	39.444.901	51.150.539
Kısa V.Borçlar	19.450.781	37.124.940	19.816.421	24.511.229	29.183.319	33.092.672
Uzun V.Borçlar	1.849.887	6.225.300	3.631.901	4.086.537	1.514.227	2.533.754
Borç Toplamı	21.300.668	43.350.240	23.448.322	28.597.766	30.697.546	35.626.426
Öz Kaynaklar	22.233.042	22.282.734	24.633.542	11.695.985	8.747.355	15.524.113
Pasif Toplamı	43.533.710	65.632.974	48.081.864	40.293.751	39.444.901	51.150.539
S.M.M	34.638.537	43.077.212	-19.746.923	-28.505.700	-19.392.227	-17.228.967
Net Satış	40.174.179	49.512.263	21.676.518	25.542.524	23.071.737	17.927.714
Net Kar	337.872	52.155	3.168.629	-8.247.901	-3.461.667	421.289

Tablo A.7: YAYLA Kodlu İnşaat Şirketinin Mali Tablo Kalemleri (TL)

YAYLA	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dönen Varlıklar	14.509.149	13.931.651	14.552.379	13.675.649	5.668.555	11.170.043
Stoklar	1.905.185	1.998.679	1.368.273	577.900	356.287	479.824
Duran Varlıklar	73.535.010	71.635.502	99.374.459	104.189.938	150.980.744	133.016.587
Aktif Toplamı	88.044.159	85.567.153	113.926.838	117.865.587	156.649.299	144.186.630
Kısa V.Borçlar	18.986.922	23.304.172	15.600.653	24.701.141	29.382.011	16.081.154
Uzun V.Borçlar	31.076.334	34.771.574	26.626.565	23.944.163	23.465.257	18.848.795
Borç Toplamı	50.063.256	58.075.746	42.227.218	48.645.304	52.847.268	34.929.949
Öz Kaynaklar	37.980.903	27.491.407	71.699.620	69.220.283	103.802.031	109.256.681
Pasif Toplamı	88.044.159	85.567.153	113.926.838	117.865.587	156.649.299	144.186.630
S.M.M	21.195.603	25.020.197	-19.784.392	-15.128.182	-8.672.414	-10.517.064
Net Satış	20.786.207	22.377.660	19.915.925	10.964.917	8.299.381	10.292.433
Net Kar	-2.717.569	-9.448.166	1.803.108	-3.885.653	6.395.169	5.513.936

ÖZGEÇMİŞ

EĞİTİM BİLGİLERİ:

- İstanbul Gedik Üniversitesi İşletme Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı
- Anadolu Üniversitesi İşletme Bölümü
- Dumlupınar Üniversitesi Bilgisayarlı Muhasebe ve Vergi Uygulamaları

MESLEKİ DENEYİMLER:

- Ünimetal Hassas Döküm A.Ş Muhasebe Müdürü
- Medar Hastanesi Muhasebe Müdürü

BİLİMSEL YAYINLAR: